

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1863.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 16.

ΠΕΡΙ ΝΙΣΥΡΟΥ.

Ἡ γόνιμος τῶν Ἑλλήνων φαντασία, ἥτις τοῖς πᾶσιν ἀπέδιδε παραδόξους αἰτίαι, δὲν ἔλειψε καὶ πλάσῃ μύθους τερπνοὺς καὶ διὰ τὴν μικρὰν ταύτην τοῦ Καρπαθίου πελάγους νῆσον, Ἐν τῇ πρὸς τοὺς Θεοὺς μάχῃ τῶν Γιγάντων ἐμυθολόγησαν, εἰς τῶν τελευταίων τούτων, ὁ Πολυβώτης, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀφίκετο εἰς Κῶν' ἐκεῖ δὲ ὁ Θεὸς τῆς θαλάσσης ἀποθράυσας τῇ τριαίνῃ μέρῳ τῆς νήσου ταύτης, τὸ ἐπέβριψε τῷ Γίγαντι καὶ κατεπλάκωσεν αὐτόν· τὸ δὲ ἀποκοπὴν οὕτω μέρος ἀπετέλεσεν ἰδίαν νῆσον, κληθεῖσαν Νίσυρον ἀπὸ τοῦ νέου καὶ σύρω, διότι ἀποκοπέισα αὕτη τῆς Κῶ ἐπισύρει τῷ Γίγαντι νέον τι. Κατὰ δὲ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, τὸν μὲν Πολυβώτην προσέβαλεν ὁ Ζεὺς, παρατηρῶν δὲ ὁ Ποσειδῶν ὅτι ὁ Γίγας δὲν ἐφρονεῖθη, ἔβριψε κατ' αὐτοῦ τὴν τρίαίαν, ἥτις ἀπέκοψε τῆς Κῶ μέρος, κληθὲν Νίσυρον' ἀλλὰ τῆς τοῦ Στεφάνου διηγήσεως προτιμητέα ἢ πρώτη, ἣν ἀσπάζονται ὅτε Στράβων καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος, καὶ ἥτις φαίνεται, εἶχε τὸ κύρος τῆς παραδόσεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, διότι καὶ ὁ Πausanias ἀναφέρει ὅτι εἶδεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τῆς Δήμητρος γραφὴν τοῦ Πραξιτέλους, παριστώσαν τὸν Ποσειδῶνα ἐφιππον

καὶ βάλλοντα τῷ δόρατι τὸν Πολυβώτην.

Ὅποια ἐστὶν ἡ τῶν μυθευμάτων τούτων ἐξήγησις, δὲν εἶναι βεβαίως δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν. Ἡ Νίσυρος προήλθεν ἐξ ἠφαιστείου ἐνεργείας, ὡς ὅμως τινὲς τῶν νεωτέρων, καὶ ἰδίᾳ ὁ Ρόσσιος, παρετήρησαν, αὕτη δὲν ἀνεφάνη διὰ μιᾶς ὀλόκληρος ἐκ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐξ ὑποβράσματος ἠφαιστείου κατὰ μικρὸν ἐνεργουμένου, καὶ τὸ ὁποῖον αὐξάνον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ χεῖλος τοῦ κρατήρος αὐτοῦ, ἐπεσώρευεν ὄγκους τέφρας καὶ κισσῆρας καὶ κατεκύλιεν ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ διαπύρους μύδρους καὶ χειμάρους λάβας, μέχρις οὗ ἀποσβεσθεῖσης τέλος τῆς καμίνου καὶ τῶν ὑλῶν αὐτῶν συμπαγείων, ἐσχηματίσθη ὄρος τι ἔχον ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ κοίλωμα δίκην λέβητος, ἔνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀποζέει θεῖον· τὸ δὲ ὄρος τοῦτο ἔχει κατὰ τὴν παρὰ τοῦ ἄγγλου ὑδρογράφου Βρόκ γενομένην καταμέτρησιν 2271 ποδῶν ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὡσαύτως ἐκ βυακίων οὕτως εἰπεῖν λάβας καταβρευσάσης ἄνωθεν καὶ καταπεσούσης εἰς τὴν θάλασσαν ἐσχηματίσθησαν πολυάριθμα ἀκρωτήρια, καὶ οὕτως ἐμορφώθη ἡ νῆσος αὕτη.

Ἡ Νίσυρος κατὰ πρῶτον ἐκαλεῖτο Πορφυρίς ἀπὸ

των ἐν αὐτῇ πορφυρῶν, ἔχει δὲ περίμετρον ὀγδοήκοντα σταδίων. Πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἐγένοντο οἱ Κἄρες, παρὰ τῶν ὁποίων τὴν ἐκυρίευσεν μετὰ τῆς παρακειμένης Καλύδνης Θετταλὸς ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους· ἀλλὰ παθοῦσαν ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἐρημωθεῖσαν, κατώκησαν ἐκ νέου οἱ Κῶοι, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς Φεΐδιππος καὶ Ἄντιφος συνεξστράτευσαν μετὰ τοῦ ἐπιβαλομένου τοῖς Νισυρίοις ἀριθμοῦ νηῶν κατὰ τῆς Τρωάδος. Καὶ πάλιν ὁμοῦ παθοῦσαν φθορὰν ἀνθρώπων, οἱ Ῥόδιοι ὀψιαιτέρον ὤκησαν αὐτήν. Ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων οἱ Νισυριοὶ εἶποντο τῇ βασιλείᾳ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ Ἀρτεμισίᾳ, ἣτις εἶχε συνεκστρατεύσει μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῶν Ἑλλήνων· κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Νισυριοὶ ἦσαν σύμμαχοι μισθοφόροι τῶν Ἀθηναίων, οἷς ἐξεμισθοῦντο ὡς ἐξ' ἐπιγραφῶν μνησθέντες, ἀντὶ ἑκατὸν δραχμῶν κατὰ μῆνα· ὅτε δὲ ἠττήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, τότε καὶ οἱ Νισυριοὶ συνετάχθησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις, μέχρις οὗ ὁ Κόνων μετὰ τὴν παρὰ Κνίδῳ ναυμαχίαν μετέστησεν αὐτοὺς πάλιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκτοτε οὐδαμῶς γίνεται λόγος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος περὶ Νισύρου· ἀλλ' ἐξ ἐπιγραφῶν πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐπὶ τῶν μεταξὺ Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων καὶ τοῦ Φιλίππου πολέμων ἡ νῆσος αὕτη συνετάσσεται τῷ τελευταίῳ, ὅστις διὰ πρέσβειας τοῦ Καλλίου τοῖς ἐπέτρεψεν ἵνα χρῶνται τοῖς πατρίοις νόμοις.

Οἱ κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὡς γύπες ἐπὶ τὴν δυστυχῆ Ἑλλάδα ἐπιπεσόντες φράγκοι δὲν ἀπηξίωσαν παρατηρήσεως καὶ τὴν Νίσυρον. Ὁ ἱστοριογράφος Βόζιος ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ Γραικῶν κατοικούντων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ εἰς Μελίτην βεβαίως, ὅτι πρὶν ἢ κυριεσθῆ ἡ Νίσυρος ὑπὸ τῶν ἰπποτῶν τῆς Ῥόδου ἐσχημάτιζεν ἴδιον δουκάτον, τοῦ ὁποῦ οἱ δοῦκες εἶχον κόψει καὶ νόμισμα φέρον τὸ δουκικὸν στέμμα· ἀλλ' οὐδαμῶς εὐρόντες ἀναφερόμενον τὸ ὄνομα τῶν δουκῶν, οἵτινες κατεῖχον τὴν Νίσυρον, οὐδὲ νομίματος αὐτῶν μέχρι τοῦδε γνωστοῦ ὑπάρχοντος, οὐδεμίαν πίστιν δυνάμεθα ἵνα πράσχωμεν εἰς τοῦ Βόζιου τὴν ἐξιστόρησιν. Τὸ δὲ βέβαιον εἶνε ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ Φούλκου τοῦ Βιλλαρῶ ἄλωσιν τῆς Ῥόδου (15 Αὐγούστου 1310) οἱ ἐν αὐτοῖς Σαρρακηνοὶ ἀποχωρήσαντες, κατέφυγον εἰς τινὰς τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐνθα προσεπάθησαν ἵνα διατηρηθῶσιν· ἀλλ' ὁ Μ. Μαγίστωρ ἐπέτυχεν νὰ ἐξελάσῃ εὐκόλως αὐτοὺς κἀκείθεν ἐν ἔτει 1315, καὶ οὕτω μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων περιήλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου

Ἰωάννου καὶ ἡ Νίσυρος· ἵνα ὁμοῦ μὴ τὸ τάγμα ἐξαντλῆ τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς οικονομικοὺς αὐτοῦ πόρους εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀναγκαίων φρουρῶν ἐν ταῖς νήσοις ἐκείναις, παρεχώρησεν ἐπὶ τισὶν ὕροις τὴν φρουραλικὴν διαχείρισιν αὐτῶν εἰς διαφόρους ἰπποτάς, οἵτινες ἐν ἀρχῇ τὸ συνέδραμον ὅπως κυριεύσῃ αὐτάς. Ἐν ἔτει λοιπὸν 1317 ὁ Μ. Μαγίστωρ ὁμοφώνως μετὰ τοῦ τάγματος, ἐπιθυμῶν ἵν' ἀνταμείψῃ τὴν ἀνδρίαν δύο ἀδελφῶν ἐξ ἰσχίως τοῦ μὲν Ἰωάννου, τοῦ δὲ Βουοναβίτα Ἀσσάντη καλουμένων, οἵτινες ἐπὶ πολὺ ὑπηρετήσαν τὸ τάγμα κατὰ τε ζῆρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν εἰς τοὺς πρὸς τοὺς Σαρρακηνούς πολέμους, διακριθέντες μάλιστα κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥόδου, παρεχώρησεν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν ἐγγόνοις εἰς φέουδον τὴν νῆσον Νίσυρον μεθ' ἀπάντων τῶν παραρτημάτων αὐτῆς· ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὁμοῦ τῆς ἀνωτάτης κυριαρχίας εἰς τὸ τάγμα, καὶ ὀρκισθέντων δημοσίᾳ τῶν δύο ἐκείνων ἀδελφῶν πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ὑπεχρώθησαν οὗτοι νὰ διατηρῶσιν ἀείποτε ἐτοιμὴν μίαν καλὴν, μεγάλην καὶ καλῶς ὀπλισμένην γαλέραν, ὡς μὲν ὁ Βόζιος καὶ Πάολης ἱστοροῦσιν ἑκατὸν εἴκοσι κωπῶν, ὡς δὲ ὁ Βερτῶς, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, εἴκοσιν ἐξ, ἐφ' ἧς ὄφειλε πάντοτε νὰ ἐπιβαίνῃ εἰς τῶν δύο ἀδελφῶν, ὅπως ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἐκτελῶνται παραχρῆμα αἱ διαταγαί, αἵτινες ἤθελον τοῖς δοθῆ ἔν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ἤθελεν ἀπολεσθῆ ἡ γαλέρα αὕτη εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ τάγματος, ὄφειλον ἐκεῖνοι νὰ ἐτοιμάζωσιν ἑτέραν.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Βουοναβίτα, ἡ κυριότης τῆς νήσου περιήλθεν εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν Ἰάκωβον υἱὸν τοῦ Ἰωάννου καὶ Αἰγύριον τὸν ἐξαδέλφον αὐτοῦ, εἰς οὓς τὸ τάγμα ἐπακύρωσεν ἐν ἔτει 1340 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὡς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν ὅροις τὴν κυριότητα ταύτην. Ἀλλ' ὁ Αἰγύριος, παραβάτης τοῦ ὅρκου τῆς ὑποταγῆς, ὃν ἔδωκε πρὸς τὸ τάγμα, γενόμενος, ἐξὀπλισε μίαν γαλέραν καὶ ἐπὶ τὸν πειρατικὸν βίον τραπεῖς, ἐλήστευεν ἀδικόρως φίλους καὶ ἐχθρούς· οὕτως ἐλήστευσε Ῥοδίους τινὰς ὑπηκόους τοῦ τάγματος, καὶ ἐφόνευσεν ἑτέρους ἐμπόρους Κυπρίους, ἀνθ' ὧν ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου Οὐγὸς Δ' ἐξοπλίσας τῷ 1340 δύο γαλέρας ἐξέπεμψεν αὐτάς πρὸς καταδίωξιν τοῦ πειρατοῦ, ὅστις ὁμοῦ ἐπέτυχεν μετὰ τῆς λείας αὐτοῦ νὰ σωθῆ εἰς Νίσυρον, ἐνθα ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν κατὰ τῶν γαλερῶν τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου. Οὗτος δὲ ἐκδικούμενος κατέσχε διάφορα πλοῖα ἐμπόρων Ῥοδίων εὐρισκομένων τότε

εἰς τὸ κράτος του, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἀφοῦ εἰς ὑποτελῆς τοῦ τάγματος ληστεύη τοὺς ὑπηκόους του, δικαιοῦται καὶ αὐτὸς νὰ μετέλθῃ ἀντεκδικησιν.

Οἱ ἐν Ῥόδῳ ἰπποταὶ πληροφορηθέντες τὰ γενόμενα προσεκάλεσαν τὸν Αἰγύριον ἵνα μεταβῆ αὐτοπροσώπως εἰς Ῥόδον καὶ ἀπολογηθῆ ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου αὐτῶν εἰς τὰς ἀποδιδόμενας αὐτῷ πράξεις· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε αὐτοπροσώπως, οὔτε δι' ἀντιπροσώπου ἐκεῖνος παρέστη ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, τὸ Δικαστήριον τῶν ἰπποτῶν ἀναγνωρίσας αὐτὸν ἔνοχον, τὸν κατεδίκασεν ὡς ἀποστάτην εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Νισύρου δικαιοματίων του. Ἐν τούτοις ὁ ἐξαδελφός αὐτοῦ Ἰάκωβος, φοβούμενος μὴ τὸ τάγμα πωλήσῃ εἰς ξένον τινὰ τὸ μερίδιον ἐκεῖνου καὶ διαμοιρασθῆ οὕτως ἢ κτήσις τῆς νήσου εἰς δύο οἰκογενεῖας, παρεκάλεσε τὸν τότε Μ. Μαγίστωρα Ἡλίωνα Δε-Βιλλενέβ, χρησάμενος πρὸς τοῦτο τῇ μεσολαβῆσει τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου, ἵνα πωλήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ εὐλόγῳ τιμῇ τὸ κατασχεθὲν τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Αἰγυρίου μερίδιον· ὁ δὲ Μ. Μαγίστωρ, τὸ μὲν χαρίζόμενος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅστις δι' ἐπιστολῆς του ἐξήτησεν ἵνα ληφθῆ ὑπ' ὅψιν ἡ δέσσις τοῦ Ἰάκωβου, τὸ δὲ εὐρίσκων εὐλογον τὴν τιμὴν, ἣν ἐκεῖνος προσέφερε, τῷ παρεχώρησεν ἀντὶ δισχιλίων καὶ πεντακοσίων χρυσῶν φλωρίων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὁμοῦ πάντοτε ὅροις, τὸ μερίδιον τοῦ Αἰγυρίου· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἰάκωβος, ἐν τῇ λήξει τῆς τεταγμένης πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας, δὲν ἐδυνήθη ν' ἀποτίσῃ ὀλόκληρον τὸ ἄνω ποσόν, ὁ Μ. Μαγίστωρ τῷ ἐπέτρεψε πάλιν τῇ μεσολαβῆσει τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ἵνα πωλήσῃ ἢ ὑποθηκέυσῃ μέρος τοῦ φεοῦδου διὰ τὸ ποσὸν τῶν χιλίων τριακοσίων φλωρίων, ὧν ἀπελείπετο.

Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1347 ὁ Ἰάκωβος ἄφησε δύο ἀνηλικίους υἱοὺς, τὸν μὲν καλούμενον Κίκκον, τὸν δὲ Νικόλαον Ἀσσάντην, ὧν ἀνεγνωρίσθησαν ἀμέσως τὰ ἐπὶ τῆς νήσου κληρονομικὰ αὐτῶν δικαιώματα παρὰ τοῦ τάγματος· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὅρον τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν παραχωρήσεως τῆς Νισύρου, ὄφειλεν εἰς ἐξ αὐτῶν νὰ ἐπιβαίνῃ τῆς πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ τάγματος γαλέρας, καὶ ἐπειδὴ οὗτοι ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτῶν δὲν ἐδύναντο εἶναι νὰ εκπληρώσωσι τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, διὰ ταῦτα πέμψαντες πρέσβην εἰς Ῥόδον τὸν κηδεμόνα αὐτῶν Νοβέλλον Μόνακκον ἐξ ἰσχίως, παρεκάλεσαν τὸν Μ. Μαγίστωρα ἵνα ἀντὶ πληρωμῆς

ποσοῦ τινος ἐκμηδενισθῆ ὁ ὅρος· ἐκεῖνος ὁ δὲ Μ. Μαγίστωρ καὶ τὸ συμβούλιον, εὐρόντες εὐλογον τὴν πρότασιν τοῦ Κίκκου καὶ Νικόλαου, τοὺς ἀπῆλλαξαν τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ ἔχειν ἐτοιμὴν πάντοτε μίαν, ὡς προείπομεν, γαλέραν, ἀντὶ ἐτησίαις πληρωμῆς, γινομένης εἰς Ῥόδον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, διακοσίων χρυσῶν φλωρίων, σωστῶν καὶ εἰς Φλωρεντίαν κεκομμένων. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηκολούθει διοικῶν τὴν Νίσυρον ἐπιτροπικῶς ὁ ἔφηθεις Νοβέλλος· ἀλλ' ὁ δεσποτικὸς αὐτοῦ τρόπος ἐξήγειρε τῷ 1352 τοὺς κατοίκους, οἵτινες οὐ μόνον ἠρνήσαντο νὰ τῷ ὑπακούωσι καὶ πληρῶνωσι τοὺς τεταγμένους φόρους, ἀλλ' ἀπεπειράθησαν προσέτι καὶ νὰ τὸν φονεύσωσι. Ταῦτα πληροφορηθεὶς τότε ὁ Μ. Μαγίστωρ Θεόδωτος Δε-Γοζῶν διέταξε τὸν κύριον τῆς Κῶ ἰπποτὴν Βερτράνδον Καντέζιον, ἵνα μεταβῆ ὅπως καθησυχάσῃ τὸν τόπον· οὗτος δὲ πλεύσας ἐπὶ τὴν Νίσυρον μετὰ δυνάμειος καὶ συλλαβὼν τοὺς πρωταιτίους τῶν στασιαστῶν, οὓς μετήγαγεν εἰς Ῥόδον, ἐπανάφερεν εἰς τὴν ὑποταγὴν τοὺς ἀπειθοῦντας.

Τελευταῖος κύριος τῆς Νισύρου ἐκ τῆς οἰκογενεῖας Ἀσσάντη ἐγένετο Βαρθολομαῖος, ὁ υἱὸς τοῦ Κίκκου, ὅστις ἀποβιώσας ἐν ἔτει 1385 ἄτεκνος, κατέλιπε καὶ τὴν νῆσον ἄνευ κυρίου. Περαιθούσης λοιπὸν αὐτῆς αὔθις ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ τάγματος κυριότητα, τὴν προσέφερεν ἐκεῖνο ὡς φέουδον εἰς τὸν ἐκ Γερμανίας ἰπποτὴν Δομίνικον, ἐπὶ τῷ ὄρω ἐτησίαις πληρωμῆς διακοσίων φλωρίων· ἀλλὰ τοῦ Δομίνικου ὀψιαιτέρον ναυάρχου τοῦ τάγματος διορισθέντος, καὶ παραιτηθέντος ὀλοσχερῶς ἐν ἔτει 1392 τῆς ἐπὶ τῆς Νισύρου κυριότητος, τὸ τάγμα τὴν παρεχώρησεν εἰς φέουδον εἰς τὸν ἐκ Νεαπόλεως εὐγενῆ Βουζίγγιον Βρανκάκιον, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καρδινάλιου Νικόλαου Βρανκακίου, ὅστις ἐθεωρεῖτο προστάτης τοῦ τάγματος. Ἀλλ' ὁ Βουζίγγιος δὲν διετήρησεν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπὶ τῆς Νισύρου ἐξουσίαν αὐτοῦ, διότι ἐν ἔτει 1402 ἐπώλησε τὴν νῆσον εἰς τὸν Δραγονέττον Κλαβέλλην, εὐγενῆ Ῥοδίον, οὗ ἀποθανόντος ἀτέκνου, τὸ τάγμα τὴν παρεχώρησεν ἐν ἔτει 1433 εἰς τὸν Φαντίνον Κιρίννην, εὐγενῆ Ἐνετὸν, ἀντὶ ἐνιαυσίου πληρωμῆς ἐξακοσίων χρυσῶν φλωρίων, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἔχη καλῶς ὠχυρωμένα τὰ φρούρια αὐτῆς καὶ νὰ διατηρῆ πάντοτε εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ δύο ἰπποτάς καὶ ἓνα ἱερέα.

Ἐνῶ οἱ πρὸς τὸν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου ἀρ' ἐνὸς

καὶ τὸν τῶν Τούρκων Ἀμουράτην ἀφ' ἑτέρου πόλεμοι κατηνάρισκον τὰς δυνάμεις τοῦ τάγματος, πολυάριθμοι πειραταί, διαπλέοντες τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας, πολλὴν ἐπροξένουν τὴν φθορὰν. «Νίσυρος δὲ καὶ Κάλυμνος, γράφει τῷ 1449 μοναχὸς τις Γρηγόριος, αἱ περὶ τὴν Ῥόδον ὑποκείμεναι νῆσοι ὑπὸ τῶν ἐκ Στροβίλου καὶ Μιλήτου ἐξερχομένων τῶν τμηκαῦτα ξύλων παντελῶς καὶ ἄρθην ὑπ' αὐτῶν ἠφάνισθησαν.» Τούτου ἕνεκα ὁ κύριος τῆς Νισύρου Κιρίνης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ καὶ ἄκων τῆς κυριότητος αὐτῆς· τὸ δὲ τάγμα ἐξηνητημένον ἦδη εἰς τοὺς πολέμους ἐκείνους, ἠγνῶει πῶς ἔμελλε τὰ κατ' αὐτὸ νὰ διαθέσῃ· συνελθόντες λοιπὸν τῷ 1454 οἱ ἱππῶται συνέστησαν δεκατετραμελῆ ἐπιτροπὴν ἵνα συσκεφθῆ περὶ τῶν ληψησομένων μέτρων, αὕτη δὲ συνεκέντρωσε πᾶσαν τὴν ἰσχὺν εἰς τὸν Μ. Μαγίστορα Ἰάκωβον Δε-Μίλλην, ὅπως δυνήθῃ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς πρὸς πόλεμον δαπάνας, ταῦτοχρόνως δὲ τῷ ἀνέθηκε καὶ τὴν κυριότητα τῆς Νισύρου, κενὴν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κιρίνη δατελοῦσαν, ἵνα διαθέσῃ κατ' ἀρέσκειαν. Ἀλλὰ δυσκόλως εὐρίσκειτο τις ἀναδεχόμενος τὸν πολύμοχθον πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τότε Τούρκους ἀγῶνα καὶ ἀναλαμβάνων νὰ ὑπερασπίζῃ ἐκάστοτε τὴν νῆσον αὐτὴν κατὰ τῶν ἀδιαλείπτων ἐκείνων προσβολῶν. Ἐν ἔτει 1455 ἰσχυρὸς στόλος Τουρκικὸς ὑπὸ τὸν Χαμζάβην ἐπέδραμε κατ' ἄλλων τε νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ κατὰ τῆς Νισύρου, ἧς πολλοὺς μὲν τῶν κατοίκων ἐξηνδραπόδισε, τοὺς δὲ ἀγροὺς κατέσκαψε. Καὶ τῷ 1457 δὲ στόλος ἐξήκοντα Τουρκικῶν πλοίων προσεγγίσας εἰς Νίσυρον, κατέσφαξε καὶ ἠκμαλώτισε πάντας οὓς εὗρεν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, τὰς δὲ ἀμπέλους ἐδήλωσε· τῷ δὲ 1471 τοσοῦτον δεινὴν ἐπιδρομὴν ὑπέστη, ὥστε οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, παραιτήσαντες τὰς γαίας αὐτῶν ἀπεσύρθησαν εἰς Ῥόδον ἵνα σωθῶσι, τὸ δὲ τάγμα συμπαθοῦν αὐτοῖς, τοὺς ἀπῆλλαξε τοῦ δασμοῦ τῶν τρικασίων φλωρίων, ἃ ὤφειλον νὰ πληρώσωσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ μενούσης ἀκατοικήτου τῆς νήσου, ἐδύναντο νὰ καταλάβωσιν αὐτὴν οἱ Τούρκοι καὶ νὰ μεταχειρίζονται αὐτὴν ὡς ὀρηκτήριον, καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς πλέον ἐδέχετο τὴν κυριότητα αὐτῆς, διὰ ταῦτα ὁ Μ. Μαγίστωρ Ἰωάννης Βαπτιστῆς Δεσ-Ὁρσίνης τὴν παρεχώρησε τῇ 21 μαΐου 1471 εἰς τὸν Καταλανὸν Γαλζεράνον Λουίζε, ᾧ ἐδόθησαν στρατιῶται, ὅπλα καὶ πολεμφοδία ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ὑπερασπίζῃ αὐτὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Τοσοῦτον δὲ ἀξιοθρήνητος ἦν ἡ κατάστασις τῆς νήσου ταύτης

κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὥστε ὅταν τῷ 1475 ὁ πάπας διώρισεν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὸν Πέτρον Οὐτίνον, οὗτος ἐλθὼν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ αὐτόθι, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Ῥώμην. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατῶν ἐξηκολούθουν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα· ἐν ἔτει 1504 ὁ διάσημος πειρατὴς Καμαλῆ πλεύσας ἐπὶ τὴν Νίσυρον προσεπάθησε νὰ κυριεύσῃ αὐτήν· ἀλλ' ἀπήντησε τοσαύτην ἀντίστασιν, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἄπρακτος. Ἐν τούτοις ὅτε τῇ 25 δεκεμβρίου 1522 ὑπέκυψεν ἡ Ῥόδος ὑπὸ τὰ ὄπλα τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνη, τότε καὶ ἡ Νίσυρος μετὰ τῶν παρακειμένων νησιδίων, περιήλθε σχεδὸν ἀμέσως ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ φοβεροῦ κατακτητοῦ.

Περὶ τῆς ἔκτοτε καταστάσεως τῆς νήσου μικρὰ ἔχομεν νὰ εἰπώμεν· περιελθοῦσα εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐκείνην εἰς τὴν νῆσον πολὺ αὐτῆς μεγαλήτεροι καὶ ἐπισημότεροι ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν περιήλθον, διατελεῖ σήμερον πολιτικῶς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Σατράπου τῆς Ῥόδου, ᾧ πληρῶναι ἐτησίως φόρον ὡς ἐγγιστα τριάκοντα χιλιάδων γροσίων. Ἰχνη τῶν δύο αὐτῆς ἀρχαίων πόλεων Νισύρου καὶ Ἄργους, φαίνονται ἱκανά, ὡς ὁμοίως καὶ ἄνω τῆς κωμοπόλεως Μανδράκι σώζονται πολλὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ἀκροπόλεως, ἥτις, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐκ Φλωρεντίας περιηγητὴς Χριστόφορος Βουονδελμόντης ἐπεσεκέφατο τὴν Ἑλλάδα, ἀπήρτιζεν ἰδίῃν κωμόπολιν καλουμένην Παλαιόκαστρον. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς κωμοπόλεως Μανδράκι ὑπάρχει μικρὸν τι κοίλωμα καλούμενον λίμνη, ὅπερ πρότερον μὲν ἦτον ἀληθὴς λίμνη (ἴσως ὁ λιμὴν τοῦ Στράβωνος), ἀπὸ πολλῶν δ' ἔτων ἐπιχωσθεῖσα χρησιμεύει ὡς εὐφορὸς τις κῆπος. Καὶ τὰ παρὰ τοῦ Στράβωνος δ' ἀναφερόμενα θερμὰ λουτρά σώζονται κατ' ἀνατολὰς τῆς κωμοπόλεως παρὰ τὴν ἄμμον· ἐτι δὲ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ καλουμένου κόλπου Ἄργους, ἔνθα ὑπάρχει διασφίξ τις Πυρία καλουμένη, ἐξάγουσα πνεῦμα θερμότερον, ξηρότερον καὶ ἀοσμότερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἐν ᾗ νοσηλεύονται οἱ πάσχοντες ρευματικά.

Τὰ προϊόντα τῆς Νισύρου κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτα ἦσαν ἡ πορφύρα, ὁ μύλιος λίθος, οἱ κισσηριῶδεις λίθοι καὶ ὁ οἶνος· τανῦν δὲ ὁ οἶνος, τὰ ἀμύγδαλα, αἱ βάλανοι καὶ τὸ θεῖον, οὗ ὅμως ἡ ἐξαγωγή πολὺ δυσκόλως ἐπιτρέπεται παρὰ τοῦ σατράπου τῆς Ῥόδου, διὰ τὸν φόβον κατασκευῆς τῆς πυρίτιδος.

ΕΠΑΜ: ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ.

ΠΑΤΡΟΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗ.

Ἡ Μαρία ἐκάθητο πλησίον τοῦ νέου μνηστήρος τῆς, ὁ δὲ πατὴρ τῆς ὁ συνταγματάρχης Κλεινβέργ· θωπεύων τὴν κεφαλὴν τῆς θυγατρὸς του, ἔλεγε πρὸς τὸν νέον Γουστάβον,

— Βλέπεις, ἀκριβέ μου Γουστάβε, τὴν μικρὰν αὐτὴν κόρην; αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ παιδαγωγὸς μου. Ἐκπλήττεσαι, καὶ θὰ σοὶ φανῇ ἴσως ὅτι ἡ ἀνατροφή μου πολλὴ ἀργὰ ἤρχισε, καὶ τέλος πάντων θὰ ἐρωτήσης, τί ἠδυνήθη νὰ με διδάξῃ; Ἐν τούτοις διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἔγινα ὅλον τὸ ἐναντίον παρ' ὅ,τι με εἶχε μορφώσει ὁ διάβολος. Ἐν παιδίον ἐξετέες μετεμόρφωσε τὸν συνταγματάρχην Κλεινβέργ· — Διηγήσου μοι λοιπὸν, φιλότατη μου Μαρία, εἶπεν ὁ νέος, αὐτὸ τὸ θαῦμα.

— Εὐχαρίσως, φίλε μου, ἀλλ' ἂν καὶ εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ λάβω μέρος εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, δὲν μοὶ ἀνῆκει ὅμως καὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἐπιτυχίας. Ὁ πατὴρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἔκαμαν τὰ πάντα, ὥστε ὀμιλοῦσα περὶ ἐμοῦ, περὶ αὐτῶν θέλω ὀμιλήσει.

— Ἐγὼ ἀναχωρῶ, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης ἐγερθεῖς. Ἡ διήγησις αὕτη με συγκινεῖ μέχρι δακρύων, καὶ μὰ τὴν πίστιν μου, δὲν μ' ἀρέσκει νὰ κλαίῃ τις εἰς τὰ γράμματα παρόντων καὶ ἄλλων. Καὶ ὁ συνταγματάρχης ἤρχισε νὰ περιφέρεται εἰς τὸν κῆπον ἐμπροσθεν τῆς θύρας τῆς αἰθούσης καπνίζων τὴν πίπαν του, ἡ δὲ Μαρία ἤρχισεν οὕτως.

— Ὁ πατὴρ μου ἦτο, καθὼς γνωρίζετε, συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ, ὁ καλλίτερος ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ, γενναῖος, ῥιψοκίνδυνος. Οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ἀξιωματικοὶ πολλάκις μοὶ ἐδιηγήθησαν ὅτι ὁ πατὴρ μου, ὅταν ἠκούετο ἡ βροντὴ τοῦ τηλεβόλου καὶ ἐδίδετο τὸ σύνθημα τῆς μάχης, ἐφόρμα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τάγματός του κατὰ τῶν ἐχθρῶν με ὀφθαλμοὺς πυριφλεγείς, με τὸσον ἐνθουσιασμὸν, ὥστε καὶ οἱ ἀτολμώτεροι πῶν στρατιωτῶν του, ἠλεκτριζόμενοι ὑπὸ τοῦ βλέμματός του ἐκείνου, προθύμως τὸν ἠκολούθουν· ἀλλ' ἐξ ἄλλου μέρους ἦτο ἀδυσώπητος καὶ ἀνηλεὴς· πάντες τὸν ἐθαύμαζον καὶ συγχρόνως τὸν ἐφοβοῦντο. Ἐνυμφεῖθη τὴν μητέρα μου πολλὰ νέαν, καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ γνωρίσῃ κατὰ βάθος τὰς ἀρετὰς τῆς. Τέσσαρ' ἔβουλε νὰ ἀποκτήσῃ· ἀλλ' ἐγεννήθη ἐγὼ καὶ τὰ πάντα μετεβλήθησαν. Τί συνέβη δὲ τότε ἐν αὐτῷ; Μήπως ἦτον ἀπροσδόκητος μεταβολή, ἥτις εἰς τὰς γενναίας καὶ φοβεράς ψυχὰς αἰφνιδίως ἀναφαίνεται; ἢ ἦτον ἡ ἀκατα-

νίκητος ἐκείνη ἔλξις, τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται ὁ ἰσχυρὸς πρὸς τὸν ἀδύνατον; ἀγνοῶ. Ὁ πατὴρ μου ὅστις μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς μου δὲν εἶχε δεῖξει κἀνὲν σημεῖον χαρᾶς, ὁ πατὴρ μου λέγω, ὅταν πρῶτην φορὰν με ἔλαβε καὶ με ἐσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἠσθάνθη πρὸς ἐμὲ τὴν τυφλὴν ἐκείνην στοργὴν, τὴν ἄρρήτον, τὴν περιπαθῆ... — Ναι, ἀνέκφραστον καὶ περιπαθῆ! εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, ὅστις πλησιάζας ἐπεστηρίχθη εἰς τὸ ἔξωθεν χεῖλος ἐνὸς τῶν παραθύρων τῆς αἰθούσης, καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ μάλιστα τὸ ἡμισυ ἐκφράζουν ἀφ' ὅ,τι ἠσθανόμην. Ἐθεώρουν ἐν ἐκστάσει τὸ μικρὸν τοῦτο πλάσμα τὸ μόλις γεννηθὲν, τὸ ἐνανουρίζον, τὸ ἀπεκοίμιζον. Τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα τῆς γεννήσεώς του, ἐγὼ, ὅστις δὲν ἔγραψα ποτέ μου οὔτε τέσσαρας γραμμάς, ἔγραψα πρὸς ἕνα φίλον ἐξ σελίδας καταβεβρεγμένης ἀπὸ δάκρυα, αἵτινες περιείχον ὑπὸ μυρία σχήματα τὴν αὐτὴν καὶ μόνην φράσιν « ἀπέκτησα κόρην ». Ἐξακολούθησον.

— Ὅτε δ' ἐκηρύχθη ὁ ἰσπανικὸς πόλεμος, ὁ πατὴρ μου ἀπεφάσισε νὰ με παραλάβῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἂν καὶ ἡ μήτηρ μου τῷ παρετήρησεν ὅτι ἤμην πολὺ νέα ὡς πρὸς τοὺς κινδύνους τῆς ἐκστρατείας, τῇ ἀπεκρίθη ὅτι οὕτω θέλει. Διετῆς λοιπὸν ἤρχισα τὰ ταξείδια· ἡ μήτηρ μου ἠκολούθει τὸ τάγμα ἐφ' ἀμάξης ὀλίγον διάστημα μακρὰν, καὶ τὸ ἔσπερας φθάνοντες εἰς τὸν τόπον τῆς στρατοπεδεύσεως ἔστηνον τὴν σκηνὴν τοῦ πατρός μου, ἔφερον τὴν κοιτίδα μου καὶ ἐκοιμώμην πλησίον του, ἀφοῦ πρῶτον τὸν ἠνάγκαζον νὰ θέσῃ τὴν κεφαλὴν του πλησίον τῆς ἐδικῆς μου εἰς τὸ προσκεφάλαιόν μου. Τόσον δὲ εἶχα συνηθίσει, ὥστε καθ' ἔσπεραν εἰς τὰς ὀκτὼ ὥρας ἀκριβῶς ἤρχετο ἀφῆνων ὅσας ἐνασχολήσεις καὶ ἂν εἶχε, καὶ ἐξαπλώνων μίαν τῶν κνημῶν του ἐπὶ τῆς μικρᾶς μου κλίνης, ἐκοιμᾶτο πλησίον μου, καὶ δὲν με ἄφηνε παρ' ὅταν οἱ βραχιόνες μου, τοὺς ὁποίους εἶχον περιπεπλεγμένους περὶ τὸν λακμόν μου, ἀτονίζονοι ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἐλύοντο. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἀπέβαινε κακὴ, ἀπεφάσισε νὰ με ἀφήσῃ μετὰ τῆς μητρός μου εἰς Τολόσσην, τὴν δὲ πρῶτην τῆς προσδιορισθείσης ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἦλθε νὰ με ἀποχαιρετήσῃ. Ἐκαθῆμην εἰς μίαν καθέκλαν κεκλεισμένην εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἀπὸ ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πρόβλεψις τῶν μητέρων κλείει τὰ παιδιά, καὶ ἀκόμη ἐνθυμοῦμαι τὴν μελαγχολικὴν μορφήν τοῦ πατρός μου κύπτοντος πρὸς ἐμὲ. Ἀφοῦ με ἐκράτησεν ἀρ-

κετήν ὥραν ἐνηγκαλισμένην, ἀνέκραξεν. Ἄ! δὲν ἀντέχω, εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ ἀποχωρισθῶ! καὶ μὲ ἐσῆκωσεν εἰς τὸν ἀέρα μαζί με τὴν κατέλαν μου. Ἡ μήτηρ μου μᾶς ἠκολούθησε, καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς πάλιν συνοδεύουσαι τὸν στρατὸν αἰωνίως καὶ πάντοτε μετ' αὐτοῦ. Τελεία μεταμorfosis λοιπὸν ἐπῆλθεν εἰς τὸ σύνταγμα. Ἡ αὐστηρότης τοῦ πατρός μου ὑπερέβαινε τὰ ὅρια, καὶ διηγοῦντο συνεχῶς τρομερὰς ὠμότητας διαπραχθείσας ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν στρατιωτῶν του. Μετὰ τὴν εἰς τὸν στρατὸν ἀφίξιν μου κατέστη ἐπιεικής, καὶ ἡ μικρὰ ἐγὼ βασίλισσα ἀπένεμον χάριτας ἐὰν φερ' εἶπειν ἔβλεπον στρατιώτην τινα ἀπαγόμενον εἰς τὴν φυλακὴν, ἐφώναζον καὶ ἀπῆλθον τὴν συγχώρησίν του, καὶ παρευθὺς ἡ ποινὴ ἐμετριάζετο. Διὰ τοῦτο τὸ τάγμα ὀλοκληρον μετ' ἡγάπα καὶ ἡ μουσικὴ ἐκάστην Κυριακὴν ἤρχετο καὶ ἐπαίξεν ἐμπροσθεν τῆς σκηνῆς τὴν ὥραν τοῦ προγεύματός μου ἦτον ἀληθῶς ἀρκετὰ περιεργὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκληραγωγημένων τούτων πολεμιστῶν μία κόρη πενταετῆς ἐστολισμένη, (διότι ἡ μήτηρ μου με ἐνέδου με πολλὴν φιλοκαλίαν) νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν ἐπιείκειαν, ἣτις ἐνίοτε εἶναι καὶ ἡ δικαιοσύνη. Συγχώρησον τὰς ἀσημάντους αὐτὰς λεπτομερείας, αἵτινες τοσοῦτον ζωηρῶς μοι ἐνθυμίζουσι τὴν ἀπειρον πρὸς ἐμὲ πατρικὴν στοργήν... Ποτὲ τὰς ἡμέρας τῆς μάχης δὲν ἤρχετο νὰ μ' ἐναγκαλισθῆ, διότι διίσχυριζέτο ὅτι τὸν καθίστων ἀνδρὸν ἡμέραν δὲ τινὰ ὅτε ἐπληρώθη σχεδὸν θανατηφόρος, ἠρνήθη νὰ με ἴδῃ ἐνόσω διήρκει ὁ κίνδυνος, φοβηθεῖς, ὡς μοι εἶπε βραδύτερον, μὴ χάσῃ τὴν πρὸς τὸν θάνατον ἀφοβίαν του. Τὸν ἡγάπων δὲ καὶ ἐγὼ ὅσον αὐτὸς μετ' ἡγάπα καὶ ἤμην μάλιστα εἰς ἄκρον ζηλότυπος, διότι δὲν ἄφινον κανένα νὰ με φιλήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους ἔδιδα τὰς χεῖράς μου, ἀλλ' ἐὰν τις ἐκ τῶν ἀξιοματικῶν ἐξ ἀγαθότητος ὀρμώμενος ἔψαυε τὸ πρόσωπόν μου μετὰ τὰ χεῖλη του, ἐστρεφόμεν ἄνευ νὰ με ἴδῃ καὶ μετὰ τὸ ἀντίστροφον τῆς παλάμης μου ἔτριβον τὴν παρεῖάν μου, ὅπως ἐξαλείψω τὸ φίλημα ἐκεῖνο, ἐπειδὴ δὲν προήρχετο ἀπὸ τὸν πατέρα μου.

— Εἰς τὸν διάβολον! εἶπεν ὁ συνταγματάρχης ὅστις εἶχε πλησιάσει πάλιν χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, πάντοτε ἐπαίνους περὶ ἐμοῦ θὰ ἀκούω! λέγε λοιπὸν καὶ τὰ ἐλαττώματά μου.

— Τώρα θὰ τὰ εἶπω, πάτερ μου, ἐπανελάβε γελοῖσα ἡ Μαρία, ἔπειτα στραφείσα πρὸς τὸν μνη-

στήρά της, θὰ ἐνόησας βεβαίως, φίλε μου, ἀπὸ μερικοὺς λόγους, ὅτι ἡ μήτηρ μου δὲν ἦτον εὐτυχής... .

— Τώρα μάλιστα! εἶπεν ὁ συνταγματάρχης.

— Ὁ πατήρ μου ἂν καὶ εὐγενοὺς καρδίαν, δὲν εἶχεν ὅμως γνωρίσει τὴν λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων τῆς μητρός μου, χαρακτῆρος ὡν βιαίου....

— Βιαίου καὶ βαναύσου.

— Ἀντὶ νὰ συγκινήται ἐξ ἐναντίας ἐξηγιόνετο ὅταν ἔλεγε γύναιον, ἐτελείωσε πλέον. Ὁ δεσποτικὸς καὶ θυμώδης χαρακτῆρ του... .

— Τώρα ὑπάγει καλὰ!

— Δὲν ἤρμοζεν εἰς σύζυγον ἤθελε νὰ κυβερνᾷ τὴν σύζυγόν του καθὼς τοὺς θωρακοφόρους. Ἦτον εἰς ἄκρον δξύθυμος, ἀκράτητος εἰς τὰς παραφορὰς του, καὶ συχνάκις ἡ μήτηρ μου μοι εἶπεν ὅτι ὅταν ἔβλεπε τοὺς βώθωνας τοῦ πατρός μου ἐξωγκωμένους τὴν κατελάμβανε τρόμος κατ' ὅλα τὰ μέλη της. Δυστυχῶς ὁμοιάζον κατ' ὀλοκληρίαν τὸν πατέρα μου εἴτε διότι ἡ πρώτη ἀγωγή ὑπῆρξε τὸ τηλεβόλον, εἴτε διότι ἐμιμήθη τὸν πατρικὸν χαρακτῆρα, μετὰ κατελάμβανον παροξυσμοὶ θυμοῦ ὅπως διόλου στρατιωτικοί. Εἶναι φυσικὸν τὰ παιδιά νὰ μιμῶνται καὶ νὰ οἰκιοποιῶνται τὰ ἐλαττώματα τῶν περὶ αὐτὰ. Ἡ μήτηρ μου προβλεπτικὴ οὕσα ἀνησύχει διὰ τὸν ὀργίλον αὐτὸν χαρακτῆρα, ὅστις εἰς ἓν παιδίον εἶναι ἀπλοῦν ἐλάττωμα, ἀλλ' εἰς νεάνιδα εἶναι διαφθορὰ, κακία, καταστρέφουσα τὴν ψυχὴν καὶ τὸ μέλλον τῆς γυναικός. Εἰς τὰς προβλεπτικὰς ταύτας ἐπιπλήξεις της ὁ πατήρ μου ἀπῆλθον. « Ἄφησέ την, Κυρία, ἡ θυγάτηρ ἐνὸς συνταγματάρχου δὲν πρέπει νὰ γίνῃ γυναικάριον.

— Ὁ ἀνόητος! ἐψήθουσε ὁ συνταγματάρχης.

— Τί εἶπετε, πάτερ μου; ἐπανελάβε ἡ Μαρία.

— Τίποτε, ὀμιλῶ κατ' ἑαυτόν ἐξακολούθησον.

— Περίστασις τις ἀπροσδόκητος μετέβαλε τὰ πάντα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας μου πύζανον καὶ τὰ ἐλαττώματά μου. Ἡμέραν λοιπὸν τινὰ καθήμεν μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ μου πλησίον τῆς ἐστίας, ἐκράτουν μικρὰν τινα πυράγραν διὰ τῆς ὁποίας ἀνεσκάλευον τοὺς ἀνθρακᾶς. Ἡ παιδαγωγός μου φοβηθεῖσα μήπως καῶ, μοι εἶπε νὰ ἀφῆσω τὴν πυράγραν ἐγὼ ἀντέτεινα, καὶ ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ μοῦ τὴν πάρῃ, τὴν ἀπόθησα. Ἦρχεσεν ἐκεῖνη τότε νὰ με ἐπιπλήττῃ σφοδρῶς, ἐγὼ δὲ ἀνταπεκρινόμεν μετὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς ἐκαταντήσαμεν εἰς ἔριδα, εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν ὠργίσθη ὥστε σηκώσασα τὴν πυράγραν καθὼς ἦτο κατα-

κόκκινος ἀπὸ τὴν φωτιάν τὴν ἔβριψα κατ' ἐπάνω της. Εὐτυχῶς ὅμως, ἐπειδὴ ἐκεῖνη ἐστράφη, ἡ πυράγρα ἐπέσεν ἐπὶ τῆς θύρας καὶ ἐνατύπωσεν ἐπ' αὐτῆς αὐλακα μέλαιναν. Εἰς τὸν θόρουον ἐκεῖνον πρᾶσέδραμεν ὁ πατήρ μου, καὶ ἰδὼν τὴν πυράγραν ἀκόμη καπνίζουσαν, σφόδρα ἠγανάκτησε καὶ λύπη κατέλαβε τὴν φύσιν ἀγαθὴν του καρδίαν, συλλογιζόμενος, ὅτι παρ' ὀλίγον ἐφόνευσεν τὴν δυστυχὴ ἐκεῖνην γραίαν ἄρπάσας με λοιπὸν ἐκ τῆς χειρὸς με ἐπέπληξεν ἀνηλεῶς, ἀποκαλῶν με ἀνάνδρον καὶ σκληρὰν! Ὅταν ἔβριψα τὴν πυράγραν, τὴν ὀργὴν μου εἶχε διαδεχθῆ ὁ τρόμος καὶ ἡ ἀπελπίσια, δάκρυα δὲ μετανοίας ἀνέβλυσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἄλλ' ὅταν ἤκουσα νὰ με ἀποκαλῶσιν ἀνάνδρον, τὰ δάκρυα ἀμέσως ἐξηράνθησαν, καὶ ἐξεγερθεῖσας τῆς φυσικῆς μου ἀλαζονείας, ἀνύψωσα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπεκρίθην εἰς τὸν πατέρα μου. — Σεῖς εἶσθε ἀνάνδρος! δὲν ἐκτυπήσατε χεῖρας μετὰ μίαν βράβδον τὸν γέροντα στρατιώτην, ὅστις σὰς ὑπηρετεῖ! . . . Κεραυνὸς τὸν ἐπληξεν, ἄφρονος δὲ καὶ τρέμων με ἐθεώρησεν ἀρκετὴν ὥραν με θλιβεράν ἐκπληξίν, ἣτις μοῦ κατεσπάραξε τὴν καρδίαν, ἂν καὶ δὲν ἐνόουον τίνος ἐνεκεν ἐθλίβετο, καὶ ἔπειτα ἀπεμακρύνθη χωρὶς νὰ μοι ἀποτείνῃ οὐδεμίαν ἐπιπλήξιν καὶ κατεκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του.

— Ἀπεσύρθη, διότι ἤμην ἄλλος ἐξ ἄλλου! ἀνέκραξεν ὁ συνταγματάρχης. Μεγάλῃ μεταβολῇ συνέθη ἐν ἐμοί, τὰ πάντα εἶδον, τὰ πάντα ἐνόησα! Τὸ ἠλλοιωμένον πρόσωπόν σου, οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸ πάντων, οἱ ὀφθαλμοὶ σου οἱ ἐξηγριωμένοι κατεσπάραξαν τὴν καρδίαν μου! ἡ θυγάτηρ μου! ἔλεγον, ἡ θυγάτηρ μου σκληροκαρδία, καὶ ἐξ αἰτίας μου μάλιστα! Ἡσθάνθη φρίκην καὶ οἶκτον πρὸς ἑαυτόν! Μύριοι συλλογισμοὶ μοι ἐπῆλθον διὰ μιᾶς ἐπὶ τοῦ τεταραγμένου ὑπὸ τῆς θλίψεως νοός μου, κατεμέτρησα τὸ τρομερὸν τοῦτο ἐλάττωμα, τὸ ἀποτρόπαιον διὰ μίαν νέαν κόρην, ἐφαντάσθη ὅτι μίαν ἡμέραν ὁ κόσμος θὰ ὀνομάζῃ τὴν θυγατέρα μου «Κακὴν γυναῖκα».

— Ἐγὼ δὲ, πάτερ μου, ἐπανελάβε ἡ Μαρία, ἐγὼ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο γονυκλινῆς κειμένη πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου σας, σὰς ἐκάλουν, ἀλλὰ τὴν ἄνω χαμηλοφώνως, ὡς δὲν με ἤκούσατε ἐπροσπάθησα νὰ εἰσέλθω, ἀλλ' εἰς μάτην, ἡ θύρα ἦτο κλειδωμένη. Τὸ ἐσπέρας ὅτε σὰς ἐπαυεῖδον εἰς τὸ γεῦμα ἠθέλησα νὰ ριφθῶ εἰς τὸν λαμῶν σας καὶ νὰ ζητήσω συγγνώμην, ἀλλ' αἰσθημά τι ἄλλα ἀνεξήγητον αἰσθημα ὅχι ἐντροπῆς, με ἐμπόδισεν.

Ὅταν τις σφάλῃ δυσκόλως ὁμολογῇ πρῶτος αὐτὸς τὸ σφάλμα τοῦ ἀπὸ συστολῆν κινούμενος. Οὕτω καὶ ἐγὼ σὰς ἐκύτταζον ἐν σιωπῇ, ἐλπίζουσα ὅτι θέλετε σεῖς πρῶτος μοι ὀμιλήσει. Διὰ νὰ ἀναπληρώσω δὲ τὴν σιωπὴν μου ἔκοπτον ἄνθη καὶ τὰ ἔθετον ἐπὶ τῆς τραπέζης πλησίον σας, ἄλλοτε πάλιν λαθραίως παρεσίγηγον εἰς τὸ χειρόμακτρόν σας ὠραῖόν τι ὀπωρικόν, θέλουσα διὰ τοῦ σιωπηλοῦ τούτου τρόπου νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι μετενόησα καὶ ὅτι ἐπεθύμουν νὰ διορθώσω τὸ σφάλμα μου. Ἀλλὰ σεῖς οὐδόλως εἰδίδετε προσοχὴν εἰς τὰ δείγματα ταῦτα, καὶ πρῶτην τότε φορὰν παρὰ τὴν συνήθειάν σας, σὰς εἶδον λυπημένον καὶ σκεπτικόν.

— Διότι κατὰ πρῶτην φορὰν, ἐπανελάβε ὁ συνταγματάρχης ἐξήτασα τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου ἐνεργητικῆς φύσεως ὡν καὶ σκληρᾶς, δὲν ἐνόουον τί ἐστὶν εὐαισθησία καὶ λεπτότης αἰσθημάτων. Ἦμην ἀγαθὸς καὶ θυμώδης, διότι οὕτω με εἶχε πλάσει ἡ φύσις, μὴ φροντίζων οὔτε τὴν ἀρετὴν μου νὰ καλλιεργήσω, οὔτε τὸ ἐλάττωμά μου νὰ πολεμήσω. Ἡ τελευταία σκηνὴ μοῦ ἦνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς· πολλάκις δὲν βλέπει τις τὰ ἴδια ἐαυτοῦ ἐλαττώματα, οὐδέποτε ὁμοῦ καὶ τὰ τῶν τέκνων του. Ἀνετριχίασα σκεφθεῖς τί ἤθελε καταντήσῃ ἡ θυγάτηρ μου, διότι εἶδον τί ἤμην ἐγὼ, ἕκαμα λοιπὸν ἀπόφασιν. Ὅτι διορθωθῶ, εἶπον κατ' ἑμαυτόν, διὰ νὰ διορθώσω αὐτήν. Ἐχρειάζετο χρόνιος ἠρωϊσμὸς ὅπως καταβάλω τὸν παλαιὸν τοῦτον, τὸν τριακονταετῆ φίλον, καὶ ἡ ἀχάριστος αὐτῆ κόρη ἂς εἰπῆ ποσάκις ἐγέλασεν, ἀκριβέ μου Γουστάβε, διὰ τὰς ὑπερανθρώπους δυνάμεις, τὰς ὁποίας κατέβαλον ἕνα ὑπερνηκῆσω τὸν ἑαυτόν μου.

— Καὶ εἶχον δικαίον, ὑπέλαβον εὐθύμως ἡ Μαρία. Λέγουν ὅτι ἕνας σοφὸς ἐπανελάμβανεν ἐπτάκις τὸ ἀλφάβητον ὅταν ἠσθάνετο ὅτι ἤρχιζε νὰ θυμῶνῃ, καὶ ὁ πατήρ μου ἐστοχάσθη νὰ πίνῃ ἐν ποτήριον ὕδατος ἅμα ἡ θύελλα προητοιμαζέτο ἐντὸς αὐτοῦ, (τοῦτο δὲ τῷ συνέβαινε πάντοτε τὴν ὥραν τοῦ γεύματος) ἀλλ' ἐνίοτε τὰ ποτήρια διεδέχοντο τὸ ἐν τὸ ἄλλο τόσον ταχέως ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ σκάσῃ, καὶ τότε ἀγανακτῶν ἐβλασφήμει, συνέτριβε πᾶν τὸ προστύχον, καὶ διὰ μιᾶς ἔχανε τοὺς καρποὺς ὅσους ἐν διαστήματι δεκαπέντε ἡμερῶν εἶχε συνάξει.

— Εὐτυχῶς ἡ ἀγάπη μου πρὸς αὐτὴν με ἐβοήθησεν. Ὅλοι αἱ ἀρεταὶ ἐμπεριέχονται εἰς τὴν μίαν καὶ μόνην ταύτην λέξιν, ἀγαπᾷ τὸ μικρὸν ὅμως αὐτὸ δαιμόνιον παραδόξως πως ἐδιορθώνετο.

Ἐπασχε βλέπουσα τὴν μητέρα της κλαίουσαν διὰ τὰ ελαττώματα τῆς κόρης της.

— Καὶ ἔπασχον ἐπίσης βλέπουσα τὸν πατέρα μου καταταθλιμμένον, εἶπεν ἡ Μαρία.

— Εἶναι λοιπὸν ἀληθές, ὅτι καὶ ἐγὼ συνέτεινον κατὰ τι εἰς τοῦτο; Εὐχαριστοῦμαι νὰ μοι ἐπιναλαμβάνης αὐτοὺς τοὺς λόγους. Ἐν τούτοις αὐτῇ ἐδιορθώθη καὶ ἐνόησεν ὅτι ἡ ὀργὴ εἶναι μᾶλλον ἀδυναμία παρὰ δύναμις, σκληρότης ἀσυγχώρητος, καὶ τὴν ἀπεστράφη μισήσασα ὅμως τὸ ἐλάττωμα, ἤλεγχεν οὕτως εἰπεῖν ἐμέ' ἐν βῆμα ἀκόμη καὶ ἤθελε διὰ παντός παύσει τοῦ νὰ με ἀγαπᾷ.

— ὦ! πάτερ μου!

— ὦ! εἰπέ τὴν ἀλήθειαν, ὁμολόγησον ὅτι εἶχες ἀρχήσει νὰ ἀπομακρύνεσαι ἀπ' ἐμοῦ, δὲν με ἐπλησίαζες, ἐκτός ἂν ἡ μήτηρ σου σὲ ἐνεθύμιζε δι' ἐνὸς βλέμματος νὰ ἔλθης νὰ με ἐναγκαλισθῆς. Δὲν ἔθλιβες πλέον τὴν κεφαλὴν μου εἰς τὰς χεῖράς σου με τὴν αὐτὴν ἀγάπην, καὶ ὅταν τὰ χεῖλη σου ἐπανελάμβανον τοὺς ἄλλοτε θωπευτικούς σου λόγους, ἡ ἀπλῆ σου καρδιά διέψευδε τὸ ἄθωον ψεῦδος τοῦ στόματός σου διὰ τινος ψυχροῦ ἤθους, τὸ ὅποιον με ἐπλήγανε καιρίως. Ὁσάκις παρεφερόμην, καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἡ ὀργὴ μου ἐνέσκυπτε κατὰ τῆς μητρός σου, συνετρίβετο καὶ εἰς δεσμὸς περισσύτερον μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Ἡ λύπη μου ὑπῆρξε βαθεῖα, δεινοτάτη, ὀλίγον ἔλειψε νὰ παραφρονήσω, βλέπων ἀδιάφορον πρὸς ἐμὲ τὸ μόνον πλάσμα, τὸ ὅποιον πραγματικῶς ἠγάπησα. Τότε...

— Ἀφήσατε νὰ τελειώσω ἐγὼ, πάτερ μου, ἀνέκραζεν ἡ Μαρία. Τότε, φίλε μου, εἶπε πρὸς τὸν μνηστῆρά της, ὁ πατήρ μου ὑπῆγε καὶ εὔρε τὴν μητέρα μου καὶ τῇ εἶπε. «Τὸ τέκνον μου δὲν με ἀγαπᾷ πλέον, με νομίζει σκληρὸν, με θεωρεῖ ὡς δῆμιον, διότι με βλέπει νὰ ὀργίζωμαι. Δὲν δύναμαι νὰ μένω ἀπαθῆς εἰς τὴν ἀδιαφορίαν σου, εἶμαι δυστυχῆς καὶ ἐπιθυμῶ νὰ διορθωθῶ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθώνω μόνος μου, καὶ ἔρχομαι νὰ με βοηθήσης σὺ, ἥτις εἶσαι καλητέρα μου». Ἐνῶ δὲ ἔλεγε ταῦτα, ἡ φωνὴ του ἔτρεμεν ἀπὸ συγκίνησην. Ἡ δυστυχῆς μήτηρ μου, ἥτις κατὰ πρώτην φοράν τὸν ἤκουσε νὰ προσφέρῃ γλυκεῖς λόγους, ἀνέκραξε πλήρης χαρᾶς, ἀπατάσαι, φίλε μου, σὲ ἀγαπᾷ πάντοτε, δὲν θὰ ἦτον ἐδικόν μου τέκνον, ἂν δὲ σὲ ἠγάπα. — Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀπατώμαι, φίλη μου, ἀπεκρίθη ὁ πατήρ μου ἡ τιμωρία μου εἶναι δικαία, ἀργὰ σὲ ἐγνώρισα, ἀλλὰ εἴμεθα νέοι καὶ δύναμαι νὰ ἐπανορθώσω τὸ κακὸν ὑπο-

στηριζόμενος καὶ ἀπὸ σέ' ὅταν ἴδῃς τὰ σημεῖα τῆς ὀργῆς μου, καὶ πρέπει νὰ τὰ γνωρίζης καλῶς, τάλαινα γυνή, εἰπέ μοι τὴν λέξιν ταύτην μόνον, φίλε μου, καὶ παρευθὺς θὰ γίνω κύριος ἐμαυτοῦ». . . Καὶ λαβὼν ὁ πατήρ μου αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὴν ἔθλιψε σφοδρῶς ἐπὶ τοῦ ἀνδρικοῦ στήθους του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεξε περιχαρῆς πρὸς ἐμὲ λέγουσα: «τέκνον μου ἀγαπητὸν, εἰς σὲ χρεωστῶ τὴν καλητέραν ἡμέραν τοῦ γάμου μου, τρέξε νὰ ἐναγκαλισθῆς τὸν πατέρα σου». Ἐκτοτε τὸ πᾶν ἠλλαξεν ὁ πατήρ μου τίμιος ὢν τὸν χαρακτήρα, ἐτήρησε τὸν λόγον του καὶ μετ' ὀλίγον αἰ πρὶν κατὰ χρέος περιποιήσεις του πρὸς τὴν μητέρα μου, κατέστησαν τότε ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ πόθος του. Ἡμῖν ἐνεκαστῆς καὶ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσω τὴν ἐκπαίδευσίν μου. Ἡ μήτηρ μου ἦτο πολυμαθής. . .

— Ναι, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της εὔρισκε παραμυθίαν εἰς τὴν σπουδὴν.

— Ὅταν λοιπὸν ἠύξησα, αἰ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀποκτηθεῖσαι γνώσεις της ἐγένοντο αὐτῇ πηγὴ ἡδονῆς, διότι τὰς μετέδιδε πρὸς ἐμέ' ἡ δὲ διδασκαλία της με εὐχαρίστει καθ' ὑπερβολὴν, καθὼς εἶχε τὸ ἰδιαιτέρον ἐκεῖνο προτέρημα νὰ με κάμνη νὰ ἐννοῶ με τινα τρόπον ἀνεπαίσθητον, διὰ τοῦτο καὶ ἔκαμον προόδους μεγάλας. Μίαν ἡμέραν λοιπὸν με ἤκουσεν ὁ πατήρ μου νὰ διηγῶμαι εἰς τὴν παιδαγωγόν μου ἱστορίαν τινα πολλὰ ὀλίγον γνωστήν! — «Τίς σοι ἐδίδαξε τοῦτο, με εἶπε, τέκνον μου; — Ἡ μήτηρ μου. — Ἄ! ἐξεφώνησεν. Ἄλλην φοράν πάλιν με εἶδε τακτοποιοῦσαν ξηρὰ ἄνθη εἰς ἓν βιβλίον. — Τί κάμνεις αὐτοῦ, κόρη μου; — Βάλλω εἰς τάξιν τὰ φυτὰ εἰς τὸ βοτανολόγιόν μου — Βοτανολόγιον; καὶ ἠξεύρεις τὴν βοτανικὴν; — Με τὴν ἐδίδαξεν ἡ μήτηρ μου. — Καὶ πῶς, ἡ μήτηρ σου γνωρίζει βοτανικὴν;

— Ἐννοεῖται, αὔριον θὰ ἀρχίσωμεν τὴν φυσικὴν ἱστορίαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰσήρχετο ἡ μήτηρ μου. — ἠξεύρεις φυσικὴν ἱστορίαν; τὴν ἠρώτησε.

— Ὀλίγον, φίλε μου, διατί;

— Δὲν μοι ἔκαμες ποτὲ λόγον περὶ τούτου.

— Ἄλλαι σπουδαιότεραι ὑποθέσεις σὲ ἐνησχόλουν.

— Καὶ πότε ἔμαθες ὅλα ταῦτα;

— Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας σου εἰς Γερμανίαν.

— Ἄ! ναι, ὅταν παρῆλθεν ἐν ἔτος χωρὶς νὰ σοὶ γρά-

ψω . . . καὶ νέφος λύπης ἐκάλυψε τὸ μέτωπόν του, ἔπειτα ἐπρόσθεσε. Εἶμαι εὐτυχῆς τοῦλάχιστον ὅτι συνησθάνθη τὸ κακόν, ὅσον σοὶ ἐπροξένησα καὶ δύναμαι καθὼ νέος ἀκόμη νὰ τὸ ἐπανορθώσω.

Ἐκτοτε ὁ βίος του συνεταυτίσθη μετὰ τοῦ ἰδίου μας καὶ παρευρίσκετο πάντοτε εἰς τὴν ἐκπαίδευσίν μου. Ἡ μήτηρ μου ὠμίλει ὀλίγον εἰς τὴν συναναστροφὴν, καὶ με ἡμισείας λέξεις, ἀφίνουσα μᾶλλον νὰ τὴν μαντεύωσιν, ἀλλ' ὅταν ἐλάμβανε θέσιν διδασκαλίας, οἱ λόγοι της ἦσαν ἀπλοῖ, ποιητικώτατοι ὁ πατήρ μου ἀλαζονευόμενος διότι κατεῖχε τοιαύτην σύζυγον δὲν ἔπαυε νὰ τῇ πλέκη ἐγκώμια. Ἄλλος τις εἰς τὴν θέσιν του ἤθελεν ἴσως θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του τεταπεινωμένον ἀπέναντι τῆς ἀξίας τῆς γυναικὸς του, αὐτὸς ὅμως ἀπλοῦς καὶ εὐλαβής. . .

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, διέκοψεν ὁ συνταγματάρχης.

— Μὴ με διακόπτετε, πάτερ μου. — Αὐτὸς ὅμως ἀγαθὸς καὶ μεγαλόφρων δὲν ἐφρόντιζεν εἰμὴ διὰ τὸ καλὸν τῆς θυγατρὸς του καὶ ὅταν ἔκαμον προόδους τινάς, ὅταν ἀπεκρινόμην εὐστόχως, «εἶσαι Ἄγγελος» ἔλεγε πρὸς τὴν μητέρα μου. Μίαν ἡμέραν τὸν κατέβαλεν ἡ ἀμίλλα νὰ με διδάξῃ καὶ ὁ ἴδιος «θέλω καὶ ἐγὼ νὰ σὲ διδάξω κάτι τι, μοι εἶπε, νὰ σὲ μάθω νὰ κυριεύης προχώματα; ἀλλὰ δὲν ἀρμόζουν εἰς σὲ τὰ τοιαῦτα. Ἄς εὐρωμεν κανὲν ἄλλο' θὰ σὲ διδάξω γεωγραφίαν, ὅχι τὴν γεωγραφίαν ἐκείνην τὴν ἐπὶ χάρτου, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ γεωγραφίαν ἐκείνην ἥτις μανθάνεται μετὰ τὸ πέλμα τῶν σιδηρῶν. Περιηγήθη ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἄς τὴν περιηγηθῶμεν λοιπὸν πάλιν ὁμοῦ. Καὶ ἤρχισε τὴν περιγραφὴν τῶν ταξιδιῶν του. Πόσον εὐχαρίστους ὥρας διήλθομεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο, τὸ ὅποιον φαίνεται ἀπ' ἐδῶ! Ἐκαθήμην πλησίον τῆς μικρᾶς τραπέζης μου ἔχουσα ἐκ δεξιῶν τῶν πατέρα μου καὶ ἐξ ἀριστερῶν τὴν μητέρα μου, ἐνωμένα καὶ τὰ δύο ταῦτα προσφιλεῖ ὄντα, τὰ ὅποια συνενούμενα, μετέδιδον ὅ,τι ὑπῆρχεν εὐγενὲς καὶ καλὸν εἰς τὴν θυγατέρα των, τὴν ὅποιαν ὁ Θεὸς ἐξέπεστελεν ἵνα συμφιλώσῃ αὐτοὺς, καὶ ἥτις δοξολογεῖ καθ' ἑκάστην τὸ ὄνομά του τὸ θεῖον! Ὅταν ἐτελείωσε τὸ μάθημά μου καὶ ἔτρεχον ἐγὼ διὰ νὰ παίζω, ἔμενον ἐκεῖνοι ἐστηριγμένοι ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης τραπέζης καὶ συνδιηλεγόμενοι, περὶ τίνος; Πάντοτε περὶ ἐμοῦ, ἀγαπώμενοι χάριν ἐμοῦ καὶ ἀχώριστοι τοῦ λοιποῦ. . .

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταμορφώθη, ἐκνέλασεν ὁ συνταγματάρχης. Ἄλλοτε ἤμην σκληρὸς, τώρα εἶμαι καλὸς, τοῦλάχιστον τὸ φρονῶ

ἤμην ὀργίλος, τώρα εἶμαι δίκαιος δὲν βλασφημῶ πλέον, δὲν πίνω πλέον, δὲν κακίζω σχεδὸν πλέον. . . Ἄ! ἐκεῖνος ὅστις εἶναι ἐκεῖ ἐπάνω ἠξεύρει τί κάμνει καὶ μᾶς δίδει τέκνα νομίζομεν ὅτι γεννῶνται μόνον διὰ νὰ τὰ λατρεύομεν καὶ ἐν τούτοις αὐτὰ μᾶς ἐκπαιδεύουν. . . Ἐλθε νὰ με ἐναγκαλισθῆς ἀκριβέ μου παιδαγωγέ!

Ἡ Μαρία ἔκυψε καὶ κατεφίλησε τὸ ἤδη φαλακρὸν μέτωπον τοῦ συνταγματάρχου ὁ δὲ νέος Γουστάβος ἀτενίζων αὐτοὺς με ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων, ἐψιθύρισεν ὁ Θεὸς με εὐλόγησεν!

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΔΕΛΑΚΡΟΑ.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἡ Γαλλία ἀπώλεσε δύο μεγάλους καλλιτέχνας, τὸν Ὁράτιον Βερνέ, περὶ οὗ ἀνεφέραμεν τότε ἐν τῇ *Χρυσάλλιδι*, καὶ τὸν Εὐγένιον Δελακροά, τοῦ ὁποῦ τὸν θάνατον πρὸ ὀλίγου ἀνήγγειλαν αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες. Χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν καταχωρίζομεν ἐνταῦθα μεταπεφρασμένα ὅσα περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἔγραψε, πρὸ δεκαετίας, ἐν ταῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος Δυμά, καὶ συμπληροῦμεν τὴν ἀτελεῖ τῶν ἀνδρῶν βιογραφίαν λαμβάνοντες τὴν ὕλην ἐκ τοῦ ἐν τινὶ φύλλῳ τῆς *Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων* ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐσχάτως καταχωρισθέντος ἀρθρου.

«Ἐνταῦθα θέλομεν προσπαθήσει νὰ σχεδιάσωμεν τὴν μεγάλην ταύτην καὶ περιέργον καλλιτεχνικὴν μορφήν, ἥτις δὲν ὁμοιάζει οὔτε πρὸς τὰ προηγουμένως ὑπάρξαντα, οὔτε πιθανῶς πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ ὑπάρξωσι: θέλομεν ἀποπειραθῆναι νὰ δώσωμεν, διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἰδέαν τινὰ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου τούτου ζωγράφου, ὅς τις συγγενεῖαι συνάμα πρὸς τε τὸν Μιχαηλάγγελον καὶ τὸν Ρουβῆνσιον καὶ τοῦ μὲν πρώτου ὑπολείπεται κατὰ τὸ διάγραμμα, τοῦ δευτέρου δὲ κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμφοτέρους δ' ὑπερεῖχε καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας.

Ὁ χαρακτήρ εἶναι τὸ δένδρον, τὰ δὲ ἔργα εἰσι τὰ ἄνθη καὶ ὁ καρπός.

Ὁ Εὐγένιος Δελακροά ἐγεννήθη εἰς τὸ πλησίον τῶν Παρισίων Σάρεντον—εἰς τὸ Σάρεντον τῶν τρελλῶν, τούτου ἕνεκα οὐδεὶς, ἴσως, ἐξωγράφησε τοὺς τρελλοὺς ὡς ὁ Δελακροά' παρατηρήσατε τὸν ἠλίθιον τρελλόν, τὸν δειλὸν τρελλόν καὶ τὸν ὠργισμένον τρελλόν ἐν τῇ *Φυλακῇ τοῦ Τάσσου*.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΔΕΛΑΚΡΟΑ.

Ἐγεννήθη τῷ 1798, ὅτε ἤκμαζε τὸ Διευθυντήριο. Ὁ πατήρ αὐτοῦ χρηματίσας πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπῆρξε νομάρχης εἰς Βορδῶ, καὶ μετὰ ταῦτα Νομάρχης εἰς Μασσαλίαν. Ὁ Εὐγένιος ἦν ὁ τελευταῖος τῆς οἰκογενείας βλαστός, τὸ στεργιοπούλι, ὡς λέγουσιν ὁ ἀδελφός του ἦτο κατὰ εἰκοσι καὶ πέντε ἔτη πρεσβύτερος αὐτοῦ ἢ δὲ ἀδελφότητος εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρὶν οὗτος γεννηθῆ.

Δυσκόλως ἀπαντᾶται νηπιότης τόσῳ ἀνώμαλος ὡς ἐκείνη τοῦ Δελακροά.

Τριετῆς ἔτη ὦν, καταφλέχθη, κατεκλύσθη, ἐδηλητηριάσθη καὶ ἀπεπνίγη! Βεβαίως θὰ ἦτο ἀπόφασις τῆς, θείας προνοίας τὸ νὰ σωθῆ ἀπὸ πάντων

τῶν κινδύνων τούτων.

Ἡμέραν τινὰ, ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὅστις ἦν στρατιωτικός, τὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ὑψώσεν αὐτὸν μέχρι τοῦ στόματός του ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, τὸ παιδίον παίζον περιέδεσε τὸν τράχηλόν του μὲ τὸ σχοινίον τοῦ ἵππεως ὁ ἵππευς ἀντὶ νὰ καταθέσῃ τὸ παιδίον εἰς τὴν γῆν, ἄφησεν αὐτὸ νὰ καταπέσῃ καὶ ἰδοὺ ἀπηγγονίσθη ὁ Δελακροά.

Εὐτυχῶς ἔλυσαν ἐν καιρῷ τὸ σχοινίον, καὶ ὁ Δελακροά ἐσώθη.

Ἐσπέραν τινὰ, ἡ παιδαγωγὸς του ἄφησε τὸ κπρίον ἀναμμένον πολὺ πλησίον τοῦ κωνοπολόγου του ὁ ἄνεμος ἐκίνησεν ὀλίγον αὐτὸν καὶ ὁ κωνο-

πολόγος ἤρχισε νὰ καίεται· τὸ πῦρ διαδίδεται εἰς τὰ στρώματα τῆς κλίνης, εἰς τὰς σινδόνας, εἰς τὸ ὑποχίτωνιον τοῦ παιδός, καὶ ἰδοὺ καταφλέγεται ὁ Δελακροά.

Εὐτυχῶς, εἰς τὰς κραυγὰς του ἔτρεξαν καὶ ἀπέσβεσαν τὸν Δελακροά. Ἐφθασαν δ' ἐν καιρῷ, καθότι εἰσέτι τοῦ ἀνδρός ἡ βράχις φέρει τὰ στίγματα τῆς καταφλέξεως ὑφ' ἧς κατεβρώθη ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ παιδός.

Ἀπὸ τῆς νομαρχίας τοῦ Βορδῶ ὁ πατήρ του προυβιάσθη εἰς τὴν τῆς Μασσαλίας, καὶ ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως ταύτης ἐώρτασαν τὴν ἐγκατάστασιν αὐτοῦ διαβαίνοντος δὲ τοῦ ὑπηρέτου, τοῦ φέροντος τὸν Δελακροά, ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον, καὶ ὀλισθήσαντος, ἔπεσον ἀμφότεροι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἰδοὺ ὁ Δελακροά πνιγόμενος!

Εὐτυχῶς ναύτης τις ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀγρεύει αὐτὸν ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν κατέλιπεν αὐτὸν ὁ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας μεριμνῶν ὑπηρέτης.

Ὀλίγον ἔτι βραδύτερον, ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ πατρός του εὔρε χαλκκνθον, χρήσιμον εἰς ἀπόπλυσιν τῶν γεωγραφικῶν πινάκων· τὸ χρῶμα ἤρρεσεν αὐτῷ.

— Ὁ Δελακροά αἰείποτε ἦν χρωματιστής. — καταπίνει τὸν χαλκκνθον, καὶ ἰδοὺ ὁ Δελακροά ἐδηλητηριάσθη!

Εὐτυχῶς, εἰσέρχεται ὁ πατήρ αὐτοῦ, εὐρίσκει κενὴν τὴν φιάλην καὶ ὑπωπτεύσας τὸ γενόμενον, ἀμέσως προσκαλεῖ ἰατρὸν· ὁ ἰατρὸς διατάσσει ἐμετικόν, καὶ τὸ παιδίον ἐσώθη.

Ἡμέραν τινὰ, ἣν διῆλθε μετὰ συνέσεως, ἡ μήτηρ αὐτοῦ τῷ ἔδωκε σταφυλὴν ξηράν· ὁ Δελακροά ἦν λαίμαργος, καὶ ἀντὶ νὰ τρώγῃ τὰς βράγας ἀνὰ μίαν ἀνὰ μίαν, κατέπιεν ὀλόκληρον τὸν βότρυ· ὁ βότρυς ἐστάθη ἐντὸς τοῦ λάρυγγος καὶ ἀπέπνιγεν αὐτὸν, ὡς τὸ ἰχθυοκόκκαλον ἀπέπνιξε τὸν Παῦλον Οὐέτον.

Εὐτυχῶς, ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰσάγει τὴν χεῖρά της εἰς τὸ στόμα του μέχρι τοῦ καρπού, ἀρπάζει τὸν βοτρυόποδα καὶ κατορθώνει οὕτω ν' ἀνασύρῃ τὴν σταφυλὴν, ὁ δὲ Δελακροά ἀναπνέει ἐλευθέρως.

Ἀναμφιδόλως, τὰ γεγονότα ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τινὰ τῶν βιογράφων του νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ νηπιότης αὐτοῦ ἤλεια ἦν δυστυχής· ὡς πᾶς τις κατανοεῖ ὡφελε νὰ εἴπῃ μᾶλλον ὅτι ἦν ἀνώμαλος. Ὁ Δελακροά ἐλατρεύετο ὑπὸ τε τοῦ πατρός καὶ τῆς μητρός αὐτοῦ, διὸ δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῆ νηπιότης δυστυχής, ἢ βλαστάνουσα ἐν μέσῳ τοῦ

διπλοῦ τούτου ἔρωτος.

Ὀκταέτην ὄντα ἐπεμψαν αὐτὸν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν λύκειον, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἑβδόμου ἔτους, καὶ ἐσπούδασε καλῶς, διαμένονκατὰ τὰς διακοπὰς πότε παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ πότε παρὰ τῷ θεῷ αὐτοῦ **Rieseler**, ζωγράφῳ προσωπογραφίων. Ἐκεῖ παρὰ τῷ θεῷ του, ἔβλεπε καὶ ἐγνώρισε τὸν Γουερνίνο. — Αἰείποτε ἡ λύσσα τῆς γραφικῆς κατεδίωκεν αὐτὸν ἐξαέτης ὦν, τῷ 1804, εἶχε σχεδιάσει, διὰ λευκῆς κιμωλίας, ἐπὶ μελανοῦ πίνακος, τὴν ἀπόβασιν τῶν *Γάλλων εἰς Ἀγγλίαν* ἐν τῷ σχεδιογραφῆματι τούτῳ ἡ Γαλλία παρίστατο ὡς τι ὄρος, ἡ δὲ Ἀγγλία ὡσεὶ κοιλάς· καὶ τοῦτο ἦν ἡ ἀπόβασις εἰς Ἀγγλίαν.

Περὶ θαλάσσης οὐδεὶς ἐγένετο λόγος. Ἐκ τούτου βλέπει ἕκαστος ὅτι αἱ γεωγραφικαὶ τοῦ ἐξαετοῦς Δελακροά γνώσεις δὲν ἦσαν λίαν ἀκριβεῖς.

— Εἶχε συμφωνηθῆ ἀναμέσον **Rieseler** καὶ τοῦ γράψαντος τὴν *Κλυταιμνήστραν* καὶ τὸν *Πύρρον* ὅτι ὁ Δελακροά, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, θέλει εἰσελθεῖ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ τελευταίου.

Εἰς τοῦτο ὅμως δυσκολία τινὲς παρενεβλήθησαν ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας, ὁ πατήρ ἐκλινεν ὑπὲρ τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης, ἡ δὲ μήτηρ ὑπὲρ τῆς διπλωματίας· ἀλλ' ἐν τῷ δεκάτῳ ὀγδόῳ ἔτει τῆς ηλικίας αὐτοῦ, ἀπώλεσεν ὁ Δελακροά τὴν περιουσίαν καὶ τὸν πατέρα μετ' αὐτῆς· τῷ ἔμεινον δὲ τεσσαράκοντα χιλιάδες φράγγων καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ νὰ γενῆ ζωγράφος.

Τότε εἰσῆλθε παρὰ τῷ Γουερνίνο, ὡς εἶχε προσυμφωνηθῆ, εἰργάζετο δὲ ὡς αἰθίοψ, συνέθεσε δὲ τότε καὶ ἐξετέλεσε τὴν γραφὴν αὐτοῦ τὸν *Δάντην*.

Οἱ ἰσχυροὶ ἄνδρες καταβάλλουσιν ἐνίοτε πλειότερας προσπάθειας κατὰ τὸ πρῶτον αὐτῶν ἔργον, — ἄλλως τε, ἡ γραφὴ αὕτη εἶχε βλαστήσει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Γερικῶλ, καὶ τὸ βλέμμα τοῦ νέου διδασκάλου, καταγινόμενου τότε εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Ναυαίου* τῆς *Μεδοῦσης*, ἦν ὡς τις θερμὸς ἥλιος. ὁ Γερικῶλ ἤρχετο συνεχῶς νὰ βλέπῃ ἐργαζόμενον τὸν Δελακροά· ἡ ταχύτης καὶ ἡ φαντασία τῆς γραφίδος τοῦ νέου τοῦ ἀντιζήλου, ἡ μᾶλλον τοῦ νέου τοῦ θαυμαστοῦ, ἤρρεσκον αὐτῷ· ἔβλεπεν αὐτὸν ἄνω τῶν ὄμων, — ὁ Δελακροά ἦτο βραχὺς καὶ ὁ Γερικῶλ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα. — εἴτε καθήμενος ἐπὶ θρανίου ὡς ἐπὶ ἵππου· ὁ Γερικῶλ τοσοῦτον ἠγάπα τὴν ἵππασίαν, ὥστε ὅπου δῆποτε ἐκλήθητο πάντοτε ὡς ἐπὶ ἵππου. Ρίψας τὴν τελευταίαν τῆς γραφίδος τοῦ κονδυλιᾶν ἐπὶ τῆς μελα-

γχαλικής διαβάσεως του Άδου, έδειξε την γραφήν εκείνην τῷ Γουερνίω.

Ο Γουερνίος έδηξε τὰ χεῖλη, καὶ συνοφρυωθείς έψυθίρισεν απόδοκιμασίαν τινά, συνοδευομένην καὶ δι' αρνητικῆς κεφαλῆς κινήματος. Τοῦτο μόνον ὁ Δελακροά ήδυνήθη νά επιτύχη περ' αὐτοῦ.

Ακολούθως ή γραφή εκείνη εξέτεθη δημοσίᾳ.

Διαβάντων εκείθεν ὁ Γεράρδ, εἶδεν αὐτήν, εστάθη ελίγον, τήν παρετήρησεν ἐπὶ πολὺ, καὶ τὸ εσπέρας, συνδειπνῶν μετὰ τοῦ Θιέρσου, — ὅστις τότε εἶχεν, αρχίσει νά επιδεικνύηται ἐν τῇ φιλολογίᾳ ὡς ὁ Δελακροά ἐν τῇ γραφικῇ, — εἶπε πρὸς τὸν μέλλοντα ὑπουργόν.

— Έχουμεν ἤδη ἓνα ζωγράφον προσέτι.

— Πῶς ὀνομάζεται;

— Εὐγένιος Δελακροά.

— Τί ἔκαμε;

— Τὸν *Δάντην* διαβαίροντα μετὰ τοῦ *Βιργιλίου* τὸν *Αχέροντα*. Παρατηρήσατε τὸν πίνακά του.

Τὴν ἐπαύριον, ὁ Θιέρς ἐπορεύθη εἰς τὸ Λουβρον, εζήτησε τὸν πίνακα, εὔρεν αὐτὸν, τὸν παρετήρησε μετὰ προσοχῆς, καὶ ἀπέρχεται καταγοητευμένος.

Ἰπάρχει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦλάχισον τοῦ Θιέρσου, ἀν ὄχι καὶ εἰς τὴν καρδίαν, καλλιτεχνικόν τι αἴσθημα. Ὅτι ήδυνήθη νά πράξῃ ὑπὲρ τῆς τέχνης, τὸ επραξεν ἂν ποτε δὲ ελύπησεν, ή ἐπλήγωσεν, ή ἀπεθάρρυνε καλλιτέχνην τινά, τὸ σφάλμα τοῦτο πέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, εἰς τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τὰς βραδιουργίας τῶν αἰθουσῶν καὶ μαλονότι προὔξεναι τὴν λύπην εἰς ἓνα καλλιτέχνην τοῦ ν' ἀθετῇ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις του, ἐπεθύμει ὅμως νά δοκιμάσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν λύπην αὐτὴν ὁ ἴδιος, ἀν ἐδύνατο ν' ἀπαλλάξῃ τὸν καλλιτέχνην τῆς πικρίας ἧς αὐτὸς ἦν ὁ αἴτιος.

Προστούτοις εἶχε τὴν χεῖρα ἐπιτυχῆ τοῦλάχιστον, ἀν οὐχὶ δικαίαν ὁ Θιέρσος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νά πέμψῃ τὸν Σιγαλῶνα εἰς Ρώμην.

Άληθῶς ὁ Σιγαλῶν οὗτος ἀπέθανεν ὑπὸ χολορβραίας ἐν Ρώμῃ· ἀλλ' ἀπέθανεν ἀφοῦ ἐπεμψεν ἐκ Ρώμης τὴν καλὴν τῆς τελευταίας κρίσεως ἀντιγραφὴν.

Ἐπανήλθε λοιπὸν ὁ Θιέρσος καταγοητευμένος ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ Δελακροά. Εἰργάζετο τότε ἐν τῇ *Συνταγματικῇ*, ἐνθα ἔγραψε ὠραῖον ἄρθρον ὑπὲρ τοῦ νέου ζωγράφου.

Ἐν συντομίᾳ, ὁ *Δάντης* δὲν διήγειρε πολὺ τὴν ὀργὴν τῶν κριτικῶν.

Ἡ κυβέρνησις ἠγόρασε τὸν πίνακα τοῦτον ἀντί

δύο χιλιάδων φράγκων, ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ τε Γεράρδ καὶ Δὲ Γρὸς, καὶ μετέφερον αὐτὸν ἐν Λουξεμβούργῳ, ὅπου μένει εἰσέτι. Ἐκαστος δύναται νά ἴδῃ αὐτὸν, εἶναι δὲ εἰς τῶν ἀρίστων τῶν Ἀνακτόρων.

Δύο ἔτη εἶχον περῆλθει. Κατὰ τὴν ἐποχὴν εκείνην, αἱ ἐκθέσεις ἐγένοντο κατὰ διετίαν εἴτε τριετίαν.

Τέλος ἠνοιχθῆ ή ἐκθεσις τοῦ 1824 ἔτους.

Τὰ βλέμματα ὄλων ἐστρέφοντο τότε πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἀναμνήσεις τῆς νεότητος ἡμῶν ἐξετέλουν μέγα προσηλυτισμὸν, καὶ ἐστρατολόγουν ἄνδρας, χρήματα, ποιήσιν, γραφὰς καὶ μουσικὰς συμφωνίας. Ἐψάλλον, ἔγραφον, ἐστιχοῦργουν, ἐπήτουν ὑπὲρ τῶν ἐλλήνων. Ὅστις δήποτε ἐτόλμα νά κηρυχθῆ τουρκόφιλος ἐκινδύνευε νά λιθοβοληθῆ ὡς ὁ ἅγιος Στέφανος. Ὁ Δελακροά ἐξέθηκε τότε τὴν περιφρῶν *Σφαγὴν τῆς Χίου*.

Ὅποιος ἐνθουσιασμὸς! Σεῖς οἱ ἀνήκοντες εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δύνασθε νά λησμονήσητε τὸν θόρυβον ὃν ἤγειρεν ή γραφή εκείνη, ἧτις ἐφαίνετο συνάμα τραχεῖα κατὰ τὴν σύνθεσιν, βιαία κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ μολαταῦτα ἦν πλήρης χάριτος καὶ ποιήσεως; Ἐνθυμεῖσθε τὴν νέαν ἐκείνην κόρην, τὴν προσδεδεμένην ἐν τῇ οὐρᾷ ἐνὸς ἵππου; ὦ πόσον ἦτο τρυφερά καὶ εὐθραυστος! Ἐκαστος ἐσυμπεραῖνεν ὅτι ἐκ τῆς μετὰ τῶν χαλκίων προστριβῆς, ἐκ τῶν πρὸς τοὺς κρημνοὺς συγκρούσεων, καὶ ἐκ τῶν ἀπαντηθησομένων ὀξέων ἀκάνθων, ὀλόκληρον τὸ σῶμα τοῦτο ἐμελλε νά ἐκφυλλισθῆ, ὡς τὰ πέταλα τοῦ βόδου, καὶ νά σκορπισθῆ ὡς τῆς χιόνος ή τολύπη!

Ἄλλὰ τὴν φορὰν ταύτην, εἶχε διαβῆ τὸν Ρουβικῶνα, ή λόγχη εἶχε ριφθῆ καὶ ὁ πόλεμος εἶχε κηρυχθῆ. Ὁ νέος ζωγράφος εἶχεν ἤδη ἀποσπασθῆ ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐργαστηρίου. Μόλις διέβη τὸν τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὸ μέλλον διαχωρίζοντα κρημνὸν, ἐσπρωξε διὰ τοῦ ποδὸς τὴν σανίδα ἐν τῷ βαράθρῳ· τότε δὲ καὶ ἀν ἤθελε νά ἐπανέλθῃ, τῷ ἦτο ἐφεξῆς ἀδύνατον. Ἄπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, — πρᾶγμα σπάνιον, κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔκτον ἔτος! — ὁ Δελακροά ἐκηρύχθη πρωτοτέχνης, ἠνοιξε σχολὴν, καὶ ἔλαβεν μαθητὰς, θυμασταῖς τῆς τέχνης του καὶ φανατικούς ὀπαδοὺς.

Ἐζήτησαν τινὰ ὅπως ἀντιτάξωσιν αὐτὸν τῷ Δελακροά διὸ ἐξέθαψαν τὸν ἄνδρα ἐκείνον, ὅστις τῷ ἦτο κατὰ πάντα ἀνόμιος, ὅπως συγκεντρωθῶσι περὶ αὐτὸν ἀνεκάλυψαν τὸν Ἰνγρες· ὑπερῴψωσαν αὐτὸν, τὸν ἀνεκέρυξαν καὶ τὸν ἔστεψαν ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν Δελακροά μίσους των.

Ὡς δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Οὐνῶν, τῶν Βουργουνδιῶν καὶ τῶν Βισιγῶθων, ἐκραύγαζον κατὰ τῶν βαρβάρων, — ἐπεκαλοῦντο τὴν ἁγίαν Γενεδιέβην, — ἐξώρκιζον τὸν βασιλέα, — καὶ ἐκέτευσον τὸν Πάπαν!

Ὁ Ἰνγρες χρεωστει, βεβαίως, τὴν ἀναβίωσιν τῆς ὑπολήψεώς του, οὐχὶ εἰς τὸν ἔρωτα καὶ τὸν θαυμασμὸν ὃν ἐνέπνεον τὰ φαιόχρωα ἔργα του, ἀλλ' εἰς τὸν τρόμον καὶ τὴ μίσος ὃ ἐνέπνεεν ή φλογερὰ τοῦ Δελακροά γραφίς.

Πάντες οἱ ἄνω τοῦ πεντηκостоῦ ἔτους ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἰνγρες· πάντες δ' οἱ κάτω τοῦ τριακостоῦ ἔτους νέοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Δελακροά.

Ἐν καταλλήλῳ περιστάσει θέλομεν μελετήσῃ καὶ θέλομεν σπουδάσει καὶ ἐκτιμῆσει τὸν Ἰνγρες ἄς μένῃ ἡσυχος! Τὸ ὄνομά του ριπτόμενον ἐν παρόδῳ, δὲν θέλει μείνει τεθαμμένον μόνον προλαμβάνομεν νά εἰπῶμεν — καὶ οἱ ἀναγνώσταί ἡμῶν ἄς τὸ θεωρήσωσιν ὡς λεχθὲν ἀπαξ, ή ἡμετέρα δὲ κρίσις ἄς μὴ ληρθῆ ὑπ' ὄψιν εἰμὴ καθ' ὅσον εἶναι ἀξία, — ὅτι οὐδ' ὁ ἀνήρ ἐκεῖνος οὐδ' ή ἱκανότης του χαίρει τὰς ἡμετέρας συμπαθείας.

Τοῦ λοιποῦ, ὁ Θιέρσος δὲν ἐλησμόνησε τὸν ζωγράφον τῆς *Σφαγῆς τῆς Χίου*, ὡς δὲν εἶχε λησμονήσει καὶ τὸν ζωγράφον τοῦ *Δάντου*. Ἐν ἄρθρον, οὐχ ἦττον τοῦ πρώτου ἐπαινετικόν, ἐφάνη παραδόξως εἰς τὰς στήλας τῆς κλασσικῆς *Συνταγματικῆς* καὶ ἦλθεν εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Δελακροά ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ, καθ' ἣν, ὡς ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς *Ἰλιάδος*, οἱ θεοὶ τῆς τέχνης δὲν ἀπηξίωσαν νά πολεμήσωσιν ὡς ἀπλοὶ θνητοί.

Ἡ κυβέρνησις ἐσύρετο διὰ τῆς βίας, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ Γεράρδ, τοῦ Δὲ-Γρὸς καὶ τοῦ κ. Φορβίνου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἠγόρασεν ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τὴν *Σφαγὴν τῆς Χίου* ἀντι εἰς χιλιάδων φράγκων διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου.

Ὁ Γερικὸς ἀπέθνησκε καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δελακροά ἐλάμβανε τὰς εἰς χιλιάδας φράγκα. — Ἐξ χιλιάδες φράγκα! ἦτο περιουσία ὀλόκληρος. — Τὴν περιουσίαν ταύτην ἐξώδευσεν ὁ Δελακροά εἰς ἀγορὰν σχεδιογραφημάτων τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ, καὶ διὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν περιήγησίν του.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι χώρα ἐνθα ὑπάρχουσιν ὠραῖαι ἰδιωτικαὶ συλλογαί· τὰ ἄπειρα πλοῦτη Ἀγγλων τινῶν χρηθοῦσιν αὐτοῖς τὰ μέσα — ἀδιάφορον ἂν κινουῦνται εἰς τοῦτο ἐξ ἔθους εἴτε ἐξ ἀληθοῦς καλ' ἰτεχνικοῦ αἰσθηματος — νά εὐχαρι-

στῶσι τὴν πρὸς τὴν γραφικὴν κλίσιν των.

Ὁ Δελακροά ἠυζήθη ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου τοῦ Ναπολέοντος μουσεῖου, ἐντὸς τοῦ μουσεῖου τῆς κατακτήσεως ὑπὲρ καταστράφη τῷ 1845· ἐπλάεν ἐν μέσῳ τῆς Φλανδρίας καὶ Ἰταλίας.

Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο μουσεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου, μετὰ τὴν ἐν Βατερλώ μάχην, οἱ Ἀγγλοὶ ἔφηνον τὰ αἰμοστάζοντα κρεάτα των, ἦν, τῇ ἀληθείᾳ, θυμαστόν τι.

Κατὰ τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην περίοδον, — ὁ ἴδιος, προκειμένου λόγου περὶ τέχνης, δεικνύει πάντοτε εὐδαιμονίαν ἂν καὶ δὲν φέρει τὰ πλοῦτη, ἱκνοποιεῖ ὅμως τὴν ἀλαζονίαν, καὶ τῆς ἀλαζονίας ἱκνοποιουμένης λαμβάνει τις ἀπολαύσεις ζωηροτέρως τοῦ κτωμένου πλοῦτου! — κατὰ τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην περίοδον, λέγομεν, ὁ Δελακροά ἐξετέλεσε τὸν πρώτον τοῦ *Αμ.λετ*, τὸν *Γιαούρη* του, τὸν ἐν τῇ *σουλᾷ τῶν τρελλῶν Τάσσων* του, τὴν *Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν τοῦ Μεσολογγίου ερειπίων* καὶ τὸν *Μαρῖνον Φαλιέρον*.

Ἐγὼ αὐτὸς ἠγόρασα τὰς τρεῖς πρώτας γραφὰς, αἵτινες μένουσιν εἰσέτι αἰ κάλλιστα ἀφ' ὅσας ἔγραψεν ὁ Δελακροά.

Ἡ Ἑλλάς ἠγοράσθη δι' ἐν ἐπαρχιακὸν μουσεῖον.

Ὁ *Μαρῖνος Φαλιέρος* ὑπέστη παράδοξόν τινα τύχην, καὶ οἱ κριτικοὶ ἐπέπεσον μετὰ λύσεως κατὰ τῆς γραφῆς ἐκείνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Δελακροά ἤθελε παραχωρήσει αὐτὴν ἀντί χιλίων πεντακοσίων εἴτε χιλίων ὀκτακοσίων φράγκων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐζήτησεν αὐτήν. Ὁ *Lavvrance* εἶδεν αὐτήν, τὴν ἐξετίμησε, καὶ ἐπεθύμει νά τὴν ἀγοράτῃ ἀλλ' ἀπέθανε, καὶ οὕτω ή γραφή ἔμεινεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Δελακροά.

Κατὰ τὸ 1836, εἰσηρχόμεν παρὰ τῷ βασιλικῷ πρίγκηπι, καθ' ἣν στιγμὴν ἠτοιμάζετο νά πέμψῃ πρὸς τὸν Βίκτωρα Οὐγον, ὡς εὐχαριστίαν διὰ τινὰς ποιήσεις ἀφισρωθείσας ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῇ κυρία δουκίσσῃ τοῦ Ὀρλεανς, ταμβακοθήκην τινά εἴτε ἀδαμάντινόν τι δακτύλιον. Ὁ πρίγκηψ μοι ἔδειξε τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον, καὶ μοι ἀνήγγειλε τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν ὀρίζετο, ἀφήσας νά ἐνοήσω ὅτι ἠπειλούμην καὶ ἐγὼ ἐπίσης ὑπὸ ὁμοίου τινὸς δώρου.

— Ἰψηλότατε, τῷ εἶπον παρακαλῶ νά μὴ πέμψητε τῷ Οὐγῳ οὔτε δακτύλιον οὔτε ταμβακοθήκην.

— Διατί τοῦτο;

— Διότι καὶ ἕτερός τις πρίγκηψ οὕτω θά ἔκρινεν,

ὁ δὲ ὑψηλότατος δοῦξ τοῦ Ὀρλεανς δὲν εἶναι ὡς οἱ λοιποὶ πρίγκηπες· εἶναι τοῦτέστιν ἄνθρωπος πνευματώδης, ἔχει καλὴν καρδίαν, καὶ εἶναι τέλος καλλιτέχνης.

— Τί θέλετε λοιπὸν νὰ τῷ πέμψω;

— Ἀβθετε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πινακοθήκης μίαν τῶν εἰκόνων σας, ἀδιάφορον ποίαν, ἀρκεῖ νὰ ἀνηκεν εἰς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα, καὶ γράψατε κάτωθι τὰ ἐπόμενα. «Τῷ Βίκτωρι Οὐγῶ ὁ βασιλικὸς πρίγκηπς» καὶ πέμψατέ την πρὸς αὐτόν.

— Ἄς εἶναι! Τόσον τὸ καλλίτερον· ζητήσατε τινὰ τῶν φίλων σας ζωγράφον γραφὴν δυναμένην ν' ἀρέσκη τῷ Οὐγῶ· ἀγοράσατε αὐτήν, στείλατέ την πρὸς ἐμὲ, καὶ ἐγὼ θέλω τῷ τὴν δωρήσει. Οὕτω θέλουσιν εὐχαριστηθῆ δύο ἀντὶ ἐνός· ὁ ζωγράφος παρὰ τοῦ ὁποίου θέλω ἀγοράσει τὴν γραφὴν, καὶ ὁ ποιητὴς πρὸς ὃν θέλω τὴν δωρήσει.

— Θέλω τελειώσει τὴν ὑπόθεσίν σας, Ἵψηλότατε, ἀπάντησα τῷ πρίγκηπι.

Ἐλαβον τὸν πλόν μου καὶ ἐξῆλθον δρομαίως. Ἐσυλλογίσθη τὸν *Μαρίνον Φαλιέρον* τοῦ Δελακροά.

Διήλθον τὰς γεφύρας, ἀνέβην τὰς ἑκατὸν δεκαεπτὰ βαθμίδας τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Δελακροά, ὅστις κατόκει τότε παρὰ τὴν κρηπίδα Βολταίρου, καὶ ἐρρίφθη ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του μόλις ἀναπνέων.

Νάτον! μοὶ λέγει. Πῶς διάβολον ἀνέβης τόσο βικαστικός;

— Σοὶ φέρω καλὴν τινα εἰδησίαν.

— Καὶ ποίαν;

— Ἐρχομαι ν' ἀγοράσω τὸν *Μαρίνον Φαλιέρον* σου.

— Ἄ! εἶπεν, ἐναντιούμενος μᾶλλον ἢ εὐχαριστούμενος.

— Πῶς! τοῦτο δὲν σας εὐχαριστεῖ;

— Θέλετε νὰ τὸν ἀγοράσητε δι' ὑμᾶς αὐτούς;

— Ἐν ἤτο δι' ἐμὲ αὐτόν, πόσον ἠθέλατε;

— Ὅ,τι ἠθέλατε νὰ δώσητε δύο χιλιάδας φράγκα, χίλια πεντακόσια, χίλια φράγκα.

— Ὅχι, δὲν εἶναι δι' ἐμὲ εἶναι διὰ τὸν δοῦκα τοῦ Ὀρλεανς. Πόσον διὰ τὸν δοῦκα Ὀρλεανς;

— Τέσσαρες χιλιάδας, πέντε χιλιάδας, ἕξ χιλιάδας φράγκα, ἀναλόγως τῆς θέσεως ἢν θέλει καταλάβει ἐν τῇ πινακοθήκῃ.

— Δὲν τὸν θέλει δι' ἐαυτόν.

— Ἀλλὰ διὰ ποῖον;

— Θέλει νὰ τὸν πέμψῃ δῶρον.

— Πρὸς ποῖον;

— Δὲν ἔχω τὴν ἀδειαν νὰ σοὶ τὸ εἶπω· ἔχω μόνον τὴν ἀδειαν νὰ σας προσφέρω ἕξ χιλιάδας φράγκα.

— Ὁ *Μαρίνος Φαλιέρος* μου δὲν εἶναι διὰ πώλημα.

— Πῶς, δὲν εἶναι διὰ πώλημα; ἀλλὰ σεῖς πρὸ ὀλίγου μοὶ τὸν εἰδίετε διὰ χίλια φράγκα.

— Εἰς σας, μάλιστα.

— Καὶ εἰς τὸν πρίγκηπα διὰ τέσσαρας χιλιάδας!

— Εἰς τὸν πρίγκηπα, μάλιστα· ἀλλ' εἰς τὸν πρίγκηπα ἢ εἰς σας μόνον.

— Διατί ἡ τοιαύτη προτίμησις;

— Εἰς σας, διότι εἴθε φίλος μου· εἰς τὸν πρίγκηπα, διότι εἶναι τιμὴ δι' ἕνα καλλιτέχνην νὰ λάβῃ θέσιν ἐν τῇ πινακοθήκῃ ἐνός καλλιτέχνου βασιλέως λίαν πεφωτισμένου· ἀλλὰ διὰ πάντα ἄλλον ὄχι.

— Παράδοξος ἰδέα!

— Τί τὸ θέλετε! τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδέα μου.

— Ἀλλὰ, τέλος πάντων, ἔχετε δίκαιον!

— Πιθανόν.

— Πωλεῖτε καμμίαν ἄλλην γραφὴν δι' ἢν σας εἰδιδον τὴν αὐτὴν τιμὴν;

— Πᾶσαν ἄλλην, ἐξαιρέσει ταύτης!

— Καὶ διὰ τί ὄχι ταύτην;

— Διότι μοὶ εἶπαν τόσα κατ' αὐτῆς, ὥστε τὴν ἔλαβον εἰς συμπάθειαν ὡς μία μὴτηρ λαμβάνει εἰς συμπάθειαν δυστυχῆ παιδίον, ἰσχνόν, φιλάσθενον, δύσμορφον. Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ μου, μὲ ἔχει—πτωχέ μου παρία!— ἡ γραφὴ αὕτη ὅπως τὴν θεωρῶ κατ' εὐθειαν ἂν ἄλλος τις τὴν θεωρεῖ λοξῶς, νὰ τὴν παρηγορῶ ἂν ἄλλος τις τὴν περιφρονεῖ, νὰ τὴν ὑπερασπίζω ἂν ἄλλος τις τὴν προσβάλλει. Παρὰ σοὶ, θὰ εὑρισκε, ἂν ὄχι πατέρα, κηδεμόνα τοῦλάχιστον· διότι ἂν σὺ, μὴ ὢν πλούσιος, τὴν ἠγόραζες, τὸ ἐπραττες διότι ἠγάπες αὐτήν. Παρὰ τῷ πρίγκηπι, ἐλλείψει εὐλακρινῶν ἐπικρίων, θὰ ἐλάμβανεν ἐκείνους τῶν αὐλικῶν.

« Ἡ ζωγραφία ἦτο καλὴ, διότι ἠγόρασεν αὐτήν ὁ ὑψηλότατος... Ὁ ὑψηλότατος εἶναι ἀρκετὰ καλλιτέχνης, ἀρκετὰ τεχνογνώστης ὅπως μὴ ἀπατηθῆ. Ἡ κριτικὴ εἶχε μέγα λάθος, ἐκείνη ἡ γραία μάγισσα, ἡ βδελυρὰ Σιβύλλα! » Ἀλλὰ, παρὰ τινε ξένῳ, παρὰ τινε ἀδιαφόρῳ, εἰς ὃν δὲν ἠθελε στοιχίσει τίποτε, καὶ ὅστις δὲν θὰ εἶχε κανένα λόγον ὅπως καταταχθῆ ὑπὲρ αὐτῆς, ὄχι, ὄχι, ὄχι.

Πτωχέ μου *Μαρίνε Φαλιέρε*, ἔσο ἡσυχος, δὲν πηγαίνεις ἐκεῖ, ὄχι!

Δι' ὅσον καὶ ἂν ἐδεήθην, ἰκέτευσα, ἐπέμεινα, ὁ Δελακροά ἔμεινεν ἀκαμπτος. Βέβαιος ὢν ὅτι δὲν θ' ἀπεδοκιμάζετο ἡ διχωγὴ μου ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῷ προσέφερον μέχρι τῶν ὀκτῶ χιλιάδων φράγκων.

Ὁ Δελακροά ἠρνήθη ἐπιμῶνας, καὶ ἡ γραφὴ εὐρίσκειται εἰσέτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του.

Τοιοῦτος ἦν ὁ ἀνὴρ, ἢ μᾶλλον ὁ καλλιτέχνης.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 1826, ἦτις, τρεῖς ἀνεκωθεῖσα, διήρκεσεν ἕξ μῆνας, ὁ Δελακροά ἐπαρουσίασεν ἕνα Ἰουστινιανόν καὶ τὸν Χριστόν ἐν τῷ Κήπῳ, θαυμασίαν παράστασιν λύπης καὶ μελαγχολίας, ὃν δύναται πᾶς τις νὰ ἰδῆ ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀγίου Ἀντωνίου ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Παύλου, ἀριστεροῦθεν τοῦ εἰσερχομένου. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν λείπω ποτὲ τοῦ νὰ εἰσερχομαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δασάκις διαβαίνω ἐκεῖθεν, καὶ νὰ προσφέρω ἐνώπιον τῆς γραφῆς ταύτης τὴν λατρίαν μου ὡς χριστιανὸς καὶ καλλιτέχνης συνάμα. Ἄλλως τε, τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν καλὰ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀλλόκοτα· τοῦτου ἕνεκα δὲν ἔλαβον πολλὴν φήμην.

Εἶπον ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε χαρακτηρὰ πτηνοῦ, καὶ ὁ Χριστὸς... δὲν ἤξεύρω τί' ἐπιλονεῖσκον μᾶλλον ὡς πρὸς τὸ παρελθόν ἢ ὡς πρὸς τὸ παρόν. Ἀλλ' ἐξαιρήνης, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνανέωσιν τῆς ἐκθέσεως, φθάνει... τί, ἂν μαντεύετε... Δὲν ἐνθυμείσθε;

— Ὅχι.

— Ὁ *Σαρδανάπαλος*.

— Ἄ! ἀληθῶς!

Τότε ἠκούσθη γενικῶς τὸ ἄρον ἄρον.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας, φέρων κεφαλόδεσμον καὶ ἐνδεδυμένος βασιλικὴν χλαμύδα, ἐκάθητο ἐν μέσῳ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν ἀγγείων, περιδεραιῶν ἐκ μαργαριτῶν, βραχιονιστήρων ἀδαμαντίνων, τριπόδων ἐξ ὀρειγάλου, μετὰ τῆς εὐνοουμένης του ὠραίας Μύρρας ἐπὶ πυρᾶς, ἦτις ἐφαίνετο ὅτι ἦν ἐγγὺς νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῶν θεατῶν. Περὶ τὴν πυρὰν ἐκείνην, ἐφονεύοντο αἱ γυναῖκες τοῦ μονάρχου τῆς Ἀνατολῆς, συγχρόνως δὲ δούλοι ἐφερον καὶ ἐσφάζον τοὺς ἵππους αὐτοῦ.

Ἡ ἐπίκρισις ἐγένετο τόσον βία, ἡ κριτικὴ τοσαῦτα εἶχε νὰ μεμφοθῆ κατὰ τῆς γιγαντιαίας ταύτης γραφῆς, — μίαν τῶν μεγαλειτέρων τῆς ἐκθέσεως, — ὥστε ἡ ἐπίκρισις κατέπνιξε πᾶσαν ὑπεράσπισιν· οἱ φανατικοὶ ἀπεσιράθησαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τετράγωνον τάγματος περὶ τὸν ἀσπληγόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀκαδημία, ἡ ἀρχαία

κλασικὴ φρουρὸς, προσέβαλλε καιρίως. Οἱ δυστυχεῖς ὑπερασπιστὰι τοῦ *Σαρδανάπαλου* διεσπᾶσθησαν καὶ κατεκόπησαν! Ἡρανίσθησαν δ' ὡς τις σίφων, διελύθησαν ὡσεὶ καπνὸς, καὶ, ὡς ὁ Αὐγουστος, ἐζήτει ματαίως καὶ ὁ Δελακροά τὰς λεγεῶνάς του! Καὶ αὐτὸς ὁ Θιέρσος ἀγνοεῖται ποῦ εἶχε τότε κρυβῆ.

Ὁ γράφας τὸν *Σαρδανάπαλον* — ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ Δελακροά δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτὸς μετὰ τὸν γράψαντα τὸν *Δάντην*, τὴν *Σφαγὴν τῆς Χίου*, τὴν *Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν τοῦ Μεσολογγίου ἐρειπίων*, τὸν *Χριστόν ἐν τῷ κήπῳ*· ὄχι, ὁ Δελακροά ἦτο μόνον ὁ ζωγράφος τοῦ *Σαρδανάπαλου*! — ὁ γράφας, λέγομεν, τὸν *Σαρδανάπαλον* ἔμεινε πέντε ἔτη ἄνευ ἐργασίας.

Τέλος, τῷ 1831, ἐξέθηκεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, τὰς *Τίγρεις* του, τὴν *Ἐλευθερίαν* του καὶ τὴν τοῦ *Ἐπισκόπου Λιέζης δολοφονίαν*· περὶ τὰ τρία δὲ ταῦτα ἔργα του, τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα, ἤρχισαν νὰ συγκεντρῶνται ὅσοι εἶχον ἐπιζῆσει εἰς τὴν τελευταίαν καταστροφὴν.

Ὁ δοῦξ τοῦ Ὀρλεανς ἠγόρασε τὴν *Δολοφονίαν* τοῦ *Ἐπισκόπου Λιέζης*, καὶ ἡ κυβέρνησις τὴν *Ἐλευθερίαν*, αἱ *Τίγρεις* ἀπέμεινον παρὰ τῷ ζωγράφῳ.

Ὁ Δελακροά ἔχει τὸ ἀνάστημα τοῦ Βερνέ, εἶναι λεπτὸς ὡς ἐκείνος, καθαρὸς, κομψὸς, καὶ λίαν φιλάρεσκος. Εἶναι πεντηκονταετής, καὶ μ' ὄλα ταῦτα αἱ τρίχες αὐτοῦ καὶ τὸ γένειον εἶναι μελανὰ ὡς τὰ τῶν τριακονταετῶν. Ἡ κόμη του κυματίζεται φυσικῶς, αἱ τρίχες τοῦ γενείου εἰσὶν ἀραιαί, ὁ μύσταξ αὐτοῦ ἀνορθοῦται ὀλίγον, καὶ ὁμοιάζει δύο δραγματὰς ταμβάκου τοῦ καπνίσματος· τὸ μέτωπόν του εἶναι εὐρὺ, σφαιρικόν, καὶ ἀπολήγει κατὰ τὴν βάσιν εἰς δύο πυκνάς ὄφρεις καλυπτούσας μικροὺς ὀφθαλμοὺς, σπιθηρίζοντας καὶ πλήρεις φλογῶν, ἐν μέσῳ δύο μακρῶν μελανῶν βλεφάρων· ἡ ἐπιδερμὶς αὐτοῦ εἶναι μελάγχρους, καὶ μαλακὴ, πτύσσεται δὲ ὡς τὸ δέρμα λέοντος· τὰ χεῖλη εἶναι παχέα καὶ δεικνύουσι φιληδονίαν· εἶναι ἔτοιμα εἰς τὸ μειδίαμα, μειδιῶντα δὲ ἀποκαλύπτουσι λευκοὺς ὡς μαργαρίτας ὀδόντας. Πᾶσαι αἱ κινήσεις αὐτοῦ εἰσὶ ζωηραί, ταχεῖαι ἔντοναι· ἡ ὀμιλία του ζωγραφίζει, αἱ δὲ κινήσεις του λαλοῦσι· τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι λεπτόν, συζητητικόν, καὶ ἔτοιμον εἰς τὰς ἀπαντήσεις· ἀγαπᾷ τὴν πάλιν, καὶ εἰσέρχεται ἐν αὐτῇ ἀκτινοβολῶν με νέας, ὀρθὰς καὶ λαμπρὰς παροτρύσεις. Τοιαύτην ἔχων εἶπον ἄνδρον εὐφυῆ,

πλήρη ιδιοτροπιῶν καὶ ἀποπλανήσεων, εἶναι συνειδήτως, φειδωλῶς παραδόξων, κλασικὸς μάλιστα ἤθελεν εἶπαι τις ὅτι ἡ φύσις, ἡ τὰ πάντα διακρατούσα ἐν ἰσορροπίᾳ, θέτει αὐτὸν ὡς ἐπιτήδειόν τινα ἠνίοχον, ὅπως εἰς χεῖρας βασιλεύων τοὺς χαλινοὺς περιστέλλῃ τοὺς δύο του ὀρμητικοὺς ἵππους, ὃ εἰς τῶν ὁποίων καλεῖται Ἐπίνοια καὶ ὁ ἕτερος Φαντασία.

Ἐνίοτε τὸ πνεῦμα τοῦτο ὑπερχειρίζεται, καὶ τότε ὁ λόγος δὲν ἐξαρκεῖ αὐτῷ· ἡ χεὶρ παρκαίει τὴν γραφίδα, ἥτις εἶναι ἀνίκανος εἰς τὸ νὰ ἐκθέσῃ τὴν θεωρίαν ἣν ὁ λόγος θέλει νὰ ὑπερασπίσῃ, καὶ λαμβάνει τὸν κάλαμον. Τότε οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν διασκευὴν τῆς φράσεως, τοῦ ὕφους, καὶ τῆς κρίσεως, θαυμάζουσι τὴν εὐχερείαν τοῦ ζωγράφου ἣν ἔχει εἰς τὸ νὰ διασκευάζῃ τὴν φράσιν, νὰ πλέκῃ τὸ ὕφος του, νὰ ἀναπτύσῃ τὰς κρίσεις του, καὶ λησμονοῦσι καὶ Ἀάντην, καὶ Σφαγὴν τῆς Χίου, καὶ Ἀμείνον, καὶ Τάσσον, καὶ Γκισαούρη, καὶ Ἐπίσκοπον Λιέζης καὶ γυναῖκα τῆς Ἀλγερίας, λησμονοῦσι τὰς τοιχογραφίας τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τὸν ὄροφον τοῦ Λούβρου· λυποῦνται δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις γράφει μετὰ τσαύτης τέχνης, εὐχερείας καὶ ὀρθότητος, δὲν εἶναι συγγραφεὺς. Ἀμέσως, μετὰ ταῦτα, ἐνθυμεῖται τις ὅτι πολλοὶ δύνανται νὰ γράψωσιν ὡς ὁ Δελακροά, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ζωγραφῇ ὡς αὐτὸν, καὶ ἐτοιμάζεται νὰ τῷ ἀρπάσῃ μετὰ τρόμου τὸν κάλαμον ἀπὸ τῆς χειρὸς.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ταχύτητα ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ὁ Δελακροά ἦν μεταξὺ Βερνέ καὶ Δελαρόσου· ἐπεξεργάζεται τὰ σχεδιογραφήματά του πλεονέκτερον τοῦ πρώτου καὶ ὀλιγώτερον τοῦ δευτέρου, ἀμφοτέρους δ' ὑπερβαίνει ἀναμφιβόλως κατὰ τὸν χρωματισμὸν, εἰ καὶ εἶναι κατώτερος αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα. Ὁ Δελακροά ἔβλεπε τ' ἀντικείμενα ἰσχυρὰ τὸ δὲ σχῆμα αὐτῶν ἀμορφον μᾶλλον ἢ καλόν· ἀλλὰ τὸ ἀμορφόν του τοῦτο ἀνύψωνεν αἰετοειδῶς εἰς ποίησιν, διὰ τοῦ βαθέως ἐκφραζομένου αἰσθήματος. Ἀντιθέτως τῷ Δελαρόσῳ, ἠρέσκετο εἰς τὰ ἄκρα. Αἱ πάλαι του εἰσὶ φοβεραὶ, αἱ δὲ μάχαι αὐτοῦ λυσσώδεις· ἄπασαν τὴν εὐκαμψίαν του σώματος, τὴν ἰσχύν καὶ αὐτὴν τὴν ὑπερβολὴν ἐν ταῖς κινήσεσιν αὐτοῦ, μεταφέρει ἐπὶ τοῦ ὕψους, καὶ μάλιστα προσθέτει ἐνίοτε, ὡς τι ἀλλόκοτον ἐπιχρισμα, ὅπερ ἐπαυξάνει τὰ ζῶντα προτερήματα τῆς εἰκόνης του, ἀπίθανόν τινα ἀνατομίαν περὶ ἧς οὐδόλως φροντίζει. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ παριστανόμενοι πολεμι-

σταὶ μάχονται ἀληθῶς, περισφίγγουσιν ἀλλήλους, δάκνοντα, κατακόπτονται, πελεκῶνται, κατασχίζονται, κοπανίζονται· τὰ ξίφη του εἶναι τεθλασμένα, οἱ πελέκει αὐτοῦ αἰμόφυρτοι, οἱ σωροὶ τῶν ὕψων ἐγκεφάλων τετριμμένοι. Ἰδὲ τὴν Μάχην τοῦ Τελλεβούργου, καὶ θέλεις λάβει ἰδέαν τῆς φοβεράς του μεγαλοφυΐας· ἐν αὐτῇ ἀκούονται οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἵππων, αἱ κραυγαὶ τῶν ἀνδρῶν, ἡ σύγκρουσις τοῦ σιδήρου. Τὴν γραφὴν ταύτην εὐρίσκεις ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν Βερσαλλίων πινακοθήκῃ· μολοντόν ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐξ ἀκτύλου ἀφ' ἐκάστης πλευρᾶς, καθότι τὸ μέτρον εἶχε δοθῆ ἐσφαλμένως, ἡ γραφὴ αὐτὴ καὶ τοὶ κωλοδοθεῖσαι, ἠτιμασθεῖσαι μάλιστα ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Προκρούστου κ. Φονταίνου, ὑπάρχει μ' ὅλα ταῦτα ἡ ὠραιότερα ἴσως πασῶν τῶν γραφῶν τῆς πινακοθήκης.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὁ Δελακροά ἐργάζεται εἰς τὰς γραφὰς τοῦ ὀρόφου τοῦ δημαρχείου. Ἐξέρχεται τῆς οἰκίας του τὸ πρωτὸ καὶ ἐπιστρέφει τὴν νύκτα.—Ὁ Δελακροά ἀνήκει εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνην τῶν ἐργατικῶν ἀνθρώπων οἰκογένειαν, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Ραφαήλ καὶ Ρουβήνσιος.—Ἄμα ἐπανερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν, λαμβάνει τὸν χρωστήρα καὶ ἐργάζεται εἰς ἀπλὰ σχεδιογραφήματα. Ἄλλοτε ὁ Δελακροά ἐσύχναζεν εἰς τὰς συναναστροφάς, ὅπου πολὺ ἐθαυμάζετο· ἀλλ' ἀσθένειά τις τοῦ λάρυγγος τὸν ὑπεχρέωσε νὰ οἰκουρῇ.

Χθὲς ἐπεσκέφθη αὐτὸν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ἐφόρει τὴν ἐφεστρίδα, καὶ εἶχε τὸν λαίμον περιτυλιγμένον μὲ λινόραφῃ λαμποδέτην· ἔβρον δ' αὐτὸν σχεδιάζοντα παρὰ μεγάλην καιομένην θερμάστραν, ἥτις ἀνεβίβαζε τὴν θερμοκρασίαν τοῦ κοιτῶνος μέχρι τριάκοντα βαθμῶν.

Παρακάλεσα αὐτὸν νὰ ἴδω τὸ ἐργαστήριόν του εἰς τὸ φῶς τῆς λαμπάδος. Διήλθομεν τότε διάδρομόν τινα πεπληρωμένον εὐανθέμων, ἀγαπανθῶν καὶ χρυσαυθῶν· εἶτα εἰσῆλθομεν εἰς τὸ ἐργαστήριον.

Ἡ ἀπουσία τοῦ καλλιτέχου, ὅστις, πρὸ ἐξ μηνῶν, ἐργάζεται εἰς τὸ ἄλλο τῶν Παρισίων ἄκρον, ἦτο ἐπισθητὴ καὶ μ' ὄλον τοῦτο, ὑπῆρχον τέσσαρα στίλβοντα ὕψματα· εἰς τὰ δύο ὑπῆρχον ἐξωγραφημένοι καρποὶ, εἰς τὰ ἕτερα δύο ἄνθη. Ἐνόμισα μακρόθεν, ὅτι τὰς γραφὰς ταύτας εἶχε δανεισθῆ ὁ Δελακροά παρὰ τοῦ Διάξ. — Ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν ὑπῆρχον τέσσα ἄνθη ἐν τῷ πρω-

Εἶτα, μετὰ τὰ ἄνθη, ὄλωσ δι' ἐμὲ νέα, εἶδον πολλοὺς τῶν ἀρχαίων φίλων ἀνητημένους εἰς τοὺς τοίχους, Ἴππους ἀγγλικοὺς δάκνοντας ἀλλήλους ἐν τῇ Λειμῶνι, Ἐλληρὰ τινα διαθέοντα ἐφιπποῦν τὸ πεδίο τῆς μάχης, τὸν πολυθύλλητον Μαρίνον Φαλιέρον, — πιστὸν σύντροφον τῶν θλίψεων τοῦ ζωγράφου, ὅταν ὁ ζωγράφος ἐπιπίπτῃ εἰς τοιαύτας θλίψεις· τέλος, μόνην εἰς μικρὸν δωμάτιον, παρακείμενον τῷ μεγάλῳ ἐργαστηρίῳ, μίαν σκηνὴν τοῦ Gaetz de Berliching.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔγραφε πρὸ δεκαετίας ὁ φίλος τοῦ Δελακροά, καὶ μυθιστοριογράφος Ἀλέξανδρος Δυμά.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καλλιτέχου, ἕτεροι ὅμως, ἀμέτοχοι φίλοι πρὸς αὐτὸν, ἔκρινον αὐστηρότερον τὰ ἔργα του, εἰ καὶ ἀπέδωκαν τὸν ὀφειλόμενον εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν του ἔπαινον. Κατ' αὐτοὺς ὁ Δελακροά ἐδυσκολεύετο ν' ἀντιγράψῃ τὴν φύσιν τοῦτο ἕνεκα, κατέλειπεν αὐτὴν βαθυμῆδον καὶ ἐφεξῆς περιήλθεν εἰς τὰς συνθέσεις ἐκεῖνας, αἵ τινες μετέχουσι μὲν πρωτοτυπίας καὶ θελητήρων, δὲν βασίζονται ὅμως στερεῶς ἐπὶ τῆς πραγματικότητος.

Τὰ πάντα ὁ καλλιτέχνης οὗτος καθυπέτασεν εἰς τὸν χρωματισμὸν· ὃν προέθετο ὡς σκοπὸν ἀντὶ νὰ παραλάβῃ ὡς μέσον, διὰ τοῦτο τὸ διάγραμμα του εἶναι πολλάκις ἡμικρημένον, εἰ καὶ ὁ χρωματισμὸς αὐτοῦ στίλβει καὶ διεγείρει τὸν θαυμασμὸν τοῦ θεατοῦ. Τὸ τελευταῖον ἔργον του ἦν ἐπανάληψις τῆς Μηδείας τοῦ Μουσείου τῆς Λίλλης, ὅτε δὲ ὁ θάνατος ἀφῆρασεν αὐτὸν ἐσχάτως ἐργάζετο εἰς τέσσαρα μεγάλα φατώματα ἐν οἷς παρίστα τὰς νύμφας ἐν τῷ λουτρῷ, πρὸς δὲ ἐργάζετο καὶ εἰς ἑτέραν ἀξιόλογον γραφὴν, τὸν Βότσαριν ἐπιπίπτοντα ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τούρκων. Οὗτω τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ φιλέλληνος τοῦτου καλλιτέχου καὶ τὸ τελευταῖον εἶχον ἑλληνικὸν τὸ ἀντικείμενον· Ἄλλ' ὅποια μεταβολὴ ἐγένετο ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ. Ἡ Σφαγὴ τῆς Χίου ἀνεφάνη ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἄπασα ἡ Εὐρώπη ἐχειροκρότει τὸν αἰμοδόρον ἐκείνον ἀλλὰ καὶ ἐνδοξον ἀγῶνα· ἡ δὲ γραφὴ αὐτὴ, ἡ παριστώσα τὸν Βότσαριν ἐπιπίπτοντα κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου, ἐγένετο καθ' ὃν καιρὸν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι ἀχάριστοι ἀπόγονοι ἐξυβρίζον τὰ δόξα τοῦ Ἡρώος τοῦτου ὅπως ἐδικηθῶσι τὸν υἱόν του! « Ὁ ἀπλοῦς καὶ σώφρων αὐτοῦ βίος, γράφει ὁ Κάρολος Κλεμέντιος, ἦν ὄλος ἀφιερωμένος εἰς τὴν τέχνην. Ἡ-

γάπα μ' ὄλον τοῦτο καὶ ἐπεδίωκε τὴν δόξαν· ἀλλὰ τοιαύτην φιλοδοξίαν, δύναται τις ἀνευθελοῦστος νὰ ὁμολογήσῃ διὰ τοῦ ἐκτεταμένου καὶ κεκδημένου νοῦς του, διὰ τῆς ζωρᾶς καὶ λαμπρᾶς συνομιλίας του, καὶ διὰ τῶν ἐξαιρετῶν τρόπων του ἐδηλητηρίαζεν, οὕτως εἶπειν, τοὺς πλησιάζοντας αὐτόν. Αἱ κλίσεις του, καὶ αὐταὶ αἱ ἀφορώσαι τὴν τέχνην, ἦσαν ὑπὲρ τῆς κλασικῆς σχολῆς, καὶ οἱ χαρτοφύλακες αὐτοῦ εὐρέθησαν πεπληρωμένοι σχεδιασμάτων καὶ σπουδῶν κατὰ μίμησιν ἀρχαίων ἔργων καὶ τῶν τῆς Ἀναγεννήσεως καλλιτεχνῶν. Ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων εἶχε δημοσιεύσει ἀξιολογὰ τινα ἄρθρα περὶ Μιχαηλαγγέλου, Νικολάου Πουσέν καὶ Γερικῶλ, ὧν τὸ λεκτικὸν εἶναι ὠραῖον, ἡσυχον καὶ διαπεπονημένον, ὅπερ ἀντιβαίνει παραδόξως πρὸς τὸ ἐξοιδημένον τῶν ζωγραφικῶν του. Ἐπρόστατε μετὰ σοβαρότητος τὰ συμφέροντα τῆς τέχνης, πάντες δ' ἐνθυμοῦνται τὴν ἐντονον ἐκείνην καὶ μετὰ περισκέψεως γεγραμμένην ἐπιστολήν, ἣν ἐπεμψεν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον, πρὸ ἐνὸς μόλις ἔτους, ὅτε ἐνόμισεν ὅτι ἡ ὑπαρξὶς περιφύτου τινὸς συλλογῆς διέτρεχε κίνδυνον. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅμως οἱ μὲν τὸν ἐθαύμαζον ὡς φαντακτικόν, οἱ δὲ διέσπυρον αὐτόν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ἄπαντες ἀπέδωκαν σεβασμὸν εἰς τὴν ἀδιαφιλονεικῆτον ἰκνότητά του μετὰ τινος νομίμου ἐπιφυλάξεως. Μετὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ 1855 εἶχε λάβει τὸ μέγα παράσημον τῆς τιμῆς. Κατὰ τὸ 1857 ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, ὅπου διεδέχθη τὸν Παῦλον Δελαρόσῳ. Μακροτέρως τῶσων ἄλλων ὁ Δελακροά εἶδεν ἀνατεῖλαισεν τέλος τὴν ἡμέραν τῆς δικαιοσύνης. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦν ἄπειρον, καὶ ὅ,τι πιθανῶς ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ ἔτι, ἀναμφιβόλως δὲν θά ἦτο φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ τροπολογήσῃ σημαντικῶς τὴν κρίσιν ἣν θέλουσι φέρει ἐπ' αὐτοῦ οἱ μεταγενέστεροι. Φαίνεται μ' ὅλα ταῦτα ὅτι ὁ ἀκούραστος οὗτος μαχητῆς ἐδικαιοῦτο ν' ἀπολάβῃ τὰ ἡσυχὰ ἐκεῖνα ἔτη, τὰ ὅποια ἤθελον θέσει τέρμα εἰς τὸν παραχώδη καὶ ἐργώδη αὐτοῦ βίον, καὶ ὅτι ὁ θάνατός του ἦν πρόωρος, καθότι δὲν ἠδυνήθη νὰ γευθῇ εἰμὴ ἐπὶ βραχὺν τινα χρόνον τὴν δόξαν ἣν εἶχε πωθήσει, καὶ ἥτις θέλει μείνει προσκεκολλημένη εἰς τὸ ὄνομά του. »

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

«*Εγὼ Κύριος ὁ Θεὸς κρατήσω τῆς χειρὸς σου, καὶ ἐνισχύσω σε, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει.*»

Ἡσαίας.

Ἡ παρὰ τῆς τῶν Ἀγγλων ἀπὸ τῆς κατοχῆς τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἡ ἔνωσις αὐτῆς μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ δευτέρα σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Ἑθνικῆς παλιγγενεσίας, τὴν ὁποίαν δάκτυλος τοῦ Ἰψίστου ἐχάραξεν εἰς τὰς βίβλους τῶν ἀνεξερευνητῶν βουλῶν τῆς θείας προνοίας. Ὅσον εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς ἐφαίνετο ἀδύνατον ὅτι τῷ 1827 δι' ἀγγλικῆς χειρὸς ἤθελεν ἀνάψει εἰς τὸν Ναβαρίνον ἡ φλόξ ἐξ ἧς ἀνεγεννήθη ὁ φοῖνιξ τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τοσοῦτον ἐφαίνετο πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀπίστευτον ὄνειρον ὅτι ὁ Ἰπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἤθελεν ἀναδεχθῆ εἰς τὰ συμβούλια τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας τὴν πρωτοβουλίαν, καὶ εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Ἀγγλίας τὴν υποστήριξιν τῆς προτάσεως τοῦ νὰ ἀποδοθῆ ἡ Ἑπτάνησος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πεισθέντες εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου αὐτῆς ἃς ἀπονέμωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸ σέβας ἡμῶν εἰς τὸν Ἰψίστον, μὴ παραλείποντες πᾶν ὅ,τι ἐφ' ἡμῖν ἔνα συμμορφώσωμεν τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀτόμων μὲ τὸν βῶν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τοὺς αἰωνίους νόμους τῆς ἁρμονίας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κόσμου.

Ἡ κανονικὴ καὶ εὐρυθμὸς συγχώνευσις τῶν δύο τούτων τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς ἓνα νόμον, εἰς μίαν κοινωνίαν, ὅπερ ἐστὶν εἰς μίαν γενικὴν καὶ ἠθικὴν θέλησιν, εἰς μίαν κοινὴν καὶ λογικὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν θείων βουλῶν, προϋποθέτει ὡς ἀναγκαῖον ὄρον τὴν ταυτότητα τῶν ἀναγκῶν, τῶν πόθων, τῶν ἔξεων καὶ τῶν θεσμῶν τοῦ διανοητικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου, καὶ ἡ ἐργασία τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅστις κέκληται ἔνα συνεργῆσαι εἰς τὴν ταχύτεραν ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος τῶν δύο λαῶν, προϋποθέτει ἀναγκαστικῶς βαθεῖαν μελέτην καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἑκτέρου αὐτῶν. Ἀφότου ἐχωρίσθησαν ἡ νῦν ἐλευθέρη Ἑλλάς καὶ ἡ Ἑπτάνησος ἔζησαν

συνδεόμεναι μὲν διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως, διὰ τῆς αὐτῆς γλώσσης, διὰ τῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων μιᾶς κοινῆς καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, συνενόμεναι διὰ μυστηριώδους καὶ ἱεροῦ πόθου εἰς ἀμυδρῶς προοιωνιζόμενον μέλλον σωτηρίας καὶ ἀπολυτρώσεως, ἀλλ' ἔζων ἐγκαθηριγμένοι εἰς τὸ σκότος ἐκάστη χωριστῆς φυλακῆς. Ποῖα στίγματα ἔφεραν εἰς ἑκατέραν τὰ δεσμά τῆς δουλείας; ποίας πληγᾶς ἔχει ἐκάστη νὰ θεραπεύσῃ ἐπανερχομένη εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ ἐλευθέρων βίον;

Εἰς τὰς περὶ τῆς Ἑλλάδος πολιτικῆς περιστάσεως θὰ ἦτον ἀρκετὰ εὐχάριστος ὅση ἂν κατεβάλλετο μικρὰ σπουδὴ τοῦλάχιστον εἰς τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῶν πρώτων, καὶ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων μέτρων, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς μεταβάσεως αὐτῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχῆς. Ἀτυχῶς οὔτε εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος εὐρίσκοντα ἄνθρωποι γνωρίζοντες τὸν διοικητικὸν ὄργανισμὸν καὶ τὰς κοινωνικὰς περιστάσεις τῶν Ἰονίων νήσων, οὔτε εἰς τὴν Ἑπτάνησον εἶναι ἀρκούντως γνωστὸς ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας τῶν θεσμῶν τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ τὰ μικρότερα ἐλαττήρια τῆς διοικητικῆς μηχανῆς, δι' ὧν δύναται αὕτη νὰ κινηθῆ. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔχει τὴν ἐντολὴν τοῦ ν' ἀσχοληθῆ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς μεταβάσεως τῶν νήσων ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα αἱ ἀλληλοδιάδοχοι προσωριναὶ Κυβερνήσεις πᾶν ἄλλο ἔχουσι νὰ σκεφθῶσι, κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτῶν, παρὰ τοιαῦτα κυβερνητικὰ μέτρα, τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ θέλει παρουσιασθῆ εἰς ἐποχὴν μᾶλλον μεμακρυσμένην παρὰ τὴν τῆς διαλύσεως τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς. Οὕτω κινδυνεύει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἑπικρατειῶν νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία ἰδέα, κανὲν σχέδιον ἐνεργείας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἧτις θέλει προσληθῆ νὰ παραλάβῃ τὴν διοίκησιν ἀμφοτέρων, εἰς μίαν μόνην Ἑπικρατείαν ἠνωμένων. Τί θὰ πράξῃ; ποῖον νόμον θὰ ἐφαρμόσῃ; μὲ ποῖα ὄργανα θὰ κυβερνήσῃ; ποῖαν ὁδὸν καὶ πρὸς ποῖον τέρμα θὰ βαδίσῃ; Εἶναι ζητήματα τῶν ὁποίων ἡ λύσις κινδυνεύει νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην. Θὰ λογισθῶ εὐτυχῆς ἐὰν αἱ ὀλίγα αὐτὰι λέξεις δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὰ πρόσωπα, ἅτινα θὰ ἔχωσιν ἐκ τοῦ Νόμου τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων, νὰ σκεφθῶσιν ἐπὶ τῶν

σπουδαίων ζητημάτων, ἅτινα ὅσον οὐπω θέλουσι παρουσιασθῆ κατὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ἔχω ἀφορμὴν εὐλογον νὰ πιστεύω ὅτι ἡ ἐνεστῶσα κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος οὐδόλως ἐσκέφθη ἐπ' αὐτῶν, ἀφίνουσα μᾶλλον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἢ εἰς τὴν συνταγματικὴν ἀντιπροσωπεῖαν ἢ εἰς τὴν αὐτόματον ἐνέργειαν τῶν ἀτόμων τῆς Ἰονίου πολιτείας νὰ φροντίσωσι πῶς νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸν Νόμον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος ἐπικρατεῖ ἡ ἐσφαλισμένη ἰδέα ὅτι ἡ Ἑπτάνησος ἔχει ἀποταμιευμένην εἰκοσιν αἰῶνων ἀνατροφὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν, συσσωρευμένον τὸν πλοῦτον εἰκοσιν αἰῶνων εἰρηλικῆς καὶ νοήμονος παραγωγῆς, ἀνεπτυγμένους τοὺς θεσμοὺς εἰκοσιν αἰῶνων εὐνομίας, τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν εἰκοσιν αἰῶνων ἐλευθέρης ζωῆς ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διδασκαλίαν τῶν μᾶλλον ἐξευγενισμένων καὶ φιλελευθέρων Κρατῶν τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης — διότι ἀπὸ τινῶν αἰῶνων ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, οἱ Ἕλληνες τῆς ἀπέναντι χέρσου, κεκυφότες ὑπὸ τὸν βαρὺν τοῦ βαρβάρου ζυγόν, εἶχον τὰ βλέμματα προσηλωμένα εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῶν, φανταζόμενοι πέραν τοῦ συνόρου τῆς δουλείας τὰς νήσους τῶν Μακάρων. Ἀφ' οὗτου ὁμοῦ ὁ Μούμιος ἐκήρυξε τὴν κατάργησιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας εἰς τὴν Πελοπόννησον (146. π. χ.) ὁ Ἑπτάνησιος διετέλει ὅτι μὲν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἄλλοτε δὲ ὑπὸ χωριστὸν ζυγόν, συμμεριζόμενος τὰς αὐτὰς πικρίας τῆς δουλείας τῆς μητρὸς. Ἐὰν τὸ μαρτύριον ταύτης καθίστατο βαρύτερον ἐκ τῆς βαρβαρότητος τῶν ἀλλοθρήσκων κατακτητῶν, ἢ τῆς τῆς δούλης θυγατρὸς δὲν ἐφαίνετο ἐλαφρότερα εἰμὴ καθόσον ἐλησμένοι πολλὰκις τὴν θέσιν αὐτῆς, διὰ νὰ κλαύσῃ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Ἡ προσωπικὴ κατάστασις τοῦ Ἰονίου ὡς πρὸς τὰ ἀρχικὰ τοῦ ἀνθρώπου δικαιώματα ἦτον, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Εὐρωπαίου κατακτητοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλίγον τι ἦττον ἀνδραποδῶδες παρὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Πελοποννησίου ὑπὸ τὴν δεσποταίαν τοῦ δορυκτῆτορος Ὀθωμανοῦ. Μόνον, ὁ Ἰόνιος διετήρησεν ὑψηλότερον τὸ φρόνημα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐλευθέρου πλάσματος τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἐδραιοτέρας πίστεως εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Πολλοὶ πατροπαράδοτοι διηγήσεις κυκλοφοροῦσιν εἰς τὰς νήσους μαρτυροῦσαι τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ τόπου, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν μεσημβρινῶν παραλίῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰς ἐκδρομάς

τῶν Σαρακηνῶν, ἰδίως τῶν Ἀλγερινῶν, τὰς ὁποίας μακρόθεν ἐμάνθανεν ἀδιαφοροῦσα, ἢ ἀδυνατοῦσα νὰ δώσῃ συνδρομὴν, ἢ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, διατηροῦσα εἰσέτι τὸν τίτλον τοῦ κυριάρχου ἐπὶ τῆς κυρίως καλουμένης, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Μείζονος Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῆς Σικελίας τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη κατακτήσει οἱ Σαρακηνοί. Ἐκ τῆς αὐτῆς τῶν Σαρακηνῶν ἀφορμῆς, ἀρχίσαντες περὶ τὴν Νεάπολιν, πρῶτον κατὰ τὰ 4006, τυχοδιώκται τινες ἰππῶται Νορμανδοὶ νὰ σχηματίσωσιν ἴδιον Κράτος ἐκ τῶν θρυμμάτων τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας, καὶ ἐκ τῆς κατακτηθείσης Σικελίας ὀρμώμενοι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Robert Guiscard διὰ νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, ἀφῆρσαν τινὰς τῶν Ἰονίων νήσων ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αὐτοκράτορος. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν διατηρεῖ εἰσέτι τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ τὸ ἀκροτήριον Γισκάρδον ἢ κοινῶς Πισκάρδον, ὅπου ἀποβίβασθαις ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐστρατείαν ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν Νορμανδῶν.

Αἱ νῆσοι ἔμειναν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βασιλείου τῶν δύο Σικελιῶν ἐκ διαλειμμάτων ἐπὶ τριακόσια περίπου ἔτη. Οἱ Νορμανδοὶ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἴδιον σύστημα φεουδαλικῆς ὀργανισμοῦ, μορφωμένου ἤδη καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐφαρμογῆς εἰς προηγουμένας ἐπ' ἄλλων τόπων κατακτήσεις τῶν ἀρκτῶν τῆς Εὐρώπης λαῶν, καὶ τοῦ συστήματος τούτου οὐκ ὀλίγα λείψανα σώζονται εἰσέτι, ζῶντα εἰς τὰς ἰδέας, τὰ ἔθιμα, καὶ τοὺς θεσμοὺς τῶν νήσων, ἰδίως, εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς διαφόρους κοινωνικὰς κλάσεις, καὶ εἰς τὰς ἐννόμους σχέσεις τοῦ κυρίου καὶ τοῦ καλλιεργητοῦ τῆς γῆς. Κατὰ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα ἡ γῆ ἔπρεπε νὰ μεταβληθῆ εἰς φέουδα καὶ δωρεὰς (feudi-τιμαρία, beneficium) ὑπὲρ τῶν Κομητῶν καὶ τῶν πελεμιστῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τοῦ κατακτητικοῦ στρατοῦ. Ἐκαστος τῶν νέων τούτων Κυρίων (Seniores-seigneurs) τοῦ τόπου, λαμβάνων εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐν ἀγροτικὸν κτῆμα, ἐσχημάτιζε περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν αὐτοχθόνων μικρὰν κοινωνίαν ὑποδούλων χωρικῶν (vassali) πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν του, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀγρηνῶν ἢ τῶν προσβολῶν τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν. Οἱ γεωργοὶ ἐκαίνοι ἦσαν μέρος τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ εὐγε-

νοῦς· διὸ οἱ κάτοικοι ἐνὸς ὀλοκλήρου χωρίου φέρουσι μέχρι σήμερον τὸ ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας ἧτις ἀρχικῶς ἔλαβεν εἰς τιμᾶριον τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου καὶ ἔδωκεν εἰς τοῦτο τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα. Μεταξὺ τῶν Κυρίων (ἀρχόντων) καὶ τῶν δούλων (Serfs, κοπέλια) εἰς τὸν φεουδαλικὸν ὀργανισμόν ὑπῆρχον α) μία τάξις ἐλευθέρων καὶ ἐντίμου καταστάσεως ἀνδρῶν, οἵτινες ἐλάμβανον ὑπὸ μίσθωσιν, καὶ ἐκαλλιέργουν δι' ἴδιον λογαριασμόν μέρος τῶν ἐλευθέρων καὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν τῶν εὐγενῶν (terres allodiales) καὶ β) ἄλλη τάξις ὑποδεστέρων ἀνδρῶν καλλιεργούντων τὰς γαίας τῶν Κυρίων (ἀρχόντων), μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν ὀρισμένων προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν. Εἰς τὰς νήσους σώζονται εἰσέτι διάφοροι ὀνοματολογικαὶ τοιούτων κλάσεων (μὴ εὐγενῶν οἰκογενειῶν—ὑποχειρίων) μετὰ μόνην τὴν κενὴν ἀξίωσιν διαφόρου βαθμολογίας εἰς κλιμακωτὴν τινα διαίρεσιν τῆς κοινωνίας. Οἱ νέοι ἐκείνοι Κύριοι τοῦ τόπου δὲν ἔφερον μετ' ἐκείνων ἄλλην ἐπιστήμην, ἢ βιομηχανίαν, εἰμὴ τὴν τοῦ πολέμου, καὶ ἄλλον πολιτισμὸν εἰμὴ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰ γράμματα καὶ πρὸς τὰς τέχνας. Αἱ θρησκευτικαὶ προλήψεις εἰς αὐτοὺς εἶχον, ὅχι πρὸς πολλοῦ, κατηγήθη παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἐλαττώματα, ὅσα γεννᾶ καὶ διατηρεῖ ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀμάθεια, ἧσαν ὁ μόνος ἐξευγενισμὸς, τὸν ὁποῖον ἠδύναντο νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὰς Νήσους. Εἰς τὰς ἰδίας ὁμοίως καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ φεουδαλισμοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐπλησίαζεν εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἱπποτισμοῦ, ὑπῆρχεν εἰς τὸν Εὐγενῆ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος τοῦ νὰ προστατεύῃ τὸν ἀδύνατον. Οἱ ἀσθενέστεροι τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ἐτέθησαν ὡς πελάται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς γειτονεύουσας εὐγενούς οἰκογενείας, καὶ φαίνεται ὅτι τάχιστα ἐγεννήθη ἰσχυρὸς δεσμὸς συμπαιθείας μεταξὺ τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν αὐτοχθόνων, ὅςτις ἐπέσπευσεν τὴν συγχώνευσιν τῶν διαφόρων φυλῶν εἰς ἓνα μόνον ἑλληνικὸν καὶ χριστιανικὸν λαόν, ἔχοντα ἓνα κοινὸν ἔθρονον νὰ πολεμήσῃ, τὸν πειρατὴν Σαρακηνὸν ἢ τὸν χριστιανομάχον Μωαμεθανόν. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Νορμανδῶν εἰς τὰς Νήσους συμπίπτει μετὰ τὰς πρώτας σταυροφορίας, αἵτινες ἀνέπτυξαν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τὸ μῖσος κατὰ τῶν ἔθρων τοῦ Σταυροῦ, καὶ κατὰ τοσοῦτον ἔπρεπεν εἰς ἀνθρώπους, μὴ ἔχοντας νὰ μοιράσωσι τὰ λάφυρα τοῦ Βυζαντίου, νὰ ἐπιφέρωσι τὴν συνένωσιν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Εἰς τὴν ταχέως καὶ ἐντελῆ συγ-

χώνευσιν τῶν κατακτητῶν συνετέλεσε βεβαίως ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐγγχωρίου βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἠθικώτερος εἰς τὰ ἄκρα τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπλησίαζε μᾶλλον εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἢ εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς παραδόσεις, ἀπέναντι δὲ αὐτοῦ κατεῖχε θέσιν πολὺ ὑποδεστέραν ὁ πολιτισμὸς τῶν Νορμανδῶν, μίγμα εἰσέτι ἀχώνευτον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος τῆς ἄρκτου, τῶν προλήψεων καὶ τοῦ φαναλισμοῦ τῆς Ῥώμης. Ἐν τῷ μέρει τοῦ 11 καὶ τοῦ 14 αἰῶνος ἐπῆλθον εἰς τινὰς νήσους, καὶ ἰδίως εἰς Κέρκυραν, ἐπιδρομαὶ διαφόρων ἄλλων φυλῶν, Φράγκων Σταυροφόρων ἰδίως Γαλατῶν, Γενοβέζων κ. λ. οἵτινες μᾶλλον ἢ ἦτον διαρκῶς ἐτάραξαν καὶ διέκοψαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Σικελιωτῶν, ἀλλὰ τῶν Φράγκων ἐκείνων, ὧν ὁ πολιτισμὸς καὶ τὰ ἔθιμα ἦσαν τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν Νορμανδῶν, ἡ διάδοσις προσέθηκεν ἰσῶς οἰκογενείας τινὰς εἰς τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας Κυρίους τῆς γῆς, χωρὶς ἐξ αὐτῆς νὰ μεταβληθῶσιν αἱ σχέσεις τῶν ἐγγχωρίων πρὸς τοὺς κατακτητὰς, καὶ δύναται ὡς πρὸς τὰ κοινωνικὰ ἀποτελέσματα νὰ θεωρηθῇ μία κατοχὴ ἀδιαίρετος τῶν Νορμανδῶν καὶ Σικελιωτῶν καὶ Φράγκων εἰς τὰς κυριώτερας νήσους, μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18 αἰῶνος. Ἡ συγχώνευσίς τῶν κατακτητῶν εἰς τὸ ἐγγχώριον ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἶχε τοσοῦτον προῆν κατὰ τὸ τέλος τῆς τριακοσάτου κυριαρχίας τῆς Σικελίας, ὥστε οἱ κάτοικοι τῶν νήσων ὁμοφώνως καὶ αὐθορμήτως περὶ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος ἤρχισαν ν' ἀποχωρίζωνται ἀπὸ τοῦ Βασιλείου τῶν δύο Σικελιῶν, ὡς ἀπὸ ὅλως ξένου κυριάρχου, διὰ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν προστασίαν τῆς Ἑνετίας, μᾶλλον συμπαιθούσης μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἕνεκα τῶν φιλικῶν σχέσεων, καὶ τῆς πίστεως ὅτι διηνεκῶς ἐτήρησε πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυζαντίου. Οὕτως ἡ κατάσταση τῶν Νορμανδῶν ἀφ' ἐνὸς ἐπήνεγκε τὴν δουλείαν εἰς τὸν λαόν τῆς Ἑπτανήσου, τὴν ἀποστέρησιν τῆς κυριότητος τῆς γῆς, τὰς προλήψεις τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὴν ὀκνηρίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρκτέως Εὐρώπης, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου α) ἀνέπτυξεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας τὴν συναίσθησιν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς προσωπικῆς τιμῆς, ἅτινα χαλαρωθέντα ἀπὸ τὴν διαφθορὰν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, εἶχον ἔτι μᾶλλον περισταλῆ ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς χώρας, καὶ ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὸ ἔθνικόν αἶσθημα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ

μίσους κατὰ τοῦ ἰσλαμισμού.

Ὄταν ἡ Ἑνετία παρέλαβε τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου (ἢ Κέρκυρα ὑπεβλήθη εἰς τὴν προστασίαν αὐτῆς τὸν Ἰούνιον 1386. αἱ λοιπαὶ πολὺ βραδύτερον) δὲν ἦτον εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Πιστῆ, χάριν τοῦ συμφέροντος αὐτῆς, φίλη τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας εἶχεν ὠφελῆθαι ἀπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατάστασιν τῶν Σταυροφόρων, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13 αἰῶνος, διὰ νὰ λάβῃ ὡς μερίδα αὐτῆς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τοῦ 14 αἰῶνος (1458.) ὑποχωρήσασα εἰς τὰς κατακτήσεις τῶν Ὀθωμανῶν, μόλις ἐτήρησεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς τῶν Ἰονίων νήσους, ὑποβλήθεισα διὰ τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς φόρον (διὰ τὴν Ζάκυνθον ἐπλήρωσε κατ' ἀρχὰς 500 κατόπιν 1500 δουκάτα κατ' ἔτος), ἀλλ' ἔκτοτε αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἀπετέλουν τὸ ὄριον τῆς Ὀθωμανικῆς κατοχῆς, καὶ ἔμειναν, τοῦλάχιστον αἱ πλεῖσται καὶ μεγαλύτεραι, διαρκῶς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ Ἑνετία διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ 18 αἰῶνος ἐξωτερικὴν δυνάμιν ἀνωτέραν τῶν πραγματικῶν μέσων, ἅτινα τῇ παρεῖχον ἡ χώρα καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς. Αἱ ἀποικιακαὶ κατακτήσεις τῆς ἐχρησίμευσαν ὡς μέσον εἰς ἐμφύχωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τῆς Ἑνετίας, εἰς πορισμὸν πλούτου τῆς ἀριστοκρατίας αὐτῆς, καὶ εἰς στρατολογίαν δυνάμεως διὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς αὐτῆς πολέμους. Μὴ ἔχουσα δὲ ἰδίαν δυνάμιν πρὸς διατήρησιν τῶν κτήσεων αὐτῆς μετεχειρίζετο μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ ἐπιτηδεϊότητος τὰς ἐριδας καὶ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν ὑπηκόων.

Ἡ διοίκησις τῶν Ἰονίων νήσων ἦτον ἀναθεσπιμένη εἰς ἓνα γενικὸν Προβλεπτήν ἢ Ἀρμοστήν (Proveditore), εἰς ἓνα εἰδικὸν δι' ἐκάστην τῶν μεγαλύτερων νήσων, καὶ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐκάστης αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν καὶ δημοτικὴν κυβέρνησιν. Οἱ Ἑνετοὶ διοικηταὶ ἐζήτουν ἐν τῷ διαστήματι τῆς διατοῦς ἐξουσίας τῶν νὰ ὠφελῶσιν ὅσα ἠδύναντο περισσότερα, ἐμπορευόμενοι τὴν διαγομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν προστασίαν τῆς δημοκρατίας, καὶ ὑποστηρίζοντας τοὺς Εὐγενεῖς, οἵτινες ἦσαν συνήθως οἱ πλουσιώτεροι, ἐκάστης νήσου εἰς τὰς καταπίσεις αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑποδεστέρων κλάσεων. Ὁ διοικητὴς τῆς Κερκύρας (Querini) κατὰ τὸ 1775 ἐφυλακίσθη διότι ἐπέβαλε φόρους παρανόμους, τῶν ὁποίων τὰς εἰς-

πράξεις διένευε μετὰ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου. Ἀλλ' εἰς τὰς καταχρήσεις τῶν ὀργάνων αὐτῆς δὲν ἔδειχνε τὴν αὐστηρότητα ἢ δημοκρατίαν, εἰμὴ ἄσπαστον ἐξ αὐτῶν ἐκινδύνευον γενικὰ τῆς μητροπόλεως συμφέροντα. Ἡ Ἑνετία, καὶ τοὶ μὴ παραδεχθεῖσα δι' ἑαυτὴν τὸν φεουδαλισμὸν ὡς πρὸς τὴν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, διετήρησεν εἰς τὰς ἀποικιακὰς αὐτῆς κτήσεις τὸ ἐνυπάρχον σύστημα, καὶ εἰς τὴν Ἑπτανήσον ἐπήνεγκε τὸν ἀριθμὸν, τὰ πρόνομια καὶ τὰς διακρίσεις τῶν Εὐγενῶν, παρεισαγαγούσα ἐκ διαλεμμάτων ἐξ ἄλλων χωρῶν, εἴτε τῆς ἀνατολικῆς εἴτε τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, νέας οἰκογενείας, εἰς αὐτὰς παρεχώρησε γαίας ὡς φέουδα, καὶ τίτλους εὐγενείας, ὅτε μὲν λόγῳ ἀμοιβῆς στρατιωτικῶν πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐκδουλεύσεων, ἄλλοτε δὲ, καὶ συχνότερον, λόγῳ πωλήσεως προνομίων πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ταμείου τῆς Δημοκρατίας, εἴτε πρὸς περιορισμὸν τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ τὴν μὲν ἀριστοκρατίαν τοῦ τόπου ἐνεψύχωνεν εἰς τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν κατάπισην τῶν ὑποδεστέρων κλάσεων, τὰς δὲ οἰκογενείας τῶν εὐγενῶν ἠρέθιζε καὶ ὑπεσθέριζε εἰς ἀμοιβαῖον πόλεμον, ὑποθάπουσα διηνεκῶς εἰς τὸν τόπον τὰς ἐριδας καὶ τὰ πάθη. Ἐν γένει δὲ ἐκολάκευσε τὰς προλήψεις καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ ἐπροσάτευσεν τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀριστοκρατίας, διότι δὲν εἶχε τὴν δυνάμιν ἵνα καταβάλλῃ αὐτὴν, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου εἶχε τὴν ἀνάγκην αὐτῆς ἵνα κρατῆ δι' αὐτῆς ὑποταγμένον τὸν λαόν. Συνέπεια τῆς πολιτικῆς ταύτης τῆς Ἑν. δημοκρατίας ἦτον ἡ ἄκρα ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως ἀνοχὴ τῶν ἐγκλημάτων, ἅτινα διετήρουν τὴν διαίρεσιν καὶ τὰ πάθη. Τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἐτελοῦντο συνήθως διὰ τῶν μπράβων τοὺς ὁποίους οἱ πλούσιοι καὶ οἱ δεῖλοι διετήρουν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν, καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐμφυχοῦτο διὰ τῆς πωλήσεως τῶν ἀμνηστειῶν. Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῆς Ἑπτανήσου ἦτον οἱ Ἑνετικοί, ληφθέντες κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἀπὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν δικῶν καὶ ἡ ἐπ' ἀπειρον παράτασις τῆς διαδικασίας ἦτον ἀφ' ἐνὸς μὲν συνέπεια τοῦ δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἑνετίας, διότι παρεκτός τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοπικῶν δικαστηρίων, ἅτινα διένειμον τὴν δικαιοσύνην ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ συνεργείαν τῶν Ἑνετῶν διοικητῶν, οἱ διάδικοι ἠδύναντο νὰ ἐκκαλώσιν τὴν διαφορὰν εἰς τὰ Δικαστήρια τῆς Ἑνετίας ὅπου ὑπῆρχον δύο βαθμοὶ δικαιοδοσίας, καὶ

τὸ ἀνώτερον δικαστήριον ἐξαφανίζοι τὴν ἀπόφα-
σιν τοῦ κατωτέρου, παρέπεμπε πάλιν εἰς τοῦτο
τὴν δίκην πρὸς νέαν συζήτησιν ἐπανειλημένως καὶ
ἀπεριορίστως, μέχρις οὗ ἤθελεν ἐκδοθῆ ἀπόφασις
σύμφωνος μετὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνωτέρου δικαστη-
ρίου. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἦτο καὶ ὑπαγόρευσις τῆς
πολιτικῆς τῆς Δημοκρατίας τοῦ νὰ παρατείνῃ εἰς
τὴν πρωτεύουσαν τὴν διαμονὴν τῶν δικαζομένων,
καὶ λόγῳ πορισμοῦ χρηματικοῦ, καὶ λόγῳ ἐπι-
τηρήσεως. Καὶ τελευταῖον ἦτο κατάλληλον μέ-
σον ἰδιαιτέρας ὠφελείας τῶν δικαστῶν, οἵτινες ἔ-
χοντες εὐτελεστάτους μισθοὺς ἀπεζημιούντο διὰ τῶν
δώρων τῶν διαδίκων. Κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα
τῆς δεσποτείας τῶν Ἑνετῶν ἐπὶ τῶν Ἰονίων γή-
σων οὐδεμία ἀξία λόγου ὑπῆρξεν εἰς αὐτὰς δη-
μοσία, καὶ μηδαμινή ἢ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσις. Ἐκ
τῶν κλάσεων τῶν εὐγενῶν πολλοὶ διδασκόμενοι
εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τοῦ Πα-
ταουίου παρέσχον μακρὰν καὶ ἀδιάκοπον σει-
ρὰν διακεκριμένων ἐπὶ παιδείᾳ ἀνδρῶν εἰς ὅλους
τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης. Ἀλλὰ ἡ
ἀτομικὴ καὶ σποραδική, οὕτως εἰπεῖν, καλλιέργεια
τῶν γραμμάτων παρίστα ἀκατάληπτον ἄλλως ἀν-
τιθεσὶν μετὰ τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν, τὴν ὁποίαν εἰς
τὸ γενικὸν διετῆρει καὶ ὑπέθαλπεν ἡ Ἑνετικὴ Κυ-
βέρνησις εἰς τὰς νήσους, ἵνα κρατῆ εἰς τὴν ὑπο-
ταγὴν καὶ κάρπουται αὐτὰς διὰ τῆς ἀμάθειας καὶ
τῶν προλήψεων. Ἐκ τούτου ἡ παντελής ἔλλειψις
διδασκτικῶν καταστημάτων εἰς τὴν Ἑπτάνησον
κατὰ τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο διάστημα, ἐνῶ ἀπεαν-
τίας εἰς τὸ Ἑνετικὸν εἰς πάμπολλα δημόσια κα-
ταστήματα ἐσπουδάζοντο τὰ ἑλληνικὰ γράμμα-
τα καὶ αἱ ἐπιστήμαι ὅλαι, ὅσον καὶ εἰς πᾶν ἄλλο
μέρος τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γεωργία εἰς τὰς νήσους
ἔμεινε περιορισμένη εἰς τὰ προϊόντα. ἐκ τῶν ὁ-
ποίων ἠδύνατο νὰ ὠφελῆται ἡ πρωτεύουσα καὶ
ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ἐκρα-
τοῦντο δεσμευμένα, χάριν τοῦ ἀντιθέτου συμφέ-
ροντος τῆς Ἑνετίας. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην
εἶχε φθάσει μέχρις ἀπονοίας ἡ μανία τῆς χαρ-
τοπαζίας, διότι ἡ Κυβέρνησις ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε
συμφέρον εἰς τὴν ἐμψύχωσιν τῆς ἐξεως ταύτης,
καὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Δημοκρατίας
ὁ μάγικος ἐστίνετο δημοσίως εἰς τὰς πλατείας.
Ἡ κατὰστροφή πολλῶν οἰκογενειῶν ἐπὶ ἠνέγκεν
ἐνίοτε τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν τυχερῶν παιγνιδίων,
ἀλλ' ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἦτο πάντοτε στιγμιαία
διότι τὸ παιγνίδιον ἦτον ἐν ἐκ τῶν μέσων δι' ὧν
ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ἑνετίας ἔσυρε τοὺς ξένους εἰς

τὴν πρωτεύουσαν. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης
τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑνετίας πρὸς τὰς ἀποικίας αὐ-
τῆς ἀνακεφαλαιοῦμεν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα
εἰς τὸν ἐπόμενον τύπον τῶν ὀδηγιῶν πρὸς τὰ ὄρ-
γανα τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα,
καθὼς ἐξήχθη ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Δημοκρατίας.
« Ἐνθυμοῦ ὅτι οὐδὲν μᾶλλον ἀβέβαιον παρὰ τὴν
πίστιν τῶν Ἑλλήνων. Πίστευε ὅτι εὐκόλως ἤθε-
λον μεταβῆ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν, ἀκο-
λουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν
αὐτῶν. Μεταχειρίζου αὐτοὺς ὡς ἄγρια θηρία,
μίκρυνέ των τοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς ὄνυχας. Νὰ
τοὺς ταπεινώνης συχνά, καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ
τοὺς δίδῃς εὐκαιρίαν νὰ γίνωνται ἀξιόμαχοι. Ἄρ-
τος καὶ βράβδος μόνον τοῖς χρειάζεταιαι ἄς φυλάσ-
σεται κατὰ μέρος ἡ φιλανθρωπία διὰ καλητέραν
εὐκαιρίαν. » (Daru)

Ἐκ τούτων συμπεραίνεται ὅτι ἡ ἠθικὴ καὶ
κοινωνικὴ μόρφωσις τοῦ Ἰονίου καὶ ἡ κατάστασις
αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ νόμου καὶ τῆς δικαιοσύνης
δὲν θὰ ἦτο κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος καλητέ-
ρα τῆς τοῦ Πελοποννησίου, ἐὰν ἐξήρτητο ἐκ μό-
νης τῆς διαθέσεως τοῦ δεσπότη, ὅφ' ὃν ἐκάτερος
διετέλει. Ὁ Ὀθωμανὸς ἦτον αὐθαίρετος καὶ σκλη-
ρὸς κατὰ τὴν κατάκτησιν, καὶ ἐξητυλίκε τὸν
Χριστιανὸν ὑπήκοον, ὡς ὃν ὑποδεστέρας τῆς τοῦ
ἀνθρώπου φύσεως, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντιζεν, οὐδὲ εἶχε
τὴν τέχνην τοῦ νὰ διαφθεῖρῃ αὐτὸν, καὶ ὅταν ἤθε-
λε παρέλθῃ ἡ ὁρμὴ τῆς κατακτήσεως ἡ πολιτικὴ
τῆς Πόρτας ὑπέσχετο, καὶ συνήθως παρεῖχε πλή-
ρη ἀνοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὸ θρησκευμα,
σέβας εἰς τὴν τιμὴν, καὶ εἰς τὴν προσωπικὴν ἐλευ-
θερίαν τοῦ βραγιά καὶ δι' ἐνὸς μετρίου φόρου εἶ-
χεν ὁ Πελοποννήσιος ἐλευθερὰν τὴν χρῆσιν ἀπε-
ράντων γαιῶν. Ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις ἐξ ἐναντίας
διετῆρει ἐξωτερικῶς τοὺς τύπους τῆς νομιμότητος,
ἀνεγνώριζε τὰ δικαιώματα τῆς τιμῆς, τῆς συνει-
δήσεως, τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας τοῦ πολίτου,
ἀλλὰ διπνεκῶς εἰργάζετο εἰς τὴν καταπάτησιν
αὐτῶν, ὁ δὲ λαὸς διετῆρειτο εἰς κατάστασιν χεί-
ρονα τῆς δουλικῆς. Ἐχρειάζετο ὁ ἐπίμονος καὶ ἀ-
γέρωχος χαρακτήρ τοῦ Ἰονίου, βεβαμμένος εἰς τὸ
αἰσθημα τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ
ὑπὸ τοῦ φεουδαλισμοῦ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις
αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων του, διὰ νὰ ἐ-
ξέλθῃ ἀπὸ τὰς παγίδας καὶ τοὺς δόλους τῶν Ἑ-
νετῶν, φέρων καθαρὸν καὶ ἄθικτον τὸν θησαυρὸν
τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας αὐτοῦ.

(ἔπεται συνέχεια).

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΓΝΩΣΕΙΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 15.)

Ὅθεν μὴ ἔχοντες λόγον νὰ παραδεχθῶμεν
μὴν τῶν διαφορῶν τούτων δοξασιῶν μᾶλλον τῆς
ἄλλης, ἀναγκάζομεθα ἐκ τῶν νόμων τῆς ιστορι-
κῆς ἐναργείας νὰ τὰς ἀποβρίψωμεν πάσας.

Ὁ συνετὸς οὗτος διαταγμὸς ὀφείλεται πρὸ πάν-
των εἰς τὸ πλῆθος παιδαριωδῶν τινῶν εἴτε μυθι-
κῶν λεπτομερειῶν. Ὁ Μανέθων, ἐπὶ παραδείγ-
ματι, διηγείται ἡμῖν ἄνευ τινὸς διαταγμῆς ὅ-
τι ὁ Μένης κατεσχίσθη ὑπὸ ἐνὸς Ἰπποποτάμου,
ζώου καθαρῶς χορτοβόρου. Ἐπίσης εὐρίσκομεν ὅ-
τι ἐπὶ Νεπαχῶρ, τὰ ὕδατα τοῦ Νεΐλου ἐπληρώ-
θησαν μέλιτος, καὶ ὅτι ἡ Σελήνη ἐπαχύνθη πλειό-
τερον τοῦ δέοντος ὅτι ὁ Σέσωστρις ἦν ὑψηλὸς
ὀκτῶ πήγεις τὸ ἀνάστημα ὅτι, ἐπὶ Βοχῶρ, ἐν
ἀρνίον ἐλάλησε ἔκρουετο δὲ κατὰ τὸν Ἀλικάν,
με ὀκτῶ πόδας καὶ δύο οὐράς κτλ.

Πλείστοι ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς
ἀπεπειράθησαν νὰ καταστήσωσι πιστευτὰ τὰ διη-
γήματα ταῦτα μετὰ τὸν ἀξίειπαινον σκοπὸν τοῦ νὰ
ἐπικαλύψωσι τὸν παράδοξον χαρακτήρα των ἢ νὰ
θέσωσιν ἐν ἀρμονίᾳ τὴν αἰγυπτιακὴν χρονολο-
γίαν πρὸς τὴν χρονολογίαν τῶν Γραφῶν ὑπέ-
θεσαν ὅτι τὸ αἰγυπτιακὸν ἔτος συνέκειτο ἐκ μιᾶς
μόνης ἀνακυκλίσεως τῆς σελήνης, καὶ ὅτι, ἐν νεω-
τέρᾳ τινὶ ἐποχῇ, συνέκειτο ἐκ τεσσάρων μόνων
μηνῶν. Ὁ Ἰωάννης Marsham, ἐβράχυνε τὰς αἰγυ-
πτιακὰς περιόδους διαθέντων τὰς διαδοχικὰς δυ-
ναστείας ἐπὶ παραλλήλων γραμμῶν, καὶ ὅπως συν-
τέμῃ τὸν χρόνον, ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὰς βα-
σιλείας συγχρόνους πρὸς ἀλλήλας. Ἐν νεωτέρῳ
τινὶ συγγράμματι, ὁ βαρῶνος Βούνσεν παρεδέχθη,
ὅπως νοθεύσῃ τὴν αἰγυπτιακὴν χρονολογίαν, τὴν
αὐτὴν μέθοδον ἣν καὶ ὁ Niebhar ἐφήρμοσεν εἰς
τὴν ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν. Τῇ βοηθείᾳ διαφορῶν χω-
ρίων ληφθέντων ἐκ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων
ὁ Niebhar συνέταξε νέαν τινὰ ἱστορίαν ἐπὶ βά-
σεως ὅλας αὐθαίρετου καὶ ὑποθετικῆς, ἥτις στίλ-
θει μὲν ἐκ τῆς πολυμαθείας τοῦ συγγραφέως εἶ-
ναι ὅμως οὐχ ἦττον παράδοξος. Οἰαδῆποτε εἰσὶ τὰ
πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου ταύτης, εἶναι ἀδύνατον
νὰ ἐφαρμοσθῇ αὕτη εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Αἰγύπτου
ἱστορίαν, ἥτις συνίσταται ἅπασα εἰς ἀπλὴν τινὰ
χρονολογίαν εἴτε κατάλογον ὀνομάτων βασιλέων.
Τοιαύτην ἀσήμενον ὕλην ἔχοντες οἱ νεώτεροι
συγγραφεῖς, ἀφοῦ κατανικήσωσι πάσας τὰς λοιπὰς
δυσχερείας, ὀφείλουσιν ἐπὶ τέλος νὰ κατασκευά-

σωσιν εἴτε νὰ ἀναδημιουργήσωσι πολιτείας, νὰ
πλάσωσι κοινωνίαν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ νὰ ἐπι-
νοῶσι γεγονότα, ἐνὶ λόγῳ, νὰ μεταποιήσωσιν εἰς
ἱστορίαν τὰς μυθικὰς παραδόσεις.

Τούτου ἕνεκα βλέπομεν τοὺς αἰγυπτιολόγους
παραμελοῦντας ὑπὲρ τὸ δέον τοὺς συνήθεις κα-
νόνας τῆς ἐναργείας καὶ σύροντας ὑπέρογκα συν-
αλλάγματα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας εὐπιστίας. Ἰπὸ τὴν
παντοδύναμον αὐτῶν λογικὴν, πᾶσα ταυτότης ἀ-
φνίσκεται καὶ τὰ πάντα μεταβάλλονται. Αἱ δια-
δοχικαὶ δυναστείαι ἀποκαθίστανται σύγχρονοι
βασιλεῖς τις λαμβάνει τὴν θέσιν ἐτέρου, ἢ γίνεται
τεμάχιον βασιλέως, καὶ πολλάκις μάλιστα διαμε-
λίζεται εἰς πλείστους ἄλλους βασιλεῖς ἄλλοτε ἐν
ὄνομα μεταβάλλεται εἰς ἕτερον, εἰς ἀριθμὸς λαμ-
βάνεται ἀντὶ ἄλλου, καὶ χώρα τις μεταφέρεται
εἰς ἕτερον.

Ὅπως ἀποδειχθῇ τὸ σαθρὸν τοῦ συστήματος
τούτου, ἄς λάβωμεν τὸν Σέσωστριν, τὸ ἐνδοξώτε-
ρον τῶν αἰγυπτιακῶν ὀνομάτων, ὅσων οἱ αἰγυ-
πτιολόγοι κατέστρεψαν καὶ μετεσκευάσαν τὴν
ἱστορικὴν ταυτότητα. Ὁ Βούνσεν συγχωνεύει αὐ-
τὸν μετὰ τοῦ Τοσορθῶνος, δευτέρου βασιλέως τῆς
τρίτης δυναστείας, ὅστις ἔζη δύο χιλιάδας ἔτη
ἀργότερον. Συγχίζει δ' αὐτὸν ἐπίσης καὶ μετὰ τὸν Σε-
σονχώσιν, βασιλέα τῆς δωδεκάτης δυναστείας ἡ-
λος ἀποδίδει εἰς τὸν ἴδιον Σέσωστριν ἱστορίαν, ἣ-
τις πραγματικῶς τῷ ἀνήκει. Ὁ μέγας οὗτος βα-
σιλεὺς διεσκευάσθη οὕτως ἐκ τριῶν τεμαχίων. Ὁ
Λέσιος, ἕτερος περίφημος αἰγυπτιολόγος, διαφέ-
ρει κατὰ πολὺ τοῦ Βούνσεν, διότι ἀμφότεροι θέ-
τουσι τὸν Σέσωστριν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς ἐποχὰς
μεμακρυσμένας ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τρεῖς χι-
λιάδας ὀκτακόσια ἔτη περίπου. Εἰς ποῖον ὀ-
φείλομεν νὰ πιστεύσωμεν; Εἶναι ἀληθὲς ὅμως
ὅτι ἐπὶ ἐνὸς καὶ μόνου σημαντικοῦ γεγονότος
συμφωνοῦσιν ἐντελῶς, τοῦτο δ' εἶναι ὅτι ὁ Σέσω-
στρις δὲν εἶναι ὁ Σέσωστρις.

Οἱ ἀναχρονισμοὶ οὗτοι καὶ οἱ μεταμφοισμοὶ δι-
καιοῦσιν ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν αἰγυπτιολό-
γων ὅτι, παρασυρόμενοι ἐκ τῆς εὐχερείας τοῦ νὰ
πλάττωσιν εἴτε ἐξαλείψωσι διὰ μιᾶς γραμμῆς
ὀλοκλήρους δυναστείας, ἀποκαθίστανται, ὡς ἔλε-
γον οἱ ἀρχαῖοι ἀστρολόγοι, *χρονοκράται* ὅτι φαί-
νονται κατέχοντες ἕτερον τινὰ ὄρασις ἔχουσιν ὀπι-
σθενεργὸν δύναμιν, καὶ ἥτις ἀποκαθίστῃ αὐτοὺς
ἱκανοὺς νὰ διακρίνωσι τὸ ἀγνωστον παρελθόν, καὶ
νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν κόσμον ἀπωτάτης ἀρ-
χαιότητος περίου, ἥτις περιέπεσεν εἰς ἐντελῆ

λήθην ὅτι ὁμῶς καὶ ταύτης τῆς ἰκανότητός των γενομένης παραδεκτῆς, καὶ κατορθώσωσιν οὕτω νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν εὐπιστίαν τῶν ἀναγνωστῶν των ἕνεκα τῆς ἐξέως ἣν ἔλαβον εἰς τὸ νὰ πραγματεύωμαι ἀντικείμενα ὄντα πέραν τῶν ὁρίων τῶν συνήθων σπουδῶν, θέλουσι θεωρηθῆν τὸ πολὺ ὡς ὑπερθεμαίοντες, ἀνώτεροι βεβαίως τῶν ἀφανῶν ἐκείνων χρονογράφων, οἵτινες περιορίζονται εἰς τὸ νὰ διηγῶνται κατὰ τάξιν ἀδιαφιλονεικῆτα ἱστορικὰ γεγονότα.

Ὁ αἰγυπτιολόγος ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι δύναται ν' ἀναγνώσκη ἐν ταῖς ἱερογλυφικαῖς ἐπιγραφαῖς τὴν ἀκριβῆ τοῦ παρελθόντος πορείαν, καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ σεβαστοὶ οὗτοι χαρακτῆρες θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχωσι πίστιν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν ἂν ἀληθῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐνοηθῶσι. Δυστυχῶς, οἱ τρεῖς σοφοί, οἵτινες, ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἐπίστευσαν ὅτι τοὺς ἐνόησαν, ἐξήγησαν ἡμῖν αὐτοὺς θαυμασιῶς κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους.

Ἐπειδὴ ἡ παράδοσις τῆς γλώσσης εἶχεν ἀπολεσθῆ ἀνεπιστρεπτεῖ, ἀπεπειράθησαν ν' ἀνεύρωσι τὸ ἀρχαῖον τῶν Αἰγυπτίων ἰδίωμα εἰς τὸ τῶν Κόπτων ὅπερ ἐγράφετο δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων· ἀλλ' ὁ Schwartz, εἰ καὶ παρεδέχετο ὅτι τὸ τῶν Κόπτων ἰδίωμα ἦν αὐτὸ ἐκεῖνο τῶν ἀρχαίων ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, ἀναγνωρίζει μ' ὅλα ταῦτα τὰς δυσχερεῖς ἄς παρουσάζει ἡ ὑπόθεσις αὕτη. Τῷ ὄντι, τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ κοπτικῆς ἰδιώματος δὲν ἀνάγονται ἄνω τῆς τρίτης μετὰ Χριστὸν ἐκατονταετηρίδος· φέρουσι δὲ χαρακτῆρα ἀποκλειστικῶς χριστιανικὸν καὶ ἀνήκουσιν εἰς σφαῖραν ἰδεῶν, μεθ' ἧν ἡ τε θεολογία καὶ ἡ πολιτεία τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων οὐδεμίαν εἶχον συγγένειαν. Αἱ εἰς τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφὰς ἀντλούμεναι ἄρα ἱστορικαὶ γνώσεις ἐλαχίστην δύναται νὰ ἔχωσιν ἀξίαν ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας εἰς τὴν ναυτικὴν ἀπόστασις ἦν ἐλαχίστη, διὸ ὁ Γεώργιος Λέβης ἐπεχείρησε καὶ τὴν μετὰ τὴν ταύτην, ἀλλ' ὅπως κηρυχθῆ κατὰ τῆς δοξασίας ἧτις γενικῶς ἐπεκράτησεν ὑπὲρ τῶν Φοινίκων. Κατ' αὐτὸν ἡ θαλασσοπλοία τῶν Φοινίκων οὐδέποτε ἐξετάθη πολὺ πέραν τῆς ἐν Γάδρῃ ἀποικίας των, οὐδὲν δ' ἀποδεικνύει ὅτι περιέπλευσαν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ κασιτέρου καὶ τοῦ ἠλέκτρου τῆς ἀρκτικῆς Εὐρώπης, ὅπως μεταφέρωσιν αὐτὸ εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἄκρῃ ἐνοικοῦντας λαούς. Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας

ὅτι οἱ Φοινῖκες ἐλάμβανον κυρίως ἀπὸ τῆς Βρετονίας τὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας πωλούμενον κασίτερον, ἀλλ' ἀπέειχον πολὺ τοῦ νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτὸν εἰς τόσῳ μακρὸν διάπλουν ἀπ' ἐναντίας ἐπεμπον αὐτὸν διὰ ξηρᾶς μέσον Γαλλίας, εἰσβιβάζοντες αὐτὸν ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Ῥήνου. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ἤλεκτρον, ὕπερ συνελέγετο εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Βαλτικῆς παράλια, ἡ μεταφορὰ του, ἀντὶ νὰ γίνεταί διὰ τοῦ Σουῦδ, ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐμπόρων, οἵτινες μετέφερον αὐτὸ μέχρι Μασσαλίας.

Ἐτέθη ὡς ζήτημα νὰ γνωσθῆ ἂν ἡ ἀρχαία ἀστρονομία εἶχε τὸ πλεονέκτημα ἀπέναντι τῆς νέας τοῦ νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἡ τελευταία, θεωρητικὴ καὶ ἀπλῆς περιεργείας ἐπιστήμη οὔσα, ἐξασκεῖται ἐπὶ χώρου ἐντελῶς ξένου πρὸς τὰ ἀνθρώπινα συμφέροντα. Κατὰ τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς ἀρχαιότητος, ἡ νέα ἀστρονομικὴ μεταρρυθμίσις οὐδεμίαν ἔφερε πρόσδον εἰς τὴν ἐτησίαν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου. Ὁμολογοῦσι μὲν ὅτι ἐγένοντο τινὲς βελτιώσεις, ἀλλὰ, λέγουσιν, ἂν οἱ ἀρχαῖοι ἀστρονόμοι ἐγίνωσκον τὸ τηλεσκόπιον καὶ τὰ ναυτικὰ ὠρολόγια, ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν μέθοδος θὰ ἐπῆρκει πρὸς πάντα πρακτικὸν σκοπὸν, καὶ καὶ μὲν ἡ ἐπιστήμη των θὰ ἦτο ἥττον ἐκτεταμένη καὶ ἥττον ἀκριβῆς τῆς τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον αὐτὴ ἀπέβλεπε ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ὠφέλιμον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Ἀφ' ἑτέρου, οἱ φίλοι τῶν ἀνακαλύψεων ὑποστηρίζουσι ὅτι τὸ μόνον πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχαίας ἀστρονομίας ἦν ἡ μερικὴ μεταρρυθμίσις τοῦ ἡμερολογίου, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου ἐχρησίσθησαν πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, καθότι ἡ τελεία τοῦ προβλήματος λύσις δὲν ἐπετυγχάνετο εἰμὴ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Κοπερνικεῖου συστήματος. Ἄλλ' ὅπως μᾶλλον πλεονέκτημα εἶναι τοῦτο διὰ τὴν κοινωνίαν, συγκρινόμενον πρὸς τὸ κτηθὲν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν πινάκων, καὶ τῶν πινάκων τῶν πλανητῶν. Τῇ ἀληθείᾳ χρειαζέσεται τόλμη ἰκανὴ ὅπως ἰσχυρισθῆ τις ὅτι ὑπάρχει ἐπιστήμη ἐν ἧ τὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος νὰ μὴ ἔχωσι ποσῶς μέρος. Δὲν εἶδαμεν πολλακις ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ ἐνὸς αἰῶνος ἐγένοντο ἐντελῶς πρακτικαὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον; Καὶ ἂν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν ἀστρονομίαν, αἱ γινόμεναι ἄρα θυσίαι, ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτῆς ὑφ' ὅλων τῶν κυβερνήσεων τῶν δύο ἡμισφαιρίων ἔπρεπε νὰ γενῶσι δι' ἄλλας ἐπιστήμας ὠφελιμωτέρας καὶ σημαντικωτέρας κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἄλλ' εὐτυχῶς τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω.

Ἐκ τῆς Revue Britanique.

Ἡ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΣΥΜΜΟΡΙΑ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 15.)

— Ἀδιάφορον! ὅτι ἐγὼ αἰσθάνομαι διὰ τῆς βίας δὲν γεννᾶται! καὶ εὐχαριστῶ δι' αὐτὸ τὸν Θεόν, διότι ἂν ποτε μετεδίδοτο εἰς τὴν καρδίαν σου εἰς καὶ μόνος σπινθὴρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ὁποῖον φλέγει τὴν ἰδικήν μου καρδίαν, ὦ, θ' ἀπέθνησκον τρελλή!... ναι, τρελλή ἀπὸ ὑπερβολικῆν εὐδαιμονίαν!

— Ὑγίαινε, εἶπεν ὁ ἄγνωστος σφίγγων τὴν χεῖρά της.

— Οὐτε τὴν ἀνοδοδέσμη δὲν θέλεις νὰ λάθης; εἶπεν ἐκεῖνη, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἤρμήνευον τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς της.

— Ὁ ἀρχηγὸς ἔλαβεν ἐν σιωπῇ τὴν προσφερομένην ἀνοδοδέσμη, ἧτις συνίστατο ἀπὸ ἐκλεκτότατα καὶ σπανιώτατα ἀνθη, ἀτενίσας δὲ αὐτὴν βλοσυρῶς,

— Ἐπεθύμουν, εἶπεν, ἂν ἦτο δυνατόν, νὰ ἀνταμείψω τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτὴν πρὸς ἐμὲ φροντίδα.

— Ἄν θέλῃς, εἶναι δυνατότατον!

— Πῶς τοῦτο;...

— Ἐκβάλλων τὸ προσωπεῖον αὐτὸ καὶ ἀποκαλύπτων μοι τὸ πρόσωπόν σου, τοῦ ὁποῖου οἱ χαρακτῆρες, ἂν καὶ εἶναι βαθέως ἐντετυπωμένοι εἰς τὴν καρδίαν μου, μὲ γοητεύουσιν ὁμῶς καὶ μὲ μεθύσκουσιν ὅσάκις τοὺς βλέπω.

Τὸ βελούδιον προσωπεῖον ἐλύθη, ὁ δὲ Κορβίνος καὶ αἱ δύο γυναῖκες ἄφησαν συγχρόνως τὴν αὐτὴν φωνὴν ἐκπλήξεως, ἀμα εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποῖου ἕως τότε ἐκρύπτετο ὑπ' αὐτό.

« Μέγιστε Θεέ! »

Ἡ συγκίνησις των ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἀρκετὴ ὥρα παρήλθεν ἕως οὗ συνέλθωσιν ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον καὶ οἱ τρεῖς ταυτοχρόνως ἀνεγνώρισαν ἐξῆλθε μετὰ τῆς μαρτυρίας, ὁ Κορβίνος ἠγέρθη ἐν βία.

— Καιρὸς εἶναι, εἶπε, νὰ συμφωνήσωμεν τώρα περὶ τοῦ πρακτεῖ· ἀνεκαλύψαμεν τυχαίως σημαντικώτατον μυστήριον, τί μελετᾶτε λοιπὸν νὰ πράξητε τώρα, κυρία μου;

— Νὰ καταγγείλωμεν τὸν ἐνοχον, ὅποια δὴποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ τάξις!

— Καὶ νὰ κερδίσωμεν τὸ χιλιόφραγκον βραβεῖον, προσέθηκεν ἡ κυρία Βερνύ.

— Σεῖς εἰσθε τόσῳ πλουσία, ὥστε δὲν ἔχετε ἀνάγκην ἀπὸ βραβεῖα, μόλον τοῦτο ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰς φιλονεικίας καὶ ἄς τὰ μοιράσωμεν.

— Αὐτὸ καὶ ἡμεῖς θέλομεν.

— Ἀνάγκη τώρα νὰ συλληφθῆ πρῶτον ὁ ἀρχηγός, διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐγὼ θὰ προσπαθῶ νὰ ἐξέλθω ἀπαρατηρήτως τοῦ πανδοχείου, διότι ἂν μείνω ἕως αὔριον, πιθανὸν τότε νὰ μὲ κρατήσωσιν ἐδῶ φυλακισμένον τίς οἶδεν ἕως πότε.

— Κύτταξε καλὰ μὴ μᾶς προδώσης, διότι θὰ ἐκδικηθῶμεν φρικτὰ.

— Εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῶ τοιοῦτον πρᾶγμα; ἤσυχάσατε διότι ἡ ἀνακάλυψίς μας εἶναι τόσῳ σπουδαία, ὥστε καὶ τρεῖς μαρτυρία δὲν εἶναι περισσὰ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς. Ἄμα φθάσω εἰς Μονταβὰν θὰ εἶπω μίαν λέξιν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς χωροφυλακῆς, καὶ εὐθὺς ὕστερον θὰ ἔλθω ἐπὶ τῆς ἀμάξης τῆς εἰσαγγελίας, νὰ σᾶς παραλάβω ὡς μάρτυρας.

Ἀφοῦ συμφωνήθησαν τὰ πάντα καὶ διὰ μεγάλων ὀρκων ἐκατέρωθεν ἐπεκυρώθησαν, αἱ μὲν γυναῖκες ἐχώθησαν περίφοβοι εἰς τὴν κλίνην των, ὁ δὲ πολύμητις Κορβίνος κατάρθρωσε διὰ μυρίων στρατηγημάτων καὶ μεγάλων προφυλάξεων, καὶ ἐξήγαγε τοῦ ἀχυρῶνος τὸ ἱππάρδιόν του, ἐπισάξας δὲ αὐτὸ ἐν τάχει, ἵππευσε καὶ διὰ τῶν ἀτραπῶν τοῦ δάσους κατηθύνη εἰς τὴν εἰς Μονταβὰν ἄγουσαν.

XIII

Ο ΣΥΠΝΗΤΟΣ

Ὁ Δαγγλῆς, θιασώτης τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πειθαρχίας, εἶχε καινίσει τὰ τῆς οἰκίας του ὅλως στρατιωτικῶς καὶ δὲν ἀνείχετο κατ' οὐδένα τρόπον τὴν ἀταξίαν ὅθεν συναφρώθη παραδόξως ὅταν εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐστιατόριον διὰ νὰ προγευματίσῃ δὲν εἶδε παρόντα τὸν υἱὸν του. Ἡ Θηρεσία ἀσπασθεῖσα αὐτὸν κατὰ τὸ σῆμα, διηγῆθη τὰ τῆς προτεραιᾶς συμβάντα, τὴν γενναιότητα τοῦ Βίκτορος καὶ τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ἐξετέθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Δαλλιέ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ παράφρονος. Ταῦτα δὲ διηγουμένη ἔτρεμε, διότι ὁ κατὰ βάθος ἀγαθὸς οὗτος πατήρ ἀλλὰ καὶ δεσποτικὸς ἦτο τὸ φόβητρον τῶν τέκνων του. Μεγάλως λοιπὸν ἐξεπλάγη διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν καλοσύνην τοῦ πατρὸς της καὶ ἀκούσασα μάλιστα αὐτὸν συνιστῶντα εἰς τὸν γέροντα ὑπῆρτην, ὅταν τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Βίκτωρ ἐκοιμάτο εἰσέτι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἤθελε μεγάλως τὸν παροργίσει, νὰ μὴ τὸν ἐξυπνίσωσιν.

Ἡ Θηρεσία καὶ ὁ Γιάννης ἐκυτάχθησαν ἐκπεληγμένοι ἐπὶ τῇ ἀκατανόητῳ καὶ ἀσυνείθει εὐπροσηγορίᾳ τοῦ μοιράρχου, ταχέως ὁμοῦ ἐμαθον τὸ αἴτιον αὐτῆς. Ὁ Δαγγλῆς ἀφοῦ ἐβρόφησε τὸν καφρὸν εἶπεν αἴφνης.

— Χαίρω πολὺ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἐφάνη χρήσιμος εἰς τὴν κυρίαν Δαλλιέ, διότι εἶναι καθ' ὅλα ἐξαιρετος νέα, καὶ μοὶ ἀρέσκει.

— ὦ πάτερ μου, εἶναι πρωτότυπον ἀρετῆς καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τῆς δὲν ὑστερεῖ καθ' οὐδὲν τῆς σωματικῆς αὐτῆς καλλονῆς, ἀπεκρίθη ἡ Θηρεσία ἐνθουσιῶσα.

— Τὸ γνωρίζω, κόρη μου, καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως τὴν ἐκτιμῶσιν· ἡ διαγωγή αὐτῆς εἶναι παραδειγματικὴ, ἀν καὶ ὑπῆρξε πολὺ ἀτυχῆς κατὰ τὸν γάμον καὶ ἦτο καὶ τόσον νέα. Ὁ κόσμος τὴν ὀνομάζει Θεῖαν Ἡρόνοιαν τῶν πτωχῶν καὶ μητέρα τῶν ὄρφανῶν.

— Ἐχει χρυσὴν καρδίαν, πεπλασμένην διὰ ὑψηλὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα.

— Εὐτυχῆς ὅστις τύχει νὰ τῇ ἀρέσῃ, διότι προικοδοτηθεῖσα μὲν ἐξ ἑνὸς ὑπὸ τοῦ σηζύγου τῆς, κληρονομήσασα δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ τὴν θεῖαν τῆς κατήτησεν ἡ μᾶλλον περιζήτητος νύμφη.

— Τί ἐννοεῖτε πάτερ μου;...

— Δὲν ἠξεύρεις, φαίνεται, τὰ διατρέχοντα ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὸν δυστυχῆ παράφρονα, τὸν καλεῖ παρ' αὐτῶ.

— Ἀλήθεια!

— Εἶδον σήμερον τὴν πρωίαν τὸν ἰατρὸν Δελσῶλ, ὅστις εἶναι ἀλάνθαστος εἰς τὰς διαγνώσεις του, καὶ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι εἰς τὸν ἀσθενῆ δὲν ἀπολείπεται οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ζωῆς.

— Ὅποιον εὐτύχημα διὰ τὸν Βίκτορα!

— Νομίζεις τάχα ὅτι θὰ ἐπιτύχη;...

— Ἀνταγαπῶνται μέχρι λατρίας, πάτερ μου, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν αἰσθημάτων των.

— Καλλιτέρα ἤρμοξε τύχη εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ ἐνάρετον αὐτὴν νέαν! ἀλλ' ἄς διορθωθῇ καὶ αὐτός, ἄς ἀλλάξῃ διαγωγὴν, ἄς παύσῃ νὰ συχνάζῃ εἰς τὰ καταγῶγια καὶ ἐγὼ τότε δὲν ἐναντιοῦμαι εἰς τὸν γάμον τοῦτον. Πρέπει ὁμοῦ ὅπως δήποτε νὰ τὸ σκεφθῇ καλὰ, διότι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ τὴν αὐτὴν ζωὴν καὶ τὴν καταστῆσῃ δυστυχῆ, μὰ τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον, θὰ τοῦ συντρίψω τὸ κρανίον!

Ὁ μοιράρχος εἰπὼν τὴν ἀπειλὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἦτον ἱκανὸς νὰ πραγματοποιήσῃ ἀνευ τῆς ἐλαχίστης τύψεως συνειδότος, ἠγέρθη, ἡ δὲ Θηρεσία λαβοῦσα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βραχίονος,

— Πάτερ μου, εἶπε διὰ τῆς μελιχίου ἐκείνης φωνῆς, τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες συνήθως μεταχειρίζονται ὁσάκις θέλουσι ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὰς θελήσεις τῶν ἀνδρῶν, ἡ ν' ἀποκοιμίσωσι τὰς ὑπονοίας των, ἠξεύρετε τί πρέπει νὰ πράξητε;

— Ὅχι, κυρία Δαγγλῆ!

— Πρέπει νὰ μαλάξητε τὸν Βίκτορα διὰ τοῦ καλοῦ τρόπου, καὶ ὡς ἀρχὴν, νὰ ὑπάγῃτε, ἐὰν θέλητε, νὰ τὸν ἰδῆτε πῶς εὐρίσκειται μετὰ τὴν χθεσινὴν πάλιν.

— Ὅχι, ὄχι, ἡ ἀγαθότης δὲν ἰσχύει πρὸς τοιοῦτους χαρακτήρας.

— Ἐγὼ σὰς ἐγγυῶμαι τὸ ἐναντίον!

— Εἶδες πῶς ὠμίλησε πρὸς ἐμὲ χθὲς, καὶ ἤκουσες ὁποῖα ἐπίπληξις ἐφυγε τῶν χειλέων του περὶ τῆς μητρὸς σου, τὴν ὁποίαν νυχθημερόν θρηνῶ!

— Παραδώσατε τὰ παρελθόντα εἰς λήθην, συγχωρήσατέ τον, καὶ βεβαιωθήτε ὅτι ὁ κακὸς δαίμων θὰ φύγῃ πλέον ἀπ' αὐτοῦ!

Ταῦτα λέγουσα ἡ Θηρεσία, τὸν ἔσυρεν ἀπὸ τῆς χειρὸς, ἐκεῖνος δὲ, πρᾶγμα πρωτοφανές, ἐνέδωκε καὶ τὴν ἠκολούθησεν εἰς τὸ δώματιον τοῦ υἱοῦ του, ὅπου ἕως τότε δὲν εἶχε πατήσῃ τὸν πόδα. Τὰ παραθυράφυλλα ἦσαν κεκλεισμένα, οὐχ ἦττον ὁμοῦ διὰ τοῦ ἀμυδροῦ φωτός τοῦ εἰσερχομένου ἐκείθεν καὶ ἀπὸ τῆς θύρας ἐφαίνοντο τὰ καθέκαστα τοῦ νεανικοῦ τούτου δωματίου. Τὰ πάντα ἦσαν ἐκεῖ ἐν τοιαύτῃ ἀταξίᾳ, ὥστε ἐκ πρώτης ἀφῆτηρις ὁ μοιράρχος κατεταράχθη ὀλίγα καθίσματα χωλαίνοντα καὶ φορτωμένα ὑπὸ βιβλίων, μουσικῶν χειρογράφων, ἀνθοδεσμῶν μεμαραμμένων ἐν θρονίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐβριμμένα φύρδην μίγδην παντοῖα ἐνδύματα, μία τράπεζα ἄλλοτε μὲν τέσσαρας τώρα δὲ μόνον τρεῖς πόδας ἔχουσα, κλωβίον κενὸν καὶ ἀνοικτὸν, κρεμάμενον ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, καὶ τέλος ξίφη, μάχαιραι καὶ ραβδία, ἀνηρητημένα τῆδε κάκεισε ἀπὸ τῶν τοίχων, τοιαῦτα ἦσαν σχεδὸν τὰ ἐπιπλα τοῦ δωματίου. Εἰς τὸ βᾶθος δ' αὐτοῦ ἐπὶ κλίνης ἀσκεποῦς καὶ ὑψηλῆς, κατὰ τὸν τότε συρμόν, ἐκοιμᾶτο ὁ Βίκτωρ, ἀλλ' ὁ ὕπνος του ἦτο βαρὺς καὶ τεταραγμένος, ψυχρὸς ἰδρὼς περιέβρεχε τὸ ὠχρὸν μέτωπόν

του, αἱ δὲ χεῖρές του ἀνηγείροντο καὶ κατέπιπτον ὡς ἂν ἐκινουῦντο ὑπὸ σπασμῶν, καὶ λέξεις ἀναρθροὶ ἐξέφευγον τῶν χειλέων του. — Ὀνειρεύεται τὴν φοβερὰν πάλιν ὅπου τόσον ἐκινδύνευσεν, εἶπεν ἡ Θηρεσία ταπεινῆ τῇ φωνῇ.

— Ἡ μᾶλλον ὅσα χρήματα ἔχασεν εἰς τὰ χαρτία, εἶπεν ὁ πατήρ, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπήστραψαν ὅταν εἶδεν ἐπὶ τῆς τραπέζης δέσμην χαρτοπαιγνίου. Ἄς τὸν ἀφήσωμεν νὰ κοιμηθῇ ἡσυχώτερα, ἀν ἦναι δυνατόν· ἐγὼ ὑπάγω εἰς τὴν εἰσαγγελίαν.

— Καὶ ἐγὼ θὰ περιμεῖνω ἕωσού ἐξυπνήσῃ.

Ταῦτα εἰπούσα ἡ καλὴ ἀδελφῆ, ἐκάθησε παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, ὁ δὲ μοιράρχος λαβὼν τὴν βακτηρίαν του ἐξῆλθε διὰ νὰ κάμῃ τὸν πρωϊνὸν περίπατον, πρὶν ὑπάγῃ εἰς τὴν εἰσαγγελίαν· ἐνῶ λοιπὸν ἐπέστρεφεν, εὐρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Πέτρον Κορβῖνον, ὅστις ἅμα τὸν εἶδε κατεταράχθη· καὶ ὁ μὲν μοιράρχος παρετήρησε τὴν ἀλλοίωσίν του, ἀλλὰ τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐρευνῶν του, διότι ἐνῶ ἔκαυχάτο ὅτι θὰ ἀνακαλύψῃ ὀλόκληρον τὴν συμμορίαν, μικρὰς καὶ ἀσημάντους μόνον ἐνδείξεις παρέσχεν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν· ἀποτανηθεὶς λοιπὸν πρὸς αὐτὸν εἶπεν ἐμπαικτικῶς.

— Ἐ! μάστρο Κορβίνε, πότε θὰ σοῦ πληρώσωμεν τὰ χίλια φράγκα;

— Σήμερον, κύριε μοιράρχε.

— Τί κάθεται καὶ λέγεις; ἀνέκραξεν ὁ Δαγγλῆς, ἀτενίσας αὐτὸν ἐν περιεργείᾳ.

— Λέγω τὴν ἀλήθειαν, συνταγματάρχα μου, ἐπανελάθεν ὁ κουρεὺς, διότι χθὲς βράδυ τοὺς εἶδον ὅλους.

— Καὶ τὸν ἀρχηγόν;

— Μάλιστα, καὶ τὸν ἀρχηγόν.

— Μήπως εἶναι ὁ ἱππότης Δάρκ;

— Τοῦτο μόνον, σὰς διαβεβαίω, ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος τυχαῖος.

— Διὰ τί δὲν ἦλθες ἀμέσως νὰ μοὶ τὸ ἀναγγείλῃς;

— Κύριε μοιράρχε, ἀπεκρίθη ὁ Κορβῖνος ὅλως ἀδημονῶν, ἐφθασα ἐκ Μοντέκ περὶ τὴν τετάρτην ὥραν καταβεβλημένος ὑπὸ κόπου καὶ ἀπνίας· παρήγγειλα λοιπὸν εἰς τὴν γυναϊκά μου νὰ μὲ ἐξυπνήσῃ ἅμα ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἐκεῖνη ἡ κατεργάρα μὲ ἀφήσε καὶ ἐκοιμήθην ἕως τώρα.

— Καὶ ποῦ ὑπάγεις τόσον ἐσπευσμένως;

— Πρὸς τὸν κύριον Σαδώκ.

— Ἐχεις δίκαιον, κατὰ τὴν τάξιν αὐτὸς πρέπει πρῶτος νὰ σὲ ἀκούσῃ, καθὼ ἐπιτετραμμένος τὰ τῆς ἀνακρίσεως, τώρα ὁμοῦ δὲν θὰ τὸν εὕρῃς, διότι πολὺ πρῶτ' ἀπῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς δύο ἐνωμοτιῶν πρὸς κατατκόπευσιν τοῦ δάσους τοῦ Μοντέκ, συνετεία τῆς διαπραχθείσης χθὲς ἐν Βαστίδι ληστείας.

— Κατὰ ποῖαν ὥραν λοιπὸν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν εἰσαγγελίαν;

— Εἰς τὰς ἑπτὰ ἀκριβῶς θὰ ἤμεθα ἀμφοτεροὶ ἐκεῖ.

Ὁ Κορβῖνος ἐχαιρέτησε, καὶ χωλαίνων παρὰ ποτε περισσότερον, ἐνεκα συγκινήσεως, ἀπεχωρίσθη τοῦ μοιράρχου, ὅστις εἰσῆλθεν ὅλος περισκεπτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Ἰακώβου, αὐτὸς δὲ ἐχώθη ὑπὸ τὰ περιστήλια τῆς βασιλικῆς πλατείας. Ἐπιθυμῶν δὲ ν' ἀποφύγῃ τὸν ὄχλον κατηθύνθη πρὸς τὸ μᾶλλον ἀπόκεντρον μέρος τῆς πλατείας ἀλλ' ἐπέσεν ἀπὸ τὴν Σκύλαν εἰς τὴν Χάρυβδι, διότι ἅμα ἐπροχώρησεν ὀλίγα βήματα, ἀνθρώπος τις τοῦ ἐμπόδισε τὴν δίοδον. Ἦτον ὁ Ξυπνητός, ὅστις μακρόθεν ἰδὼν αὐτὸν ἐρχόμενον τὸν ἐκράτησε λέγων,

— Ἐ, γέρο κούτσαβλε, κάτι γρήγορα ἐπέστρεψες;

— Ἀφήσέ με νὰ περάσω, φίλε μου, διότι βιάζομαι.

— Μεγάλαις δουλιαῖς, βλέπεις! δὲν θὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος ἀν περιμείνωσιν ὀλίγον οἱ ἀφεντάδες σου!

— Πηγαίνω εἰς τοῦ ταμῖα Βονρεπῶ, ὁ ὁποῖος, καθὼς ἠξεύρεις, δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὑπομονητικός.

— Ἀν μόνον αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά σου, κάθου καὶ μὴ βιάζεσαι, διότι ἐκεῖνος ὑστερον ἀπὸ ὅσα ἐπαθε τὴν νύκτα, ὀλίγον φροντίζει διὰ μαλλία, καὶ στοιχηματίζω ὅτι θέλῃς, ὅτι αὐτὴν τὴν ὥραν βλέπει ὄνειρα.

— Νὰ ἦναι τάχα καθὼς λέγεις, Ξυπνητέ;

— Θέλεις νὰ ὀρκισθῶ διὰ νὰ μὲ πιστεύσῃς; ἀφοῦ σοῦ λέγω ὅτι καὶ τὰ παραθύρα του εἶναι ἀκόμη κλειστά.

— Ὅταν ἦναι ἔτσι σὲ πιστεύω· εἶπέ μοι τώρα τί μὲ θέλεις;

— Θέλω νὰ σὲ κεράσω.

— Τὴν ἐορτὴ σου ἔχεις σήμερον, διαβόλου υἱέ;

— Τὸ κάμνω, Κορβίνε, διὰ νὰ σὲ παρηγορήσω, τί νὰ γίνῃ; κακὸ κυνηγιὲ ἔκαμες, καὶ μὲνε μου!

— Ἄ! μὲ περιπαίζεις; .. ἄς ἦναι, δέχομαι,

καὶ θὰ ἰδῆς ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μας εἰς τὸ τέλος θὰ γελάσῃ περισσότερο!

— Μήπως εὐρήκας τὴν φωλεὰ τοῦ λαγοῦ; ἠρώτησεν ὁ Ξυπνητὸς ταπεινῆ τῆ φωνῆ, ὅταν, εἰσελθόντες εἰς τὸ καπηλεῖον τῆς Παρθένου τῆς Αὐρηλίας, ἐκάθησαν ἀντικρὺ ἀλλήλων καὶ πλησίον μιᾶς τραπέζης.

— Ναι, φίλε μου, τὴν εὐρήκα εἰς καλὴν ὥραν μάλιστα.

— Εἶδες κανένα ἀπ' ἐκείνους τοὺς κακούργους;

— Τοὺς εἶδον ὅλους, καθὼς τώρα σέ βλέπω.

— Δὲν τὸ πιστεύω! σὺ πάντοτε κάμνεις τὸ μικρὸ μεγάλο.

— Ἔτσι νομίζεις; ἀλλ' ἂν σοῦ ἔλεγα ὅτι εἶδα καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς συμμορίας, χωρὶς προσωπίδα;

— Τὸν Μαῦρον; καὶ ποῦ ἤξεύρεις σὺ ὅτι φορεῖ προσωπίδα;

— Τί σέ μέλλει, τὸ ἔμαθα ἄμ' ἐσὺ πῶς γνωρίζεις τὸν Μαῦρον;

— Σὺ τὸν γνωρίζεις;

— Εἶναι ἀπ' ἐδῶ μέσα καὶ αὐτὸς, τοῦλάχιστον ἐδῶ κάθηται.

— Στοιχηματίζω ὅτι δὲν θὰ ἦναι κανένας ξεπεσμένος...

— Τί ξεπεσμένος! εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλήτερα σπήτια. Ὅποιος τὸ ἀκούσῃ δὲν θὰ τὸ πιστεύσῃ!...

— Τὸ ἐφάνησες εἰς τὸν κύριον μοίραρχον;

— Δὲν εἶπα εἰς κανένα ἀκόμη τίποτε περιμένω τὸν εἰσαγγελέα.

— Θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς ἐξ, εἶπεν ὁ ἐνωμοτάρχης, σκεπτόμενος.

— Καὶ εἰς τὰς ἐπτὰ θὰ ἐνταμωθῶμεν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν.

— Ἐλα Κορβίνε, φίλε μου, ἔλα νὰ δοκιμάσωμεν αὐτὸ τὸ ἀθάνατο κρασί, καὶ ἄς τὰ ἀφήσωμεν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μὲ ζημιώνεις χίλια φράγκα, ἀλλὰ δὲν σοῦ κρατῶ ἔχθρα ἄς φάγῃ καὶ ἄλλος ψωμί.

— Χθὲς ὅμως ὠμιλοῦσες, μοῦ φαίνεται, διαφορετικά;

— Ἄκουσε, κορίτσι μου, φέρε μία μποτίλια, εἶπεν ὁ Ξυπνητὸς προσποιηθεὶς ὅτι δὲν ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Κορβίνου. Λαβὼν δὲ τὴν κομισθεῖσαν φιάλην, ἐνέπλησε τὸ ποτήριον τοῦ Κορβίνου, καὶ ἔφερεν ἀμέσως πάλιν τὴν ὁμιλίαν ἐπὶ τοῦ Μαύρου· ἀλλ' ὁ κουρεὺς ὑπεξέφυγε τὸ ζήτημα μὲ τὴν ἔμφυτον ἐκείνην ἀσάφειαν καὶ λακωνικότητα, τὴν ὁποίαν

συνήθως μεταχειρίζονται οἱ οἰνόφυγες εἰς τὴν ὁμιλίαν των· εἰς τοιοῦτον δὲ τρόπον ἐματαίωσεν ὅλα τὰ τεχνάσματα τοῦ ἐνωμοτάρχου, ὥστε ἐκεῖνος ἀπελπισθεὶς νὰ ἀνακαλύψῃ τι, ἠγέρθη, ἐπλήρωσε καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ βραχίονος, χάριν ἀεροφροσύνης, τὸν φίλον του, θερμανθέντα ὑπὸ τοῦ οἴνου καὶ κλονούμενον, τὸν συνώδευσε μέχρι τῆς θύρας τοῦ μεγάρου τοῦ Βονρεπῶ. Μόλις δὲ τὸν εἰσήγαγε καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα, περιτυλιχθεὶς εἰς τὸν μανδύαν καὶ καταβιβάσας μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν τὸν πῖλόν του, διευθύνθη πρὸς τὴν ἀντίθετον ὁδὸν, ψιθυρίζων διὰ τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων τὸν ἐξῆς μονόλογον.

« Οἱ παλληκαράδες μου εἰς μαλακὰ στρώματα κοιμοῦνται! κανένας ἀπ' αὐτοὺς δὲν θὰ φύγῃ τὴν κρεμάλαν, διότι ὁ εἰσαγγελεὺς δὲν ἀσειεύεται· αὐτὸς ἂν τύχῃ καὶ τὸν πατέρα του κρεμάξῃ! Ὀλίγον φροντίζω διὰ τοιούτους κακούργους, οἱ ὅποιοι δὲν ἀξίζουν μήτε τὸ σχοινίον ὅπου θὰ τοὺς κρεμάσουν! ἀλλὰ οἱ ἀχρεῖοι δὲν τὸ ἔχουν τίποτε νὰ ἐχθέσουν ἓνα τίμιον ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ βάλω πάλιν τὸ χέρι μου, ἀλλὰ διὰ τελευταίαν φοράν. »

Ταῦτα λέγων καὶ σκεπτόμενος ὁ Ξυπνητὸς ἔφθασεν εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου ὑπῆρχεν ἐν τῶν μᾶλλον συχναζομένων ὑπὸ τῶν ληστῶν καπηλεῖον. Πεισθὼς δὲ ὅτι θὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἐνεκεν τῆς στολῆς του, διήλθε βραδέως ἐμπροσθεν τῆς θύρας καὶ ἔβηξε δις τοῦ σημείου τούτου δοθέντος, προέβαλεν ἐκ τοῦ καπηλείου ὁ μαθητευόμενος τῆς συμμορίας, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Πιτόσχης, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν προπετῶς,

— Σὺ εἶσαι! καλημέρα, Γαλάζιο πτερό!

— Σιώπα, παληόπαιδο, ἀπεκρίθη ὁ Ξυπνητὸς, περιφρονητικῶς ἀπωθήσας τὴν ὀρεγομένην αὐτῷ χεῖρα.

— Θὰ ἔλθῃς τὸ βράδυ εἰς τὸ περιβόλι; ὑπέλαβεν ὁ νεανίσκος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀναίδειαν οὐδὲν ἀνεχαίτιζεν.

— Ὅχι, σὺ ὅμως νὰ τρέξῃς ἀμέσως ἐκεῖ.

— Εἶναι κατεπεῖγον βλέπω! καὶ τί νὰ εἰπῶ εἰς τὴν μαρκησίαν;

— Νὰ τῆς εἰπῆς, κακούργε, ὅτι θὰ πέσῃ χαλάζι εἰς τὰ ἄνθη τῆς· ὅτι ὁ μάστρο Κορβίνος εἶδε τὸν βασιλίσκον, καὶ ὅτι ἀπόψε εἰς τὰς ἐπτὰ ὥρας θὰ φανερώσῃ τὰ πάντα εἰς τὴν εἰσαγγελίαν, καὶ θὰ παραδώσῃ τὸν Μαῦρον.

— Αὐτὰ εἶναι ὅλα;

— Ναι, χαμένε, καὶ ὁ διάβολος θὰ σέ πάρῃ ἂν δὲν τρέξῃς ὡσάν ἀστραπή.

Ὁ Πιτόσχης, ἂν καὶ στενοχωρούμενος ἐνεκα τοῦ τεραστίου ἐπενδύτου του, ἀπῆλθεν ὁμῶς δρομαίως ὡς ἔλαφος. Ὁ δὲ Ξυπνητὸς, γαλήνιος καὶ τὴν συνείδησιν ἔχων ἐλαφρὰν, ἐξηκολούθησεν ἡσυχῶς τὸν δρόμον του. Ἐν τούτοις ὁ Βίκτωρ, ἐξυπνήσας ὑπὸ τοῦ πενθήμου ἤχου τῶν κωδῶνων τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἔμαθε παρὰ τῆς ἀδελφῆς του, παρακαθημένης παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του, ὅτι ἡ πένθιμος αὐτῆ κωδωνοκρουσία ἀνήγγελλε τὴν χρεῖαν τῆς κυρίας Δαλλιέ· ὁ δὲ Πέτρος Κορβίνος ἐξ ἄλλου μέρους, εὐγλωττος καταστάς ὑπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἐν διαχύσει ψυχικῆ διατελῶν, διηγείτο εἰς τὸν Μιχαὴλ Βονρεπῶ ὅτι, ἡ ὑποτιθεμένη κυρία Λαριθιέρ, τὴν ὁποίαν τὴν προτεραίαν εἶχε συνοδεύσει, συνένοχος αὐτῆς γενόμενος, ἦτον ἡ ἀνθοπῶλις, ἡ ἐπονομασθεῖσα, ὡραία μαρκησία.

XIV.

ΝΥΞ ΑΙΜΑΤΗΡΑ.

Ἡ μαρκησία εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀνθοκομεῖόν τῆς, φωτιζόμενον ὑπὸ λαμπροῦ φθινοπωρινοῦ ἡλίου· ἦτο εὐθυμος καὶ κατεσκεύαζε μεγαλοπρεπῶς ἀνθοδέσμη, ὅταν ἔφθασεν ὁ παρὰ τοῦ Ξυπνητοῦ ἀπεσταλμένος. Ὁ Πιτόσχης, τὸ τέκνον τῆς ἀγγόνης, κατὰ τὸν ἐνωμοτάρχη, ἐπλησίασε τὴν μαρκησίαν ἐν στενοχωρίᾳ, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ θρασύτεροι λησταὶ τὴν ἐφοβοῦντο καὶ τὴν ἐτίμων ὡς βασίλισσαν, ἀποκαλύψας δὲ τὴν κεφαλὴν του, ἤρχισε νὰ ἀερίζηται διὰ τοῦ πῖλου του. Ἡ εὐζωνος καὶ χαρίεσσα ἀνθοπῶλις τὸν εἶδεν εἰσελθόντα, τὸν ἠρώτησε λοιπὸν, ἐξακολουθούσα τὴν ἐργασίαν τῆς.

— Σὺ εἶσαι, μικρὲ, τί θέλεις;

— Μὲ ἔστειλε τὸ γαλάζιο πτερό.

— Καὶ τί σέ παρήγγειλε νὰ εἰπῆς ὁ τίμιος αὐτὸς ἄνθρωπος;

— Ὅτι θὰ πέσῃ χαλάζι εἰς τὰ ἄνθη.

— Ἐπειτα;...

— Ὅτι ὁ μάστρο Κορβίνος εἶδε τὸν βασιλίσκον.

Ἡ μαρκησία ἀνῶρθωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ὠχρὰ, ἀκίνητος καὶ ἀπλανεὶς τοὺς ὀφθαλμούς ἔχουσα,

— Αὐτὰ μόνον σοῦ εἶπεν; ἠρώτησε βραδέως.

— Ὅχι, μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ χλωλὸς θὰ ὑπάγῃ

εἰς τὰς ἐπτὰ ὥρας εἰς τὴν εἰσαγγελίαν νὰ προδώσῃ τὸν Μαῦρον.

Ταῦτα ἀκούσασα ἡ μαρκησία ἀφῆκε φωνὴν φρικώδη καὶ ἀνεπήδησεν ὡς πάνθηρ. Ὅστις ἔβλεπε τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν λελυμένην κόμην τῆς, τοὺς πυριφλεγεῖς ὀφθαλμούς τῆς καὶ τὸ παράφορον βᾶδισμά τῆς, ἤθελε πραγματικῶς τὴν θαυμάσει· τόσον ζωηρὰ τὸ πάθος καὶ ἡ ὀργὴ ἀπεικονίζοντο ἐν αὐτῇ. Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν παρουσιάσθη ἐν τῷ μεταξύ ἡ μάγισσα τοῦ Μοντέκ καθίδρος καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ κονιορτοῦ· ἄμα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀνθοκομεῖον κατέπεσεν ἀπηυδισμένη ἐπὶ τινος θρανίου· ἀλλ' ἰδοῦσα αὐτὴν ἡ μαρκησία, τὴν ἀνήγειρε βιαίως καὶ δράξασα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ,

— Ἀθλία! ἀθλία! εἶπε, τί ἔκαμες χθὲς βράδυ;

— Τί τρέχει, μήπως συνέβη κανὲν δυστύχημα;

— Μεγαλήτερον ὅπὸ αὐτὸ γίνεται! ὀμίλει, ἀχρεῖα προδότρια, ἀμέσως!

— Τρεῖς ἄνθρωποι, δύο γυναῖκες καὶ ἓνας ἄνδρας ἐκοιμήθησαν χθὲς ἐπάνω ἀπὸ τὸ τραπεζαριό· σήμερον τὸ πρῶν δὲν ἐφάνησαν καθόλου, ἀνέβηκα λοιπὸν νὰ ἰδῶ καὶ δὲν εὐρήκα κανένα! Τότε ὑπωπτεύθηκα, ἐκύτταξα καλὰ τριγύρω μου καὶ εἶδα κάτω εἰς τὸ πάτωμα, ὅπου ἦτον γεμάτο χῶμα, σημάδια ἀπὸ γόνατα καὶ χεῖρα· εἶπα ἀμέσως μὲ τὸν νοῦν μου ὅτι μᾶς ἔβλεπαν κρυφὰ ἀπὸ τὰς τρύπας καὶ ἀπὸ τὰς σχισμάδας.

— Δὲν τὸ ἐσυλλογίζεσο αὐτὸ προηγήτερα, κατηραμένη ἔννοια σου, θὰ λογαριασθῶμεν ἀργότερα!... ἐγνώρισες ποῖοι ἦσαν;

— Γνωρίζω τὰς δύο, ἡ μία ἦτον ἡ κυρία Λαγραβὴ καὶ ἡ ἄλλη ἡ κυρία Βερνύ, ἡ ξενόδοχος.

— Ὁ ἄλλος ποῖος ἦτον;

— Ἐνας κοντὸς καὶ κουτσὸς καθὼς ἐμένα, τὸ πρόσωπόν του δὲν ἡμιόρεσα νὰ τὸ διακρίνω, ὅπου ὅμως καὶ ἂν τὸν ἰδῶ θὰ τὸν γνωρίσω, ἀπὸ τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ σχῆμά του· εἶχε μαζί του καὶ ἓνα μικρὸν ἄλογο, ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν βουνῶν.

— Ὁ Κορβίνος ἦτον, εἶπεν ὁ Πιτόσχης.

— Αὐτὸς ἦτον βέβαια καὶ πρέπει νὰ προφθάσωμεν· ἔλα λοιπὸν σὺ, μικρὲ, πάρε αὐτὰ τὰ δύο λουδοθήκια καὶ τρέξε ἀμέσως νὰ μοῦ φέρῃς τὸν Λυκοπόδην, τὸν Καρλῆ, τὸν Ἐριφα, τὸν Κουρελᾶ, τὸν Βραχομύτην, τὸν Μακρογιάννην καὶ τὸν Γρεναδιέρον, καὶ εἰπέ τους νὰ ἔλθουν γρήγορα, διότι ἐπῆρε τὸ σπῆτι φωτιά!

Ἀπελθόντος τοῦ Πιτόσχη, τότε πλέον ἐξερράγη ἡ μανία τῆς μαρκησίας.

— Ἀκούεις! τὸν προσβάλλουν, τὸν ἀπειλοῦν! ἔλεγε σφίγγουσα τοὺς ὀδόντας καὶ περιφερομένη ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων ὡς τίγρις. Οἱ ἀνόητοι! δὲν ἤξεύρουν τάχα ὅτι ἐὰν ἦναι ἀνάγκη θὰ χύσω ποταμούςς αἱμάτων διὰ τὸν ὑπερασπιστῶν; καὶ ὅτι τὸν κόσμον θὰ καύσω διὰ τὸν σώσω, ἂν δυνηθῶ! Ἐγὼ, ἐγὼ ἡ παναθλία εἶμαι αἰτία ὄλου τοῦ κακοῦ, μὲ ἔβλεπε τόσῳ τρυφερά!.. ἡ καρδία μου σπαράσσει ἀπὸ χαρὰν ὅταν μὲ βλέπη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μοῦ ὀμιλεῖ! ἄχ! ἄς ἦτο δυνατόν νὰ μὲ ἀγαπήσῃ... θὰ ὑπερηφανεύομαι περισσότερο καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βασίλισσαν!

Ἐνῶ δὲ ἔλεγε ταῦτα, καταναθεματίζουσα καὶ ἑαυτὴν καὶ τὴν μάγισσαν, καὶ μετὰ λύσσης ἔβλεπε τὴν ὥραν παρερχομένην, οἱ λησταί, προσκλήσει τοῦ Πιτόσχη, ἐσυνάζοντο καὶ ἀπέστειλαν αὐτὸν νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὴν μαρκησίαν, ὅτι τὴν περιέμενον εἰς τὴν σκιάδα τοῦ παρὰ τὸν Τάρνον κειμένου κήπου. Ἐκεῖ συνήθως συνήρχοντο διὰ τὸ ἀπόκεντρον καὶ ἀσφαλές τοῦ μέρους πρὸς συνδιάσκεψιν, ὅταν ἐμελλον νὰ ἐπιχειρηθῶσι σπουδαίας ἐκδρομῆς ἢ ἀνθοπωλῆς λοιπὸν ἔτρεξε πάραυτα ὡς μανείσα πρὸς τὸ ὑποδειχθέν μέρος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφιλοδώρησεν ἕτερα δύο λουδοβίγια τὸν ληστρικὸν ἀγγελιαφόρον.

Οἱ παρ' αὐτῆς προσκληθέντες λησταί ἦσαν οἱ δραστηριώτεροι καὶ ἀποφασιστικώτεροι ἄνδρες τῆς συμμορίας, ἐξ ἐμφύτου ῥοπῆς προσοικειωθέντες πρὸς τὴν βίαν καὶ τὸ ἐγκλημα· πολλάκις ἠθέλησαν, ἐναντίον ῥητῆς διαταγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ, νὰ διαπράξωσι μετὰ τῆς ληστείας καὶ φόνους· εἰς ὄλων δὲ τὰς ὄψεις ἦτον ἐντετυπωμένη ἡ μοχθηρία τῆς ψυχῆς τῶν καὶ τούτου μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον ὑπουλον καὶ πονηρόν, εἰς ἐκείνου δὲ τὸ πρόσωπον ἦτον ἀπεικονισμένη ἀπερίγραπτος ἀναίδεια καὶ τόλμη, καὶ οἱ πλείστοι ὡς ἐγγιστα εἶχον ἐπὶ τοῦ σώματος διακριτικόν τι σημεῖον εἴτε ἐκ νόσου φθοροποιᾶς ἐναποληφθὲν, εἴτε ἐκ γενετῆς συμφυὲν αὐτοῖς.

Ὅταν ἡ μαρκησία ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς, ὄλοι ἐν τῷ ἅμα ἀπεκαλύφθησαν, ὁ Βραχομύτης μάλιστα ἐζήτησε προθύμως καὶ τὰς διαταγὰς τῆς, ἀλλ' ἐκείνη ὑπὸ σφοδρᾶς συγκινήσεως κατεχομένη ἀνέκραξεν·

— Ἀγαπάτε τὸν Μαῦρον; εἴσθε ὄλοι ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτόν;

— Μέχρι θανάτου! ἀνεβόησαν οἱ λησταί.

— Σὰς λέγω λοιπὸν ὅτι διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὄλοι ἡμεῖς θὰ ἀποθάνωμεν εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς τὴν ἀγχόνην!

— Φεύγει καὶ μᾶς ἀφήνει, ἀλλ' ἀδιάφορον, εἴμεθα ὄλοι πρόθυμοι νὰ ἀποθάνωμεν ἢ νὰ τὸν σώσωμεν!

— Ναι ὄλοι! ἀνέκραξαν καὶ οἱ λοιποὶ, ἐπικυρώσαντες τοὺς λόγους τοῦ Βραχομύτη διὰ ζωηρῶν χειρονομιῶν.

— Καλὰ, καλὰ παιδιὰ! ἀκούσατε τώρα· χθὲς βράδυ εἰς τὸ πανδοχεῖον τῆς κουτσῆς ἦσαν κατάσκοποι, μᾶς εἶδον, ἐγνώρισαν τὸν ἀρχηγόν!

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ κακοῦργοι κατεταράχθησαν.

— Ἐπροδόθημεν, ἐξηκολούθησε λέγουσα ἡ μαρκησία, εἰς τὰς ἑπτὰ ὥρας σήμερον θὰ μάθῃ ἡ εἰσαγγελία τὰ ὀνόματά μας καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας θὰ μᾶς τροχίσουν καὶ θὰ μᾶς κρεμάσουν εἰς τὴν βασιλικὴν πλατεῖαν, ἂν δὲν βάλωμεν ὄλα τὰ δυνατά μας διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν προδοσίαν.

— Καὶ τί νὰ κάμωμεν; ἠρώτησεν ὁ Βραχομύτης ἐν ἀμηχανίᾳ.

— Νὰ σωθῶμεν καὶ νὰ σώσωμεν καὶ τὸν Μαῦρον.

— Πῶς θὰ τὸ κατορθώσωμεν;

— Ὅταν κλείσωμεν τὸ στόμα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ μᾶς κρεμάσουν.

Ἀγρία χαρὰ ἔλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ληστῶν.

— Αὐτοὶ δίδουν τὴν ἀφορμὴν, ἐξηκολούθησεν ἡ μαρκησία διὰ φωνῆς ὑποκώφου, θέλουν νὰ ἀγοράσουν τὸ αἷμά μας καθὼς οἱ Ἑβραῖοὶ ἠγόρασαν τὸν Χριστόν· ἔχομεν λοιπὸν τὸ δικαίωμα, παλληκάρια, νὰ ὑπερασπισθῶμεν ἐζήτησαν πόλεμον, θὰ πολεμήσωμεν!

Οἱ περιστώτες ἀφῆσαν φωνὰς ἐνθουδιώδεις.

— Οἱ τρεῖς Ἰσκαριῶται εἶναι, ὁ μάστορ Κορβίνος ὁ κουρεὺς, ἡ πλουσία ξενόδοχος τῆς Βρεσσώλης καὶ ἡ ἐπιστάτρια τοῦ πύργου τοῦ Λεριβώσκου· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ ὑπάγουν ἀπόψε εἰς τὴν εἰσαγγελίαν, προσέθηκεν ἡ μαρκησία λυσσῶσα.

— Δὲν θὰ ὑπάγουν καὶ ἐννοια σου, ἀπεκρίθη ὁ Γρεναδιέρος, εἰρωνικῶς γελῶν.

— Ἀκούσατε τί ἀπεφάσισα. Δύο ἀπὸ σᾶς νὰ τρέξετε ἀμέσως εἰς Βρεσσώλην, δύο εἰς Λεριβώσκον καὶ οἱ ἄλλοι δύο νὰ φροντίσῃτε

διὰ τὸν Κορβίνον.

Οἱ λησταί ἐξῆλθον πάραυτα καὶ συμπαλαβόντες τὸν Πιτόσχη, ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν αὐτῷ θέσιν.

Ἡ πολυτάλαντος κυρία Βερνὺ οὐδόλως προσεδόκα τοιαύτην ἐπίσκεψιν, εἶχε μάλιστα γράφει εἰς τὸν εἰσαγγελέα, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐνδεχομένου δόλου ἐκ μέρους τοῦ Κορβίνου, καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ πρὸς τούτοις τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μέρος τῆς ἀμοιβῆς, ὅτι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν εἰσαγγελίαν, διὰ νὰ καταθέσῃ ὅ,τι εἶδε καὶ ἤκουσεν.

— Ἄν ἕως τὴν ὥραν τοῦ ἐσπερινοῦ δὲν ἔλθῃ ὁ Κορβίνος, εἶπεν εἰκοσάκις τοῦλάχιστον εἰς τὸν πολιότριχα ὑπρέτην τῆς, νὰ ἐτοιμάσῃς τὸ γαϊδουράκι καὶ νὰ φύγωμεν.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐν τούτοις ἤρχισε νὰ θολοῦται, καὶ ὀμίχλη πυκνὴ καὶ ὀμβρώδης ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὁ Τάρνος ἀναπέμπει ἐν καιρῷ φθινοπώρου, ἐκάλυπτε τὴν περίξ κοιλάδα. Ἡ δὲ γραῖα φιλάργυρος παρὰ τὴν ἐστίαν τῆς καθημένη καὶ πλέκουσα, ὑπελόγιζε πόσον τόκον θὰ φέρωσι τὰ χρήματα ὅσα παρὰ τῆς εἰσαγγελίας ἠθέλε λάβει ἀλλ' ἐνῶ ταῦτο διελογίζετο, ὀπισθεν τῆς οἰκίας τῆς οἱ λησταί συνεχρότουν χαμηλῇ τῇ φωνῇ συμβούλιον περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποστολῆς τῶν.

— Ἦκουσες τί λέγουν εἰς τὸ χωριό; ἔλεγεν ὁ Βραχομύτης· λέγουν ὅτι ἡ κυρὰ Βερνὺ ἔχει εἰς τὸ σπητὶ τῆς θαμμέναις ἑκατὸ χιλιάδας φράγκα τοῦλάχιστον!

— Θὰ τὸ ἰδοῦμεν, ὑπέλαβεν ὁ Ἐριφας καὶ ὁ Πιτόσχη.

Μόλις ταῦτα ἐλέχθησαν, ἐσήμανεν ὁ ἐσπερινὸς καὶ ὁ γέρον ὑπρέτης, φανὸν ἀνὰ χεῖρας κρατῶν, διήλθε τὴν αὐλὴν καὶ κατηθύνθη πρὸς τὸν ἀχυρῶνα, οἱ δὲ λησταί τὸν ἠκολούθησαν κατὰ πόδα, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸ σκότος.

Ἡ Βερνὺ εἶχεν ὡς ὑπρέτριαν πτωχὴν τινα ὀρφανὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν οὐδέποτε ἐπλήρωσε μισθόν· αὐτῇ λοιπὸν παρετήρησεν εἰς τὴν κυρίαν τῆς ὅτι ἤκουσεν ὑλακὰς κυνός, ἀλλ' ἐκείνη τὴν ἐμέμφθη ὡς φαντασιοκόπον καὶ δειλὴν· μετ' ὀλίγον τῇ ἐφάνη ὡς ἂν τις ἐστέναζεν· ἐνδίδουσα τέλος εἰς τὸν φόβον ἀπεφάσισεν ἡ νέα κόρη νὰ καλέσῃ τὸν ὑπρέτην· ἀλλ' αἰφνης οἱ τρεῖς λησταί προηγουμένου τοῦ Βραχομύτου, εἰσώρησαν εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ἀποθέσαντες κατὰ γῆς τὸν γέροντα ὑπρέτην δέσμιον καὶ ἐπιστόμιον

ἔχοντα, ἔκλεισαν τὴν θύραν διὰ μοχλῶν.

Ἡ γραῖα συνησθάνθη τότε τὸν κίνδυνον, μὴ βλέπουσα ὅμως τρόπον ὑπεφυγῆς καὶ σωτηρίας, ὠπλίσθη δι' ἀκαταμαχίτου τόλμης καὶ ἀταραξίας.

— Καλησπέρα, κυρὰ, εἶπεν ὁ Ἐριφας, ἠξεύρεις τί θέλομεν;

— Ἦλθαμεν νὰ σὲ γλυτώσωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς συλλογισμοὺς, ὑπέλαβεν ὁ Βραχομύτης μειδιῶν μειδιάμα, τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἔτι σατανικώτερον τὸ μυσαρὸν καὶ ἀπεχθὲς πρόσωπόν του· διότι εἰς τὸ χωριὸ λέγουν, προσέθηκεν, ὅτι δυσκολεύεσαι νὰ ἔρῃς κληρονόμο, ἡμεῖς λοιπὸν σοῦ φέρνομεν τρεῖς, ἐκεῖ ὅπου δὲν εὑρίσκες κανένα.

Ἡ Βερνὺ κεκλεισμένους τοὺς ὀφθαλμούς κρατοῦσα, ἴστατο ἀκίνητος ὡς μαρμάρινον ἀγαλμα.

— Ἐλα, κυρὰ, μὴ θέλῃς πολλὰ παρακαλέματα, εἰ δὲ μὴ, ἔχομεν ἄλλο τρόπο καὶ σὲ κάμνομεν καὶ μιλεῖς!

Ἡ γραῖα δὲν ἐκινήθη παντάπασι.

— Αὐτὴ δὲν ἀκούει λόγια, ἔλα Πιτόσχη, βάλε στή φωτιά τὸ σίδερο, καὶ σὺ, Ἐριφα, τράβα τὰ ποδήματά της.

Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἡ δοθεῖσα διαταγὴ ἐξετελέσθη, καὶ μετὰ νέαν ἄλλα καὶ πάλιν μεταίαν πρόσκλησιν ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος ἐνετυπώθη ἐπὶ τῶν πτερνῶν τῆς δυστυχοῦς γραίας.

— Ποῦ ἔχεις τὰ χρήματά σου; εἶπεν ὁ Βραχομύτης φοβερῶς.

Ἡ γραῖα δὲν ἀπεκρίθη, νεύσαντος δὲ τοῦ ληστοῦ, ὀδυνηρὰ κραυγὴ ἐξέφυγε τῶν ὠχρῶν χειλέων τῆς φιλαργύρου γυναικός.

— Μιλιά δὲν βγάξει ἡ παληγόγρια! θὰ τὴν ξεπαστρέψω!

— Ὅχι, ὄχι μὴ τὴν σκοτώσετε! ἀνέκραξεν αἰφνης ἡ μικρὰ ὑπρέτρια παρεμβαίνουσα μεταξὺ τῆς κυρίας τῆς καὶ τοῦ Ἐριφα κρατοῦντος τὴν μάχαιραν ἀνυψωμένην. Δὲν θὰ καταλάβετε τίποτε ἂν τὴν σκοτώσητε. Τί θέλετε; νὰ μάθητε ποῦ ἔχει τὰ χρήματά της; σὰς τὸ λέγω ἐγὼ.

— Ἀχρεῖα! ἐφώνησεν ἡ φιλάργυρος, ἀναλαβοῦσα ὡς ἐκ θαύματος τὴν χρῆσιν τῆς φωνῆς.

— Θὰ σὰς εἰπῶ ποῦ εἶναι, μὲ δύο ὅμως συμφωνίας.

— Λέγε, τί θέλεις;

— Νὰ μοῦ ὑποσχεθῆτε ὅτι δὲν θὰ κακοποιήσῃτε οὔτε ἐμὲ οὔτε τὴν κυρὰ μου.

Ἡ ὑπέρτρια, γενομένων δεκτῶν τῶν προτάσεων τῆς ὁμοφώνως, ἔδειξεν εἰς τοὺς ληστὰς τὸ μάρμαρον τῆς ἐστίας, τὸ ὁποῖον ἐκείνοι ἐσπευσμένως ἀνεγείραντες, ἐνῶ ἡ γραῖα φιλάργυρος ἄφηνεν ἀπελπιστικὰς φωνὰς, εὔρον ὑπ' αὐτὸ σσσωρευμένας τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδας φράγκα εἰς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἡ γραῖα τότε Βερνύ, βλέπουσα διαρπαζόμενον τὸν θησαυρὸν τῆς, κατελήφθη ὑπὸ λύσσης, ἣτις ἐτριπλασίασε τὰς δυνάμεις τῆς, καὶ δράξασα τὸν σίδηρον δι' οὗ τὴν ἐβασάνισαν, ὥρμησε κατὰ τῶν ληστῶν καὶ δι' ἑνὸς μόνου κτυπήματος ἐξήπλωσε κατὰ γῆς τὸν Βραχομύτην, προσέβαλε δ' ὕστερον τοὺς ἄλλους δύο καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὀπισθοχωρήσωσι. Δυστυχῶς ἡ ὑπέρτρια, νομίσασα κατάλληλον τὴν περίστασιν καὶ τρέξασα νὰ ἐπικαλεσθῆ βοήθειαν, ἀνέτρεψεν ἐξ ἀπροσεξίας, ἐνῶ διέβαινε, τὸν λύχνον. Τότε ὁ Ἐριφας ὑπὸ τοῦ σκότους ὠφελούμενος, κατέλαβε τὰ νῶτα τῆς γραίας καὶ συνέλαβε τὸν βραχίονά τῆς, οἱ δὲ συνένοχοί του ἀμέσως τὴν ἀφώπλισαν. Ὁ Βραχομύτης μάλιστα συνελθὼν ἐκ τῆς ζάλης καὶ ἐξαγριωθεὶς διότι κατεβλήθη ὑπὸ γυναικός, ἔδεδε τὸν λαϊμόν τῆς διὰ σχοινίου καὶ τὴν ἐβίαζε νὰ ὁμολογήσῃ ἂν εἶχε θεταμμένα καὶ ἄλλα χρήματα· ἐπειδὴ δὲ ἐκείνη δὲν ἀπεκρίνετο τὴν ἔσφιγγεν ἔτι περισσότερον, ἕως οὗ τὴν ἀπέπνιξε. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κακούργηματος τούτου, διήρπασαν τὴν οἰκίαν, διμερίσαντο ὅσα χρήματα εὔρον, τοῦ φονέως τῆς γραίας λαβόντος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἀδαμάντινον δακτύλιον τοῦ θύματός του, καὶ ὕστερον ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλιπόντες τὸν μὲν γέροντα ὑπέρτην δεδεδεμένον χεῖρας καὶ πόδας καὶ οἰμώζοντα ὑποκώφως, τὴν δὲ θεράπαιναν ἡμιθανῆ σχεδὸν καὶ πεπλακωμένην ὑπὸ παχεῖαν κλινοστρωμνὴν.

Ἐν τούτοις οἱ ἕτεροι δύο κακούργοι, συμπαραλαβόντες καὶ τρίτον συνεργόν, ἐξετέλεσαν εἰς Λεριβῶσκον μετ' ἰσῆς ἐπιτυχίας, ὅχι ὅμως καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν ὠφελημάτων, καθόσον ἀφορᾷ τὰ λάφυρα, τὰς αἰμοβόρους διαταγὰς τῆς μαρκησίας. Φθάσαντες δηλαδὴ περὶ λύχνων ἀφὰς πρὸ τοῦ πύργου, ὁ μὲν Γρεναδιέρος καὶ ὁ Κουρελᾶς, ἐκρύβησαν εἰς τὸν κῆπον, ὁ δὲ Καρλῆς μετέβη πρὸς κατασκόπευσιν καὶ ἐφοδιασθεὶς μακρὸν σάρωθρον καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα καπνοδοχοκαθαριστοῦ, εἰσῆλθεν ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πύρ-

γου. Ἐξετάσας δ' ἐπίδεξιως τοὺς ὑπηρετὰς καὶ εἰς ὁμιλίαν μετ' αὐτῶν ἐλθὼν, ἐπέστρεψεν ὕστερον πρὸς τοὺς συντρόφους του καὶ τοῖς ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ κυρία Λαγράβη ἤτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ μετ' ὀλίγην ὥραν εἰς Μοντοβὰν ἐφ' ἄμαξιου, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλα ἤτοιμασμένον περιέμενε εἰς τὴν αὐλὴν. Ὁ Γρεναδιέρος εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων, ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ κόλπου του δύο σχοινία καὶ ἔφραξε τὴν ὁδὸν, ὅθεν ἐμελλε νὰ διαβῆ ἡ ἄμαξα, δέσας αὐτὰ ἀπὸ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ καὶ ὀλίγον τι ὑψηλότερα τῆς γῆς, ὕστερον δὲ ἐκρύβη μετὰ τῶν συντρόφων του ὑπὸ τὰ ἐκεῖ πλησίον χαμόδενδρα καὶ τὰς φιλύρας. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἄμαξα, ὑπὸ δύο ἡμίονων συρομένη, ἐξῆλθε τοῦ πύργου, ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκρύπτοντο οἱ λησταί, οἱ ἡμίονοι, προσκρούσαντες εἰς τὰ σχοινία, ἔπεσαν κατὰ γῆς καὶ πάραυτα ὁ Γρεναδιέρος καὶ ὁ Κουρελᾶς εἰσεπήδησαν εἰς τὴν ἄμαξαν, ὅθεν ἐξῆλθεν ὀδυνηρὰ κραυγὴ, μετὰ τοῦτο δὲ πάλιν κατέβησαν καὶ εἰς ἐκ τούτων, κόψας τὰ σχοινία, προέτεινε τὴν μάχαιραν κατὰ τοῦ ἐντρόμου ἄμαξηλάτου καὶ τὸν διέταξεν ἐπ' ἀπειλῆ θανάτου νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὴν κυρίαν Λαγράβην εἰς τὴν εἰσαγγελίαν.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα διεδραματίζοντο, ὁ Πέτρος Κορβίνος ἡσύχως καθήμενος εἰς τὸ παρακείμενον τῷ κουρείῳ αὐτοῦ δωμάτιον, ἐνετρύφα εἰς ἡδυτάτας σκέψεις· ὑπελόγιζεν ἐν ἄκρᾳ ἀγαλλιάσει ὅτι διὰ τῶν χιλίων φράγκων, τὰ ὁποῖα ἤλπιζε νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν παρὰ τῆς εἰσαγγελίας, θὰ ἀγοράσῃ τὸ ἡμισυ τῆς χώρας καὶ θὰ γίνῃ μεγάλος κτηματίας, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἡ γυνὴ του τὸν κατέπεισεν ὅτι ἀρκετὴ ἦτο καὶ ἡ ἀπόκτησις μικρᾶς ἀμπέλου· ἤρχισε λοιπὸν διὰ τῆς φαντασίας νὰ τὴν καλλιεργῇ καὶ νὰ γεύηται μάλιστα καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἀπρόοπτος ἐμφάνισις τοῦ Μακρογιάννη διέκοψε τὰ εὐχάριστα ταῦτα ὄνειροπολήματα.

— Τί θέλεις; εἶπεν ἀποτόμως πρὸς τὸν κολοσσιαῖον ἀχθοφόρον, ἀκίνητον ἰστάμενον καὶ αὐθαδῶς αὐτὸν ἀτενίζοντα.

— Μᾶς ἐξείλεν ἡ κυρία Γρίμμυ νὰ σὲ πάρωμεν.

— Τί μὲ θέλει; πρὸ ὀλίγου τῆς ἐδιώρθωσα τὰ μαλλιά.

— Δὲν ἤξεύρω τί σὲ θέλει, ἤξεύρω μόνον ὅτι αὐτὴ μᾶς ἔστειλε.

(ἀκολουθεῖ)